

ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΪΧ

ΕΡΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΕΡΩΤΙΣΜΟΣ

4 μελέτες πάνω στη σεξουαλικότητα

ΕΚΔΟΣΗ 2η

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

**ΤΟ ΨΥΧΟΓΕΝΕΣ ΤΙΚ ΣΑΝ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΟ
ΤΟΥ ΑΥΝΑΝΙΣΜΟΥ**

**Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΟΡΦΩΝ
ΤΟΥ ΑΥΝΑΝΙΣΜΟΥ**

**ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ ΤΗΣ
ΑΙΜΟΜΙΚΤΙΚΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ**

Η ΣΥΝΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΦΥΛΑ

ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΪΧ

**ΕΡΩΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΑΥΤΟΕΡΩΤΙΣΜΟΣ**

Μετάφραση: ΜΑΡΙΝΑ ΛΩΜΗ

**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ**

Ἡ ἔκδοση τῶν πρώιμων κειμένων τοῦ Ράιχ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, δὲν ἀποβλέπει μόνο στὸ νὰ προσφέρει τὰ στοιχεῖα ποὺ τὸν καθιέρωσαν ὡς πρωτοπόρο στὴν ψυχανάλυση ἀλλὰ, πρωταρχικά, στὸ νὰ καταστήσει ἱκανὸ τὸ σοβαρὸ ἀναγνώστη νὰ ἐξοικειωθεῖ μὲ μελέτες ποὺ ἀποτελοῦν τοὺς βασικοὺς κρίκους στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἔργου τοῦ ἀπ' τὴν ψυχανάλυση στὴ βιοφυσικὴ τῆς ὀργάνης. Ἡ σύγκριση σχετικὰ μὲ τὴ λογικὴ αὐτῆς τῆς ἀνάπτυξης, ἔχει συντελέσει στὴ δημιουργία τοῦ σκεπτικισμοῦ μὲ τὸν ὁποῖο ἔγιναν δεκτῆς οἱ ἀνακαλύψεις του καὶ στὴν ἔχθρα ποὺ περιέβαλε τὸ πρόσωπό του καὶ ὀδήγησε στὸν πρόωρο καὶ τραγικὸ του θάνατο. Αὐτὴ ἡ σύγκριση μπορεῖ κατὰ ἓνα μέρος νὰ ἀποδοθεῖ στὸ ὅτι ἦταν ἀπρόσιτα αὐτὰ τὰ πρώιμα γραφτὰ. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐκδόθηκαν ποτέ, ἀλλὰ ἀπαγορεύθηκαν στὴ Ναζιστικὴ Γερμανία, ἐνῶ τέλος, ἀλλὰ διασκορπίστηκαν σ' ὀλόκληρὴ τὴν Εὐρώπη στὶς δύσκολες συνθήκες ποὺ προηγήθηκαν τοῦ Β' Παγκόσμιου Πόλεμου. Ἐπιπλέον, πρὶν ἀπ' τὴ μετανάστευσή του στὶς Ἐνωμένες Πολιτεῖες, στὰ 1939, ὁ Ράιχ εἶχε ἤδη διαχωρίσει τὴ θέση του ἀπ' τὸ ψυχαναλυτικὸ κίνημα καὶ εἶχε ἀφοσιωθεῖ στὶς βιοφυσικὲς ἔρευνες ποὺ ὀδήγησαν στὴν ἀνακάλυψη τῆς ἐνέργειας τῆς ὀργάνης. Ἐνδιαφερόταν, ἐπομένως, περισσότερο γιὰ τὴ δημοσίευση τοῦ μετέπειτα ἔργου του. Τώρα, ἀπ' τὴν πλεονεκτικὴν θέση τοῦ ὅτι διαθέτουμε τὸ μετέπειτα ἔργο του, ἔχουμε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσουμε τὰ πρώιμα γραφτὰ μ' ἓνα τρόπο ποὺ θὰ μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ ξεχωρίσουμε μιὰ κατεύθυνση τὴν ὁποία παραβλέπαμε προηγουμένα.

Στὰ 1920, ὅταν ὁ Ράιχ ἔγινε μέλος τῆς Ψυχαναλυτικῆς Ἐνώσεως τῆς Βιέννης, ἡ κατάσταση τῆς ψυχανάλυσης ἦταν ἡ ἀκό-

Τίτλος : Ἐρωτισμὸς καὶ Ἀυτοερωτισμὸς

Μετάφραση : Μαρίνα Λάμνη

Ἐπιμέλεια τυπογραφείου : Α. Γιοβάνης Θεμιστοκλέους 80 τηλ. 3615079

Ἐκδόσεις : «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ» Βαλτετσίου 53 - ΑΘΗΝΑ, τηλ. 38.02.040

Copyright 1978 : γιὰ τὴν ἑλληνικὴν μετάφραση ἐκδόσεις «ΕΡΕΥΝΑ»

λουθη: στο μέτρο που ο Φρόντ καλλιεργούσε την ιδέα του μεταβολισμού μιας σεξουαλικής ενέργειας (όσο ασφαλής κι αν ήταν) σε σχέση με τη διάγνωση, τη θεραπεία και την πρόγνωση της νεύρωσης, παρέμεινε σε επαφή με μια φυσιολογική έρμηγεία των ψυχολογικών φαινομένων. Όταν όμως συμπέρανε ότι δεν μπορούσε να εφαρμόσει ικανοποιητικά αυτή την ιδέα σ' εκείνες τις νευρώσεις, που εμφανίστηκαν να έχουν ένα αποκλειστικό ψυχικό περιεχόμενο — τις ψυχονευρώσεις — σε αντίθεση με τις «πραγματικές» νευρώσεις που θεωρούσε ότι έχουν σωματική προέλευση κι όταν στάθηκε ανίκανος να λύσει το πρόβλημα του πως ο σεξουαλικός έρεθισμός μεταμορφώνεται σε άγχος, ή πως μια ψυχική διαταραχή μετατρέπεται σε μια σωματική διαταραχή, ο ένθουσιασμός του για μια οργανική θεωρία των νευρώσεων εξατιμίστηκε και στράφηκε αντίθετα στην ψυχολογία. Δυστυχώς, οι αλλαγές που έκανε δε θελίωσαν τις προοπτικές για μια αποτελεσματική θεραπεία. Στην πραγματικότητα, οι μεταψυχολογικές τροποποιήσεις που πρότεινε, όπως η εξιδανίκευση της γενετήσιας όρμης, ή πολιτισμική προσαρμογή και το ένστικτο του θανάτου, φαινόταν ν' αντικατοπτρίζουν την απογοήτευσή του για τη δυνατότητα θεραπείας και την ανάγκη να καθησυχάσει εκείνους που φοβόντουσαν ότι η ψυχανάλυση θα ενθάρρυνε αντικοινωνικές ενέργειες, αποτελώντας έτσι μια απειλή για τον πολιτισμό. Παρόλο που αναφέρθηκε ότι ο Φρόντ ποτέ δεν απόρριψε δλότελα τις προηγούμενες αντιλήψεις του κάνοντας έτσι δυνατή την αμφισβήτηση αναφορικά με τό τί πραγματικά είπε και συχνά την επιλογή εκείνων που ήθελε κάποιος απ' τις αναθεωρήσεις του, είναι φανερό ότι η θεωρία του των νευρώσεων έγινε ψυχολογική κι ότι η «λίμπιντο», απογιμνωμένη απ' τον αρχικό σεξουαλικό της καθορισμό, δεν έγινε τίποτα περισσότερο από μια ακίνδυνη μεταφορά που βρίσκεται τώρα στα πρόθυρα της εξαφάνισης.

Όταν, μπροστά στην εκπληκτική επικράτηση της νεύρωσης και στην αδυναμία εφαρμογής της μαζικής θεραπείας, ξεπρόβαλλε αναπόφευκτα τό πρόβλημα της πρόληψής της ο Φρόντ φάνηκε διστακτικός να φορτώσει τό βάρος της ευθύνης πάνω στην κοινωνία. Μην παραδεχόμενος ότι υπάρχει καμιά δυνατότητα θεμε-

λιακής αλλαγής της ανθρώπινης ψυχικής δομής, που αποφάσισε ότι ήταν ξμφυτα κακή, και υποκύπτοντας μπροστά στον αναπόφευκτο χαρακτήρα της ανθρώπινης καταστροφικότητας, συμπέρανε πεσσιμιστικά ότι ή κοινωνική ζωή απαιτούσε την καταπίεση των ένστικτων, παρόλο που παραδέχθηκε ταυτόχρονα ότι ή καταπίεση αποτελεί την πηγή της νεύρωσης. Συμφωνώντας για την ανάγκη προσαρμογής σε ότι ήξερε ότι αποτελεί μια άρρωστη κοινωνία, δέν κατόρθωσε δυστυχώς να κάνει μια διάκριση ανάμεσα σε μια έξουσιαστική κοινωνία και σε κοινωνίες που βασίζονται στη φυσική αυτορύθμιση, όπως περιγράφονται, λογουχάρη, απ' τον ανθρωπολόγο Μαλινόφσκυ. Η βιολογικά αιτιοκρατική του άποψη για την κοινωνία π.χ. ή ιδέα ενός καθολικού Οιδιπόδειου συμπλέγματος, εξαφάνισε κάθε έλπίδα να προληφθεί ή νεύρωση σε μαζικό επίπεδο.

Όταν ο Φρόντ είχε βασικά εγκαταλείψει κάθε προσδοκία ανεύρεσης μιας σωματικής θάσης για τις ψυχονευρώσεις κι έτεινε δλοένα και περισσότερο προς την «ψυχολογικοποίηση της βιολογίας», ο νεαρός Ράιχ εμφανίστηκε στο ψυχαναλυτικό προσκήνιο γεμάτος ένθουσιασμό για την ιδέα μιας «σεξουαλικής ενέργειας». Στα 1923 παρουσίασε ένα κείμενο στην Ψυχαναλυτική Ένωση της Βιέννης, στο οποίο συζητούσε την παραγνώριση της γενετήσιας λειτουργίας, ιδιαίτερα στη θεραπεία των ψυχονευρώσεων. Αυτό σημάδεψε την άφετηρία της σεξο-οικονομικής του προσέγγισης των νευρώσεων και των ψυχοσωματικών ασθενειών. Από κει και πέρα, ακολούθησε μια ακούραστη προσπάθεια για να καταλάβει τη γενετησιότητα σε μια βιολογική λειτουργία, έξχωρη απ' τη λειτουργία της αναπαραγωγής και ν' αποδείξει τη σχέση της με την υγεία και την ασθένεια. Στα 1924, στο ψυχαναλυτικό συνέδριο που έγινε στο Σάλτσμπουργκ, δήλωσε κατηγορηματικά ότι δέν μπορούσε να υπάρξει καμιά νεύρωση δίχως μια διαταραχή της γενετήσιας λειτουργίας, επικρίνοντας έτσι την πλατιά σεξουαλική θεωρία του Φρόντ, στην οποία ή γενετήσια δυσλειτουργία θεωρούνταν σαν ένα απομονωμένο σύμπτωμα ανάμεσα σε άλλα κι όχι σαν ο πρωταρχικός αιτιολογικός παράγοντας. Ακολούθησαν χρόνια έρευνών στην προσπάθεια να καθοριστεί ή ακριβής φύση

της γενετήσιας λειτουργίας. Το αρχικό αποτέλεσμα, που εξακολουθούσε να βρίσκεται μέσα στα πλαίσια της ψυχανάλυσης, ήταν η ένοπαιητική οικονομική έννοια της δραγματικής ικανότητας. Αυτό η έννοια, με την οποία ο Ράιχ επιχειρήσε ν' αποσαφήνισαι τη λιμπιντιανή θεωρία των νευρώσεων, δεν έγινε κατανοητή από τους περισσότερους ψυχαναλυτές, που θεωρούσαν πεισματικά τη γενετησιότητα σαν ένα αποκλειστικά τοπικό φαινόμενο και καλλιεργούσαν τη λαθεμένη αντίληψη της «άμοιβαίας ανεξαρτησίας των έρωτογόνων ζωνών». Παρόμοια, ή μέθοδος του της χαρακτηροανάλυσης, παρόλο που θεωρήθηκε ότι αποτελεί την πιο σημαντική του συνεισφορά στην ψυχανάλυση, δεν έγινε κατανοητή μέσα στα πλαίσια της σχέσης της με τη θεωρία του του δραγμαίου.

Ενώ ο Ράιχ συνέχισε να μένει προσκολλημένος στη θεωρία της λιμπιντο και να τονίζει τον «ποσοτικό παράγοντα στην ψυχική ζωή», ο Φρόυντ απομακρυνόταν απ' αυτή και τονίζει τη νέα του ψυχολογία του εγώ. Η διάσταση που αυτό δημιούργησε ανάμεσά τους, αποδείχτηκε ότι ήταν ένα απρόσμενο, αν και έτερόκλητο, καλό για το Ράιχ. Όπως τονισε αργότερα, «δεν ένωθε πολύ άνετα όταν βρέθηκε σε διαφωνία με το δάσκαλό του, ο οποίος αναφέρθηκε σαρκαστικά στη θεωρία του δραγμαίου του μαθητή του σαν «έμμογη ιδέα» και σαν υπεραπλουστευμένο καθολικό «αντίδοτο, κάθε νεύρωσης». Τον ίδιο καιρό, τα ερωτήματα που γέννησαν οι αναθεωρήσεις του Φρόυντ, βοήθησαν το Ράιχ να ξεκαθαρίσει τη θέση του και να υπερασπίσει την αρχική θέση του Φρόυντ αναφορικά με τη σεξουαλικότητα. Τα προβλήματα του πολιτισμού, ή πρόληψη των νευρώσεων, ή αρνητική θεραπευτική αντίδραση, τα οποία ο Φρόυντ στάθηκε ανίκανος να λύσει μ' ένα πρακτικό τρόπο, αποσαφήνιστηκαν στη θεωρία του Ράιχ, που βασίζονταν στην αρχή μιας βιολογικής ενέργειας — μια αρχή που έλιπε ότι τελικά θα μπορούσε να δειχθεί και να μετρηθεί. Την εποχή που είχε βρει ούσιαστικές αποδείξεις υπέρ της αντιμετώπισης της γενετησιότητας σαν του κεντρικού άξονα στις νευρώσεις, ο Φρόυντ είχε ήδη χωθεί πολύ βαθιά μέσα στην ψυχολογία. Αντιμετώπισε σχεδόν αδιάφορα το έργο του Ράιχ. Η Λ ε ι τ ο υ ρ η γ ι α τ ο υ
* Ο ρ γ α σ μ ο υ (1927), που ήταν αφιερωμένο σ' αυτόν. Αδ-

το ισοδυναμούσε με μια εκ των προτέρων απόρριψη, το είδος της ανταπόκρισης που αντιμετώπιζουμε συχνά σήμερα, όταν γίνεται μια ειλικρινής προσπάθεια για να παρουσιαστούν τα δεδομένα που έχουν συσσωρευτεί, επιβεβαιώνοντας τη βιοενεργειακή θεωρία του Ράιχ.

Όπως παρατηρήθηκε ήδη, η ψυχανάλυση γέννησε πολλά ερωτήματα τα οποία προσπάθησε να λύσει ο Φρόυντ προσφεύγοντας σε εικασίες — στη μεταψυχολογία του. Με τη θαιμάσια υποδομή γνώσης και την πνευματική του δξύτητα, μπορεί να είχε κερδίσει το δικαίωμα να ικανοποιείται μ' ένα τέτοιο τρόπο, ιδιαίτερα όταν οι περιπλοκές που προέκυψαν απ' την υποστήριξη της θεωρίας της λιμπιντο, απειλούσαν τη δύσκολα κερδισμένη αναγνώριση του έργου του. Όμως οι τροποποιήσεις που έκανε, παρόλο που είχε παραδεχθεί ότι αντιμετώπιζε μερικές απ' αυτές με σκεπτικισμό, γέννησαν αντιφάσεις που, εξαιτίας του κύρους που απολάμβανε, δεν έχουν λυθεί μέχρι σήμερα μέσα στα πλαίσια της ψυχανάλυσης. Ο Ράιχ, απ' την άλλη μεριά, σπάνια έτεινε να ασχολείται με την πολυτέλεια του να κάνει εικασίες: όταν το έκανε, το παραδεχόταν με ειλικρίνεια. Γενικά, παρακολουθούσε προσεκτικά την κλινική παρατήρηση και την πειραματική έρευνα. Έτσι, μπορούσε να εξετάζει τις αποδείξεις της ανακάλυψής του για τη βιολογική ενέργεια, να προσπαθεί ν' αναπαράγει ότι παρατηρούσε κι έρευνούσε και να καθορίσει αν είναι στην πραγματικότητα όπως την ανακάλυψε. Αν η υπεύθυνη επιστημονική έρευνα δεν επιβεβαιώνει τους ισχυρισμούς του, μπορούν ν' απορριφθούν. Δε χρειάζεται να χτυπηθούν οι ανακαλύψεις και τα συμπεράσματά του με αμετάβλητες και αθάλητες γνώμες. Μπορεί κανείς να είναι υπέρ ή κατά των μεταψυχολογικών αναθεωρήσεων του Φρόυντ, τις οποίες αυτός δεν πρόσφερε αναγκαστικά σαν τελικές λύσεις: αλλά δεν μπορεί κανείς να είναι υπέρ ή κατά των πειραματικών ανακαλύψεων του Ράιχ, εξαιτίας προσωπικών προκαταλήψεων. Δεν χρειάζεται να καταφύγει κανείς στη μειωτική καταδίκη, αν είναι δυνατή ή επιστημονική ανασκευή. Ο Ράιχ επιδίωκε να σώσει τη φυσιολογική θεωρία της λιμπιντο από ότι είχε αναφερθεί σ' αυτό «τέλμα της μεταφυσικής παράδοσης» και να τη στηρίξει πάνω σε μια στέρεη

ἐπιστημονική βάση διαμέσου του βιολογικού πειραματισμού. Τα αποτελέσματα που πέτυχε είναι διαθέσιμα για εύσυνειδητο λεπτομερή έλεγχο τόσο στον βιολόγο, όσο και στο γιατρό και το φυσικό.

Έξετάζοντας αναδρομικά το έργο του, καθώς είμαστε τώρα σε θέση να το κάνουμε, είναι εύκολο να δούμε τη λογική της εξέλιξης του απ' την ψυχανάλυση στη σεξο-οικονομία και, τελικά, στη βιοφυσική της όργωσης. Η συνέχειά του είναι τόσο κατάφωρη ώστε κάθε τάση που επιχειρεί να τη διασπάσει ή να αγνοήσει τη σχέση όλων των ανακαλύψεών του δείχνει μια άποτυχία κατανόησης της ουσίας του έργου του, την ενεργειακή αρχή που συνενώνει όλες τις πλευρές του έργου του. Στα 1952, ενώ ετοίμαζε μια βιβλιογραφία πάνω στην όργονομία, ο Ράιχ ανεφέρθηκε σ' αυτή τη σχέση και στη βάση της όταν έγραψε ότι το αντικείμενο του έργου του, παρά τις περιπλοκές του, αποτελεί ένα «λειτουργικό και λογικό σύνολο» κι ότι αν κανείς συγκρίνει την «πρώτη προσπάθεια για μια βιοφυσική διατύπωση των ένστικτώδινων διαδικασιών στη μελέτη του Σχετικα με την ενέργεια των Όρμων (1913) με το πιο πρόσφατο όργονομικό του έργο στα 1952, θ' ανακαλύψει εύκολα το νήμα που, σε μια περίοδο εργασίας που καλύπτει το ένα τρίτο ενός αιώνα, περνάει μέσα απ' όλες τις κλινικές, πειραματικές και θεωρητικές του εργασίες: Το θέμα της βιοενεργειακής λειτουργίας της διαγερισιμότητας και κινητικότητας της ζωτανής ουσίας».

Για να συλλάβουμε αυτό το νήμα και ν' ακολουθήσουμε τη διαδικασία με την οποία έφθασε ο Ράιχ στην ανακάλυψη της ενέργειας της όργωσης, είναι απόλυτα αναγκαίο να εκτιμήσουμε τη σημασία της. Ο Ράιχ δεν παρέλειπε ποτέ να τονίζει αυτό το γεγονός. Ήθελε να αποδείξει ότι το έργο του δεν ήταν «καθαρή επινόηση», «ότι κάθε μέρος του οφείλει την ύπαρξή του στην ιδιαίτερη πορεία της επιστημονικής λογικής» κι ότι αυτός δεν ήταν τίποτα παραπάνω από ένα «έκτελεστικό όργανο αυτής της λογικής». Μια άμερόληπτη εξέταση της σταδιακής προόδου των κλινικών και πειραματικών του έρευνών θα έπειθε κάποιον σύντομα ότι οι ανακαλύψεις του δεν ήταν απλές συμπτώσεις, αλλά

το αποτέλεσμα μιας συνεπούς διαδικασίας σκέψης, που αρχικά λειτούργησε διαισθητικά κι ύστερα αναγνωρίστηκε σαν ή ιδιαίτερη σκέψη ενός άτομου που δεν έγκλωβίζεται απ' τους μηχανιστικούς και μυστικιστικούς περιορισμούς που χαρακτηρίζουν το μέσο άνθρωπο. Σα συνέπεια, μπορούμε επίσης να υποθέσουμε ότι ή ικανότητα κατανόησης των θεωρητικών συμπερασμάτων του Ράιχ και οι συχνά έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις σ' αυτά πρέπει να εξαρτιώνται σε κάποιο βαθμό απ' τη βιολογική δομή του έρευνητή. Το πως να παλέψουμε ενάντια σ' αυτό τον «υποκειμενικό» παράγοντα σε κάθε απόπειρα που αποδίδει σε μια αντικειμενική αξιολόγηση των ανακαλύψεών του, είναι ένα πρόβλημα που θα λυθεί σύντομα.

Πρωτού ακόμα πλησιάσει το Φρόντ και την ψυχανάλυση, ο Ράιχ κατέχονταν από σκέψεις για τη φύση της δύναμης που κυβερνάει τη ζωή. Το να είναι κανείς απορροφημένος έτσι δεν αποτελεί ένα ασυνήθιστο φαινόμενο' κατά καιρούς, τα περισσότερα αυτόσυνειδητα άτομα είχαν σκεφτεί αυτό το θέμα. Έπειδή λείπει μια απάντηση που να μπορεί να επαληθευτεί, ή εξαιτίας της συνηθισμένης αδιάφορης αντίδρασης απέναντι σ' αυτό το ζήτημα, το τελευταίο παραγνωρίζονταν πάντα ή, διαφορετικά, προσφερόταν μια μυστικιστική απάντηση. Για το Ράιχ, όμως, ύπηρξε μια αναζωογόνηση του ενδιαφέροντος που σταδιακά αντικατάστησε τους συγκεχυμένους ξεκάρφωτους συλλογισμούς. Βρήκε τις μεταφυσικές ιδέες ασαφείς και μη πειστικές, αλλά ή ιδέα ότι μια ζωική δύναμη μπορούσε να εξηγηθεί και να έχει πρακτική εφαρμογή, δεν φαινόταν απίθανη σ' αυτόν.

Η άποτυχία ν' αντιληφτούν ότι, παρά την ταύτιση του Ράιχ με την ψυχανάλυση, το πρωταρχικό του ενδιαφέρον κατευθυνόταν πάντα στην έρευνα για την ανακάλυψη αυτής της ζωικής δύναμης, έχει κάνει πολλούς να θεωρούν τη διαδοχική μετάδασή του στην κοινωνιολογία, στη βιολογία και στη φυσική, σαν αλαζωνική και σαν απόδειξη της ανικανότητάς του ν' αναγνωρίσει τους δικούς του περιορισμούς. Θα προτιμούσαν να είχε περιοριστεί στην ψυχολογία και ν' αφοσιωνόταν στη διεξοδική έρευνα των ψυχολογικών μικρολεπτομερειών, που αποδείχονται ότι ά-

ποτελούν φυγή απ' τὰ πραγματικά προβλήματα τῆς ζωῆς. Ἄν εἶχαν ἀντιληφτεῖ σωστά τὸ στόχο του, θὰ εἶχαν προβλέψει ὅτι οἱ ἔρευνες γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν ἐκδηλώσεων ἑνὸς βασικοῦ ζωϊκοῦ κανόνα θὰ ὀδηγοῦσαν ἀναγκαστικά σὲ ἔρευνες μέσα σὲ φαινομενικά ἀνόμοιους τομείς τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης.

Μερικοὶ μποροῦν νὰ εἶχαν ἀντιληφτεῖ πραγματικά τις προθέσεις του, ἀλλὰ μέσα στὸ σκεπτικισμό τους ἀπόρριψαν κατηγορηματικά ὅ,τι εἶπε ἢ ἔκανε. Ἄλλοι, ἐκτιμώντας τὴν ἀξία τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἀνακάλυψής του, πᾶν εἶχε σχέση μ' ἓνα συγκεκριμένο τομέα ἐνδιαφερόντων, τὴν οἰκαιοποιοῦνταν γιὰ χάρη τῶν δικῶν τους σκοπῶν, δίχως νὰ κάνουν καμιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ καταλάβουν τὴ σχέση τῆς μὲ ὁλόκληρο τὸ πεδίο τῶν ἐρευνῶν του. Ἔτσι, οἱ ψυχαναλυτὲς πῆραν τὴ χαρακτηρισολογία του καὶ τὴν ἐνσωμάτωσαν ἀδέξια μέσα στὸ σῶμα τῆς ψυχαναλυτικῆς πρακτικῆς· οἱ μαρξιστὲς οἰκαιοποιήθηκαν τὴν κοινωνιολογία του, ἀναφέροντάς τὴν σὴν τὴν «Μαρξιστικὴ του περίοδος» καὶ διατηρώντας τὴν στὴ μὴ ἀναθεωρημένη ἢ, ὅπως προτιμοῦν νὰ τὴ θεωροῦν, «μὴ ἀμβλυμένη μορφή τῆς» οἱ λεγόμενοι νεο-Ράιχιοι καὶ βιοενεργειακοί, ἰσχυρίζονται θρασύτατα τὸ ξεπέραςμα τοῦ Ράιχ, δίχως νὰ καταλαβαίνουν τὴ βασικὴ, ἐνεργειακὴ του θεωρία, ἀλλὰ πρεσβεύοντας ἀφελεῖς ἀντιλήψεις ποὺ ἀφοροῦν θελιτώσεις τῆς θεραπευτικῆς τεχνικῆς. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔγινε κατανοητὸ σ' ὄλο αὐτὸ τὸ σφετερισμὸ τοῦ ἔργου του, εἶναι ὅτι ἡ κατάτησή του φθείρει τὴν οὐσία του, τὴν κάνει στείρα καὶ δὲν ἀφήνει πίσω παρὰ μόνον περιθώρια γιὰ τὴν χρησιμοποίηση ἄσχετων καταλοίπων. Αὐτὴ ἡ ἀνικανότητα ἀξιολόγησής τοῦ νήματος ποὺ συνδέει ὄλο τὸ ἔργο τοῦ Ράιχ, εἶναι ἐπίσης ὑπεύθυνη γιὰ τις ἀσυνέπειες ποὺ ἐκφράζονται ἀπὸ κριτικούς οἱ ὁποῖοι θαυμάζουν τὸ ἔργο του ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀντιλαμβάνονται τὸν προσανατολισμὸ του, μόνον γιὰ νὰ καταλήξουν στὸ τέλος νὰ κάνουν μιὰ παρωδία τὴν ἀνακάλυψη τῆς ἐνέργειας τῆς ὀργάνης, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνακάλυψη ἐνοποιεῖ τόσο φανερά καὶ ἀναμφισβήτητα ὅλα ὅσα προηγήθηκαν αὐτῆς.

Ἡ ἀναζήτηση μιᾶς κοινῆς ἀρχῆς κρύβεται πίσω ἀπ' τις ἔρευνες τοῦ Ράιχ σὲ διάφορους τομείς τῆς ἐπιστήμης. Δὲν ἦταν

θέμα ψυχολογίας ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ἢ κοινωνιολογίας ἢ βιολογίας ἀπ' τὴν ἄλλη, δίχως τὴν προσπάθεια νὰ τις συμβιδώσει ὄλες μέσα σὲ μιὰ τέτοια ἀρχή. Ἡ διακοπὴ τῆς συνέχειας, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ μηχανιστικοῦ τρόπου σκέψης. Ἄγνοεῖ τις λειτουργικὲς ἀλληλοσυνδέσεις· διαχωρίζει, ἀναζητᾷ εἰ διαφορὲς, δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ ξεκαθαρίσει τις διαφορὲς σχέσεις μὲ βάση μιὰ κοινὴ ἀρχή. Ἡ μηχανιστικὴ σκέψη μπορεῖ νὰ ἐξετάσει κάθε μικρολεπτομέρεια ἑνὸς προβλήματος, ἀλλὰ εἶναι ἀνίκανη νὰ εἰσέλθει ἓνα συμπέρασμα ποὺ ν' ἀντιστοιχεῖ σ' ὄλες τις περιττὲς πληροφορίες ποὺ ἔχουν συσσωρευτεῖ. Κατατῆγει σὲ ἀδιέξοδο, δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσει παραπέρα. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ μπορούσαμε νὰ δεχτοῦμε ἀπλᾶ ὅτι ἔχουμε φθάσει σ' ἓνα ὄριο τῆς κατανόησης. Ἀλλὰ πῶς συχνὰ ἡ ἀνικανότητα νὰ προχωρήσει κανεὶς παραπέρα προκαλεῖ ἄγχος ποὺ ἀποφεύγεται ἢ ἀπαλύνεται μὲ μιὰ προσφυγὴ στὸ μυστικισμό — «ὁ μυστικισμὸς τῆς διαχωρισμένης παρατήρησης» (Ράιχ) ἢ, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς κριτικούς, μὲ τὴν προσφυγὴ σταὺς ὑπαινιγμούς, στὴ γελοιοποίηση καὶ στὴ δυσφήμιση, ἐκεῖνου ποὺ μπορεῖ νὰ προχωρήσει ἀνεμπόδιστος ἀπ' τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ὀργανισμοῦ, ποὺ χαρακτηρίζουν τὰ ἀκαμπτα, θωρακισμένα ἄτομα.

Στὴν πραγματικότητα ἡ ἀνακάλυψη τῆς ζωϊκῆς ἐνέργειας ἀπ' τὸ Ράιχ, δὲν ἀναιρέθηκε ποτέ. Ὅποιαδήποτε κριτικὴ ἔχει ἐκφραστεῖ ὑπῆρξε κατὰφωρα συναισθηματικὴ· δὲν εἶχε ποτέ τὴν ποιότητα μιᾶς σοβαρῆς, ἐπιστημονικῆς ἀναίρεσης. Πραγματικά, εἶναι μονότονο νὰ ἐπαναλαμβάνουμε ξανά καὶ ξανά τί εἶπε πραγματικά ὁ Ράιχ, μόνον γιὰ ν' ἀνακαλύψουμε ὅτι οἱ κριτικοὶ του ἄγνοοῦν ἰσχυριστικά αὐτὲς τις προσπάθειες καὶ προτιμοῦν ἀπλῶς νὰ ἐπαναλαμβάνουν ὅ,τι ἔχουν πεῖ ἄλλοι τὸ ἴδιο ἀκαμπτοι.

Ἔχουν περάσει 18 χρόνια ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Ράιχ, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ δηλωθεῖ μὲ βεβαιότητα ὅτι οἱ ἐχθρικές ἀντιδράσεις ἀπέναντι στὸ ἔργο του δὲν κατόρθωσαν νὰ τὸ θάψουν· καθυστέρησαν μόνον τὴ λογικὴ του ἀξιολόγησή. Ἕνας νέος κίνδυνος, ὅμως, γεννιέται, ποὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐνθαρρύνει ἐκείνους ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ κομματιάσουν τὸ ἔργο του ἢ, δίχως σοβαρὴ ἔρευνα, ν' ἀπορρίψουν τὴν ἀνακάλυψή του σὲ «βιολογικὸ μύθο». Μὲ τὸ

πέραςμα του χρόνου, οι αρνητικές αντιδράσεις αντικαθίστανται από έναν ένθουσιασμό που προκαλεί δυσπιστία, εξαιτίας της μη αντικειμενικής και μυστικιστικής του ιδιότητας. Αντιπροσωπεύει το ίδιο είδος επιδοκμασίας που ώθησε το Φρόνυτ να προειδοποιήσει ότι «ο κόσμος με δέχεται προκειμένου να καταστρέψει την ψυχανάλυση». Φαίνεται εύκολα, λογουχάρη, στον ξαφνικό ένθουσιασμό για τη «Ραϊχική θεραπεία», ένας ιερόφημιστικός όρος που γεννάει μεγάλες αμφιβολίες για την αυθεντικότητα της εφαρμοζόμενης θεραπείας ή που, όπως ούτως ή άλλως, αντιπροσωπεύει μιαν εκμετάλλευση της λιγότερο σημαντικής πλευράς της οργάνωσης.

Ο Ράιχ αισθάνθηκε λιγότερη ανησυχία για την αναπόφευκτη, ανόητη απόρριψη της ανακάλυψής του απ' ότι για την επιφανειακή αποδοχή της, την οποία καθόρισε σαν «ψεύτικο θαυμασμό που περιβάλλει μια ανακάλυψη και που διαμέσου της γλώσσας της και της δρολογίας της την ποτίζει... με τόση κενότητα που η σύγχυση κι η περιφρόνηση απλώνονται σε κάθε κατεύθυνση». Αποδείξεις αυτού του τύπου ανταπόκρισης έχουν εμφανιστεί σ' ένα αυθάνομενο βαθμό σε άρθρα, περιοδικά, βιβλία κλπ. Υπάρχουν επίσης αλαζωνικές αξιώσεις προτεραιότητας και οι υποθέσεις ανθρώπων που κρύβονται πίσω από μια μάσκα αυθεντίας ενώ δεν έχουν τα προσόντα, αποτελεί μια πρόσθετη ανεύθυνη συνέπεια του ψευτοεπιστημονικού ενδιαφέροντος για το έργο του, από μέρους εκείνων που τοιμπολογούν απ' αυτό για το δικό τους προσωπικό κέρδος.

Όσο η κοινωνία μας παραμένει τόσο διεφθαρμένη όσο είναι τώρα, αυτή η άτυχής κατάσταση πραγμάτων είναι αναπόφευκτη. Όμως, κάποια κατηγορία μπορεί να αντληθεί απ' την προσδοκία ότι αυτές οι μη κριτικές ανταποκρίσεις, είτε πρόκειται για θετικές ή για αρνητικές, είναι μεταβατικές και θα παραχωρήσουν τελικά τη θέση τους σε μια αντικειμενική αξιολόγηση. Ελπίζουμε ότι μια τέτοια αξιολόγηση δε θα συνεχίσει να περιορίζεται, όπως συνέβηκε, στους κλινικούς και κοινωνιολογικούς πρόδρομους της ανακάλυψης της ζωικής ενέργειας που, αν και ικανοποιούν όλα τα κριτήρια της διεξοδικής επιστημονικής έρευνας και δικαιούνται μια προσεκτική θεώρηση, μπορεί ν' αφήνουν περιθώρια για διαφορετικές

γνώμες, αλλά θα κατευθύνεται πρωταρχικά προς την πραγματική φυσική απόδειξη της ανακάλυψης. Το να βοηθήσουμε στην ενθάρρυνση αυτού του προσανατολισμού αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό της δημοσίευσης των πρώιμων γραφτών του Ράιχ, γιατί τα τελευταία δεν έχουν απλώς μια δευτερεύουσα ιστορική αξία, αλλά αποτελούν ένα αναπόσπαστο μέρος της πορείας που οδήγησε στην ανακάλυψη της ενέργειας της οργάνωσης.

Τόσσετ Μ. Ράφαελ
Φόρεστ Χλ. Ν.Υ. 1975

Μετ. Νίκος Β. Άλεξίου

ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΙΜΟΜΙΚΤΙΚΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

Θά ήθελα νά περιγράψω, στις σελίδες πού ακολουθοῦν, μιὰ περίπτωση πού διαφωτίζει, χωρίς καμιὰ ἀμφιβολία, τὸ τόσο πολυσυζητημένο πρόβλημα τῆς αἱμομικτίας καὶ μᾶς δείχνει ὅτι μπορεῖ νά ὑπάρχει μιὰ παράβαση τῆς αἱμομικτικῆς ἀπαγόρευσης πού ἐξαιτίας ἐδικῶν συνθηκῶν εἶναι δυνατὸ νά ἐκδηλωθεῖ μὲ τὴ συνειδητὴ ἐπιθυμία τοῦ ἀτόμου νά ἔχει μιὰ συνουσία μὲ τὴ μητέρα του.

Δὲν θά μπορέσει κανεὶς νά μιλήσει στὴν περίπτωση αὐτὴ γιὰ ἐκφυλισμὸ ἢ γιὰ ψυχοπαθητικὲς προδιαθέσεις, γιατί πρόκειται γιὰ ἕναν νεαρὸ εἰκοσι ἐτῶν, ἔξυπνο καὶ ἱκανὸ πού φοιτεῖ στὴν Ἀνώτερη Τεχνικὴ Σχολὴ καὶ πού ἀπευθύνθηκε σὲ μένα μὲ τὴν ἐλπίδα νά ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ ἕναν ψυχαναλυτὴ, ἱκανὸ νά τὸν γιαιτρέψει ἀπὸ τὴν κατάθλιψή του, πού ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια εἶχε γίγει πολὺ ὀξεῖα. Οἱ καταθλιπτικὲς καταστάσεις εἶχαν, κατὰ τὴ γνώμη του, τὴ ρίζα τους σὲ ὀρισμένα αἰσθήματα κατωτερότητας πού, τὰ τελευταία κυρίως χρόνια, εἶχαν αὐξηθεῖ σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε τὸν ἔκαναν ἀνίκανο νά κάνει ὁποιαδήποτε ἐργασία. Αὐτὸς πού πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ἐνδιαφερόταν γιὰ τὰ πάντα, πού πετύχαινε ὅτιδήποτε ἀναλάμβανε, ἄρχισε νά φοβάται ὅτι θά γίγει γελοῖος δημόσια: ὅταν χρειάζεταν νά μιλήσει, «κάτι τοῦ ἔσφιγγε τὸ λαιμό» τόσο πολὺ φοβόταν ὅτι θά πεί ἀνοησίες. Ἄρχισε τότε νά ψάχνει στὸ μυαλό του γιὰ νά βρεῖ τὴν αἰτία καὶ τότε, στὴ θέση τῶν αἰσθημάτων ἐνοχῆς (πού ἐξάλλου δὲν εἶχαν ἐντελῶς εξαφανιστεῖ), ἐνιωθε τὴν ἀνάγκη νά εἶναι πάντα μόνος καὶ νά κάνει μαδρες σκέψεις, χωρίς νά μπορεῖ νά δώσει μιὰ ἐξήγηση γι' αὐτό. «Ἐνῶ πρὶν περ-

νούσα και ξαναπερνούσα στο μυαλό μου την προέλευση αυτού που ονόμαζα πάντα τα δάσκαλα κατωτερικά μου αισθήματα, να που τώρα το κάνω χωρίς καθορισμένο στόχο και σε σχέση με διδής-ποτε καθημερινές ανοησίες, μικρά ασήμαντα γεγονότα, τα κάνω εθνικά προβλήματα. Όσο για μιὰ εργασία ευρύτερη, σαν αυτές που έκανα προηγουμένως, φυσικά δὲ γίνεται πιά λόγος.

Ἀπ' αὐτὴ τὴ σύντομη καὶ ἐπιφανειακὴ ἐπαφὴ δὲν μπόρεσα νὰ συμπεράνω τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα ἰδεοψυχαναγκαστικὸ νευρωτικὸ σύμπτωμα (ἐμμονες ἰδέες) καὶ προσφέρθηκα εὐχαρίστως νὰ τοῦ θρῶ ἓναν ψυχαναλυτὴ, πού ἀπὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν περίπτωση θὰ τὴν ἀναλάμβανε δωρεάν—γιατὶ μοῦ εἶχε διαλογηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴ δυσκολία του νὰ πληρώσει γιὰ μιὰ μακρόχρονη ἀνάλυση. Ὡστόσο, καθὼς κανένας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κυρίους τῆς Ψυχανάλυσης δὲν μποροῦσε, ἀπὸ ἔλλειψη χρόνου, νὰ τὸν ἀναλάβει ἀμέσως, τοῦ πρόσφερα, στὸ μεταξύ, τὴ δική μου βοήθεια γιὰ νὰ ξεπεράσει τὶς πιδ ἰδυνήρες στιγμὲς τῆς κατάθλιψης, γιατί ὅπως ξέρομε καλά, μερικὲς συνεδρίες ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκφραστῆι ἐλεύθερα, φθάνουν συχνὰ γιὰ νὰ προσφέρουν μιὰ προσωρινὴ ἀνακούφιση, ἀκόμη κι ἂν δὲν εἶναι διαρκῆς.

Ἰστέρα ἀπὸ τέσσερις ὀδομάδες μὲ καθημερινὲς συνεδρίες, (1 ὥρα τὴν ἡμέρα), φάνηκε ὅτι ὅσο περισσότερο πλησιάζαμε σὲ ἓνα ὀρισμένο ἐξελικτικὸ στάδιό του, (στὴν ἐφηβικὴ περίοδο, ἢ σημασία τῆς ὁποίας γρήγορα φάνηκε καθαρά), τόσο μεγάλωνε ἡ ἀπέχθειά του νὰ τὰ πει ὅλα καὶ νὰ μὴν κρύψει τίποτα, μέχρι τὴν ἡμέρα πού ἀπέφυγε νὰ ἔρθει καὶ δὲν ξαναεμφανίστηκε. Δυὸ ὀδομάδες περίπου ἀργότερα, ἔλαβα ἓνα μεγάλο γράμμα του. Ζητοῦσε συγγνώμη γιὰ τὴ συμπεριφορά του: «Δὲν μπόρεσα νὰ ἐξηγήσω μὲ λέξεις ἓνα ὀρισμένο σημεῖο τῆς ζωῆς μου καὶ καθὼς ἀναγνωρίζω ὅτι χωρὶς τὴν ἀπόλυτη εὐλικρίνεια ὀλόκληρη ἡ ὑπόθεση χάνει τὸ νόημά της, ἀποφάσισα νὰ ὑποστῶ τὶς συνέπειες ὅπως καὶ πρὶν». Ἀκολουθοῦσε μιὰ διήγηση τῶν ἀναμνήσεων πού ἦρθαν στὸ φῶς, στὴ διάρκεια τῶν συνεδριῶν, μὲ πολλὲς διευκρινήσεις πού ἦταν ἀπαραίτητες γιὰ τὴν κατανόησή τους καὶ αὐτὸ τὸ «σημεῖο τῆς ζωῆς του» πού θὰ τὸ μεταφέρω ἐπὶ λέξει ἀργότερα.

Πρωτοῦ συνεχίσω, διως, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ δώσω μιὰ

σύντομη εἰκόνα τῆς ζωῆς του: γεννήθηκα ἀπὸ γονεὶς εὐποροὺς καὶ ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ 4 παιδιὰ, ὅλα ὕγιη, πού κατέλαβαν στὴ συνέχεια ἐπίσημες θέσεις. Ἀνατράφηκα πολὺ αὐστηρὰ ἀπ' τὸν πατέρα του. Ἐπρεπε πάντοτε νὰ κάνει περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους γιὰ νὰ ἱκανοποιεῖ τὴ φιλοδοξία τοῦ πατέρα του νὰ ἔχει παιδιὰ ἔξυπνα: ἦταν δεμένος ἀπὸ τὴ βρεφικὴ του ἡλικία μὲ μιὰ βαθιὰ στοργὴ πρὸς τὴ μητέρα του, πού συχνὰ τὸν προστάτευε ἀπ' τὶς κρίσεις τῆς πατρικῆς βίας. Ὁ γάμος τῶν γονιῶν του δὲν ἦταν εὐτυχημένος καθὼς ἡ μητέρα του «ὑπέφερε τρομερὰ ἀπὸ τὴ ζήλεια τοῦ πατέρα του. Σὲ ἡλικία 5 ἢ 6 χρόνων εἶχε ἤδη παρακολουθήσει φοβερὲς σκηνὲς ζήλειας. Ὁ πατέρας του γινόταν συχνὰ βίαιος. Τὸ παιδί ἦταν πάντα «μὲ τὸ μέρος τῆς μητέρας του», πράγμα πού εἶναι εὐνόητο ἀφοῦ βρισκόταν κι αὐτὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο ζυγὸ καὶ ἀγαποῦσε βαθιὰ τὴ μητέρα του. Σεξουαλικά εἶχε ὀρμιάσει πρόωρα δοσμένου ὅτι στὰ 5 τοῦ χρόνια δὲν ὑπῆρχε πιά κανένα μυστικὸ γι' αὐτόν». Ἦταν ἐπίσης σωματικὰ ἀνεπτυγμένος, πράγμα πού συνετέλεσε στὸ νὰ ἔχει στὰ 11 1)2 χρόνια του τὴν πρώτη του συνουσία μὲ τὴν καιριαέρα, πού τὸν εἶχε προτρέψει σ' αὐτό. Ἀπὸ τὰ 14 ἕως τὰ 18 τοῦ χρόνια, ὑπῆρξε μιὰ περίοδος ἀννανισμοῦ πού ἐναλλασσόταν μὲ εὐκαιριακὲς συνουσίες: στὰ 15 τοῦ χρόνια ἐμφανίστηκαν οἱ πρῶτες ἐκδηλώσεις ἐλαφρῶν κατωτερικῶν αισθημάτων. Ἀπὸ τὰ 24 τοῦ χρόνια, αὐτὰ τὰ αισθήματα ἄρχισαν νὰ γίνονται πιδ ἔντονα καὶ συνοδεύτηκαν ἀπὸ κατάθλιψη. Οἱ ἐμμονες ἰδέες θλίψης ἐμφανίστηκαν ἀφότου γνώρισε καὶ ἐρωτεύτηκε μιὰ νεαρὴ κοπέλα, πολὺ κατώτερή του διανοητικά, πού τὸν «ἀπάτησε» ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ. Ποιὰ πίστη μπορεῖ κανεὶς νὰ δώσει σ' αὐτόν τὸν τελευταῖο ἰσχυρισμὸ; Δὲν μποροῦσα νὰ τὸ ἀνακαλύψω μέσα σὲ τόσο λίγο χρόνο: ὡστόσο πιστεύω ὅτι δὲν κάνω λάθος ὑποθέτοντας ὅτι χωρὶς ἀμφιβολία, ἐπρόκειτο στὴν περίπτωση αὐτὴ γιὰ ἓνα τέχνασμα.

Αὐτὴ εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ ἱστορία του πού ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ ν' ἀποτελεῖ τὸ σημαντικότερο στοιχεῖο. «Τὸ σημεῖο», πού μέσα σὲ τόσο λίγο χρόνο ἔκανε νὰ ἀποτύχει ἡ ἀνάλυση ὕστερα ἀπὸ ἓνα συνειδητὸ μπλοκάρισμα ἀπὸ μέρους τοῦ ἀσθενή, ἀφορᾷ μιὰ

σχέση που είχε ή μητέρα του με τον παιδαγωγό του και την όποια είχε παρακολουθήσει από την αρχή. Έτσι, ύστερα από μια λεπτομερή περιγραφή της όμορφιάς της μητέρας του, που αποσκοπούσε κατά κάποιον τρόπο στη δικαιολόγησή της, διηγείται επί λέξει στο γράμμα του:

«Ο Ν., (το όνομα του παιδαγωγού), άρχισε να την κορτάρει, όργάνωσε ώραίους περιπάτους και έγινε, όπως φαίνεται, όλο και πιο τολμηρός όταν διαπίστωσε την κατάσταση που βασίλευε στο σπίτι (δηλαδή τις σκηές ζήλειας κλπ. ανάμεσα στους γονείς) και το γεγονός ότι άρεσε στη μητέρα. Δέν άρχισα να είνω σημασία και να παρακολουθώ την υπόθεση αυτή, παρά μόνο όταν είδα τη μητέρα να μπαίνει ένα απόγευμα στο δωμάτιό του την ώρα που ο πατέρας μου κοιμόταν. Τη στιγμή εκείνη μου δημιουργήθηκαν συναισθήματα όπου ή έρωτική περιέργεια ένωνόταν με το φόβο (ο φόβος ότι ο πατέρας μπορούσε να ξυπνήσει—οί σκέψεις μου δέν πήγαιναν πιο μακριά). Από τη μέρα αυτή άρχισα να τους κατασκοπεύω, να τους παρακολουθώ. Άλλά και να τους προστατεύω! από πιθανές, ξαφνικές έμφανίσεις του πατέρα μου. Δέν μπορώ να εξηγήσω την αίτια της συμπεριφοράς μου. Ήταν το άσυνείδητο μίσος μου απέναντι στον πατέρα μου ή ο σεξουαλικός έρεθισμός επειδή ήμουνά συνένοχος σ' ένα τόσο φριχτό μυστικό, που με παρακινούσε να μη λέω τίποτα; Νομίζω ότι και τα δύο στοιχεία αυτά είναι εξίσου υπεύθυνα για τη στάση μου.

Ο δεσμός αυτός άρχισε να γίνεται όλο και πιο στενός δέν περνούσε μέρα που αυτοί οι δύο να μην έφαχναν και να μην έβρισκαν εύκαιρία να μείνουν μόνοι. Η κατάσταση αυτή διαρκούσε τρεις μήνες περίπου. Η στιγμή της συνάντησής τους, το απόγευμα, περιοριζόταν πάντα σε λίγα λεπτά. Δέ σκεφτόμουνά τότε την πιθανότητα μιας «σεξουαλικής σχέσης». Όσοσο μια μέρα βεβαιώθηκα γι' αυτό. Ο πατέρας είχε βγει γύρω στις έξη και ή μητέρα γύρισε στο δωμάτιο του Ν. και έμεινε εκεί πολύ ώρα. Όλον αυτόν τον καιρό έγω περιμένα στο χάλ και πάλευα με τον πειρασμό, είτε να τους ένοχλήσω, είτε να διηγηθώ τα πάντα στον πατέρα μου. Κάτι το ακαθόριστο με συγκρατούσε μπροστά

σ' αυτές τις δύο δυνατότητες. Ύστερα, όταν ή μητέρα μου (ό, πως άντηχεί τώρα στ' αυτιά μου ή λέξη αυτή!) βγήκε από το δωμάτιο, απ' όπου δέν είδα να βγαίνει κανένα φως, με τα μάγουλα ξαναμένα, το βλέμμα θολό και φευγαλέο, τότε κατάλαβα: είχε συμβεί, παρόλο που δέν υπήρχε τρόπος για ν' ανακαλύψω αν συνέβαινε για πρώτη φορά. Ξτεκόμουνά θρήνος σε μια γωνιά, κρυμένος πίσω από τη ντουλάπα, με δάκρυα στο πρόσωπο. Ήθελα να πέσω στην άγκαλιά της, αλλά ούτε κι αυτό δέν έγινε, προς μεγάλη δυστυχία όλων μας, γιατί έχω την έσωτερική βεβαιότητα ότι ή θέα μου, ακριβώς μετά την πράξη της, θα την ξανάφερνε στα λογικά της, πράγμα που έστω και άργά θα είχε σώσει τη μητέρα, για τα παιδιά και τη σύζυγο, για τον πατέρα. Θα ήταν ή μόνη δυνατή διέξοδος!

Τί είναι εκείνο που με συγκράτησε τη στιγμή εκείνη δέν θέξερá να το πώ! αλλά ένιωσα τότε μια συμπόνοια για τον πατέρα μου και με τα δόντια σφιγμένα το έβαλα στα πόδια φεύγοντας κρυφά. (Ήμουνά τότε ανάμεσα στα 11 1)2 και τα 12 χρόνια)...

Λίγο μετά τα Χριστούγεννα, ο πατέρας μου έφυγε για ένα ταξίδι τριών εβδομάδων και τότε είναι που είδα το πιο φριχτό και το πιο άηδιαστικό πράγμα, που έμεινε χαραγμένο στα κατάβαθα των συναισθημάτων και των σκέψών μου.

Η μητέρα μου κοιμόταν, όπως συνέβαινε πάντα όταν έλειπε ο πατέρας, στην κρεβατοκάμαρα, στο τελευταίο δωμάτιο στη σειρά. Πριν απ' αυτό προηγούνταν διαδοχικά το δικό μου, ή τραπεζαρία και το δωμάτιο του Ν. Από την πρώτη κιόλας νύχτα (ξάγρυπνος από την περιέργεια) άκουσα τη μητέρα μου να βγαίνει από το κρεβάτι και — έκόμια και τώρα ή άηδία μου πνίγει το λαιμό! — να γλιστράει στις μύτες των ποδιών μέσα απ' το δωμάτιό μας, φορώντας μόνο τη νυχτικιά της. Σε λίγο άκουσα την πόρτα του δωματίου του Ν. να ανοίγει χωρίς να ξανακλείνει έντελώς, ύστερα σιωπή. Πήδηξα από το κρεβάτι και πλησίασα κλεφτά τρέμοντας, με τα δόντια να χτυπάνε από την ταραχή, το φόβο και το κρύο, γλιστρησα προς τη μισάνοιχτη πόρτα και προσπάθησα ν' άκούσω. Ω! τί φριχτή άνάμνηση, που κάνει σκόνη τη μνήμη της μητέρας μου, που βρωμίζει για πάντα με

λάσπη και μαραίνει την εικόνα της που φέρνω μέσα μου. Πρέπει λοιπόν να τα πω όλα; Ή πένα μου αρνείται να με υπακούσει, τὸ ἐγὼ μου αρνείται μ' ὅλη του τὴ δύναμη, κι ἔμωσ θέλω, καὶ πρέπει νὰ τὸ κάνω!

*Ακουσα φιλιὰ, φίθουρους, τὸν φριχτὸ θόρυβο τοῦ κρεβατιοῦ καὶ ἦταν ἡ μητέρα μου ποὺ ἦταν ξαπλωμένη ἐκεῖ. Τρία μέτρα πὶς κεί στεκόταν τὸ παιδί της, ποὺ ἦταν μάρτυρας τοῦ ξεπεσμοῦ της. Ξαφνικὰ ἔγινε σιωπὴ, (ὅπως φαίνεται, στὴν κατάσταση ὑπερέντασης ποὺ βρισκόμουν, πρέπει νὰ ἔκανα κάποιον θόρυβο), ὕστερα ἀκούστηκαν καθησυχαστικὰ λόγια ἀπὸ μέρος τοῦ Ν. καὶ μετὰ πάλι, ὦ!... (Ἡ τελευταία παράγραφος καὶ ιδιαίτερα οἱ τελευταῖες λέξεις φαίνονται νὰ ἔχουν γραφτεῖ σὲ μιὰ κατάσταση μεγάλου ἐκνευρισμοῦ, σύγχυσης καὶ μὲ θίαιες κινήσεις τῆς πένας).

*Ἡρεμία, νὰ κρατήσω τὴν ἡρεμία μου μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν τραγωδία ποὺ δὲν τὴν ἀντέχουν τὰ νεῦρα, νὰ κάνω ὑπεράνθρωπες προσπάθειες! Νὰ μὴ θγάλω παρὰ μιὰν ἀντικειμενικὴ κρίση πάνω σ' ὅλα αὐτὰ, τί κοροϊδία ποὺ εἶναι μιὰ τέτοια ἀπόφαση!

Τὸ μόνο ποὺ θυμᾶμαι ἀπ' αὐτὴ τὴν τρομερὴ νύχτα εἶναι πὼς στὴν ἀρχὴ ἤθελα νὰ τρέξω μέσα στὸ δωμάτιο, ἀλλὰ μὲ συγκράτησε ἡ σκέψη πὼς θὰ μπορούσαν νὰ μὲ σκοτώσουν! Μήπως δὲν εἶχα διαβάσει ὅτι ὁ ἔραστής θγάζει ἀπὸ τὴ μέση αὐτὸν ποὺ τὸν ἐνοχλεῖ; Καὶ μὲ τὸ κεφάλι γεμάτο ἀλλόκοτες φαντασιώσεις, γύρισα σιωπηλὰ στὸ κρεβάτι μου, δίχως ἐλπίδα παρηγοριᾶς, σπαργμένος στὰ βᾶθη τοῦ εἶναι μου γιὰ ὀλόκληρη τὴ ζωὴ μου!

Ἡ ἱστορία αὐτὴ συνεχίστηκε τὴ μιὰ νύχτα μετὰ τὴν ἀλλή κι ἐγὼ ἀκολουθοῦσα τὴ μητέρα μου ὡς τὴν πόρτα του καὶ τὴν περιμένα μέχρι τὸ πρωτὶ. Σιγὰ σιγὰ ἄρχισα νὰ συνηθίζω (!!!). Ὁ φόβος ὑποχώρησε καὶ ὑπερίσχυσαν τὰ ἐρωτικὰ αἰσθήματα. *Ἐτσι μιὰ φορὰ μὲ κατέλαβε ἡ ἰδέα νὰ δρμήσω μέσα στὸ δωμάτιο καὶ ν' ἀπαιτήσω τὴ συνουσία μὲ τὴν μητέρα μου (τί φρίκη!) μὲ τὴν ἀπειλή ὅτι θὰ τὰ πω ὅλα στὸν πατέρα. 2

Στὴ διάρκεια τῶν τελευταίων λίγων μερῶν, πήγαινα τακτικὰ στὸ δωμάτιο τῆς καμιαριέρας.

Συνεχίζει μὲ τὴ λεπτομερὴ διήγηση τοῦ θανάτου τῆς μητέρας του ποὺ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ δεσμοῦ της ἀπὸ τὸν πατέρα, δηλητηριάστηκε κάτω ἀπὸ τραγικὲς συνθήκες. Ὑστερα ἀναφέρει δύο στοιχεῖα μεγάλης σημασίας. Πρῶτα-πρῶτα, μετὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας του οἱ σχέσεις μὲ τὸν πατέρα του βελτιώθηκαν σημαντικὰ κι ὁ τελευταῖος ἔγινε σιγὰ-σιγὰ «ὁ καλύτερος φίλος καὶ σύμβουλος του». Ὑστερα, εἶχε ξαναρχίσει νὰ ἀνανίξεται τὸν τελευταῖο καιρὸ, πάντα μὲ τὴν τάση νὰ φέρνει στὸ μυαλό του μιὰ καθορισμένη γυναικεία φιγούρα (πότε τούτη, πότε τὴν ἄλλη). Ποτὲ ὅμως δὲν ἦταν ἐκανοποιημένος ἀπὸ τὴ φαντασιωτικὴ του ἐκλογή. «Ἐφαχνα στὶς φαντασιώσεις μου νὰ βρῶ μιὰ γυναίκα ἀνάμεσα στὶς πολυάριθμες φιλενάδες μου, ἀλλὰ καμιά δὲ φαινόταν νὰ μοῦ ταιριάζει. Καὶ πάντα κατάληγα νὰ ἀνανίζομαι μὲ μόνη φαντασίωση τὸ σῶμα μᾶς γυναικῆς· δὲν ἔβλεπα ποτὲ τὸ πρόσωπό της καὶ αἰσθανόμουν τόσο δὲ μικρὸς μπροστὰ στὸ τεράστιο αὐτὸ σῶμα, ποὺ ἔβλεπα στὴ φαντασία μου νὰ βρίσκεται κάτω ἀπὸ μένα». Τὶς μέρες ποὺ ἐπιδιόταν στὸν ἀνιανισμό, οἱ κατάθλιπτικὲς του καταστάσεις χειροτέρευαν σὲ σημειο ποὺ γίνονταν ἀφόρητες, μέχρι ποὺ κάποια φορὰ μάλιστα ἔφτασε πολὺ κοντὰ στὴν αὐτοκτονία.

*Ἄς ξεχάσουμε γιὰ τὴν ὥρα τὸν τραγικὸ χαρακτήρα τῆς περιπτώσεως καὶ ἄς τὴν ἐξετάσουμε, ὅσο βαθύτερα μᾶς ἐπιτρέπουν τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας, πρὸς τὴν κατεύθυνση ποὺ μᾶς ἐκπλήσσει περισσότερο ἐδῶ: τὴν ἐπιθυμία του, ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔγινε συνειδητὴ, νὰ ἀπαιτήσῃ τὴ συνουσία ἀπὸ τὴ μητέρα του καὶ τὴν πάλη του ἐναντία στὴν αἰμομιτικὴ ἀπαγόρευση, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ βάση ὄλων τῶν κραυγῶν ἀηδίας, καθὼς καὶ τὶς συγκρούσεις ποὺ προκίψανε ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάσταση.

*Ἀρχικὰ, θὰ πρέπει νὰ ἀποφύγω νὰ δῶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ τραυματικὸ γεγονός μιὰ αἰτιολογικὴ σχέση μὲ τὶς ἑμμόνες ἰδέες του καὶ τὶς καταθλιπτικὲς καταστάσεις ποὺ ἀκολούθησαν: γιὰτὶ ἔξαιτίας τῆς ἑλλειψῆς διαθέσιμου χρόνου γιὰ τὴν ἀνάλυση, δὲν

μπορούσα να έχω μια κάπως σαφή εικόνα της εξέλιξης της ανά-
λυσης αυτής. Άλλά το ότι υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στο τραυ-
ματικό γεγονός και τις διαταραχές δεν μπορεί να αμφισβητηθεί,
αν λάβουμε υπόψη μας τα ακόλουθα: είδαμε ότι οι έμμονες ιδέες
άρχισαν όταν ο ασθενής νόμιζε ότι τον άπάτησε ή νέα που αγα-
πούσε. Επιβάλλεται να κάνουμε μια αναλογική αναφορά με τον
πατέρα του που τον άπάτησε ή μητέρα του, γιατί συμβαίνει βέ-
βαια ένας νεαρός να θεωρήσει τραγικό το γεγονός ότι τον άπάτη-
σαν, είναι όμως φοβερά σπάνιο να αντιδράσει σ' αυτό με μία έ-
δεσφυχαναγκαστική νεύρωση, δοσμένου εξάλλου ότι ή νέα ήταν
διανοητικά πολύ κατώτερή του. Εξάλλου, αν μπορούμε να πιστέ-
ψουμε σε ορισμένες ένδείξεις, (λογουχάρη το ότι σύναψε πολ-
λούς σύντομους δεσμούς), δεν έπαιρνε τις φιλενάδες του και πολύ
στά σοβαρά, ακόμη κι όταν δηολόγησε μία μέρα ότι δεν μπορού-
σε να τις εγκαταλείψει παρά μόνο «με βαρειά καρδιά» εξαιτίας
της «συμπόνοιας που του προξενούσαν».

Ο πατέρας του έγινε, μετά το δράμα αυτό, ένας «άνθρωπος
δλότελα τσακισμένος»... Όσοσο θα μπορούσε να επρόκειτο εδώ
για μια ταυτοποίηση με τον πατέρα, πράγμα που μπορούσε να
επιβεβαιωθεί και από μίαν άλλη όψη του θέματος: «Στά συναι-
σθήματα που με κατέκλυσαν, ή έρωτική περιέργεια ανακατευό-
ταν με το φόβο...». Άρχισε να «τους κατασκοπεύει και να τους
παρακολουθεί, αλλά ταυτόχρονα και να τους προστατεύει». Εδώ
παρουσιάζεται με μεγάλη σαφήνεια ή σύγκρουση που έβραζε τό-
τε μέσα του, όταν τους κατασκοπεύε, τους παρακολουθούσε και
τους προστάτευε. Το ότι τους κατασκοπεύε δεν πρέπει να μας κά-
νει έντύπωση, αν σκεφτούμε ότι βρισκόταν στην καρδιά της έφη-
βικής σεξουαλικής κρίσης και ότι είχε ήδη δοκιμάσει την πτώ-
ση του σεξουαλική έμπειρία (μία συνουσία με την καμαριέρα).
Εξάλλου ήξερε ότι σε ηλικία 4 χρονών, ενώ κοιμόταν στο δωμά-
τιο των ύπηρετών, έπειδή έλειπαν οι γονείς του, είχε παρακολου-
θήσει μία συνουσία της παραμάννας (του μικρού του αδελφού) με
τον έραστή της. Όσο για την υπόθεση ότι πρόκειται εδώ για
μια καλυμμένη ανάμνηση και ότι κάτι άλλο κρύβεται πίσω της, δεν
μολ φαίνεται δάσιμη, ακόμη και αν, όπως απέδειξε ο Φρόνυτ, τέ-

τοιες καλυμένες αναμνήσεις εμφανίζονται συχνά (λογουχάρη, ή
άπωθημένη ανάμνηση μίας γονεϊκής συνουσίας).

Άπ' αυτή την υπερβολική του αγάπη για τη μητέρα του
και το μίσος που αισθανόταν για έναν αυστηρό πατέρα, μπορού-
με να συμπεράνουμε με κάθε βεβαιότητα ότι είχε ένα έντονο οιδι-
πόδειο σύμπλεγμα και ότι όταν άργότερα κατασκόπευε τη μη-
τέρα του με τον έραστή της, ήταν γιατί είχε γίνει άπιστη. Κυ-
νηγούσε τους έραστές σαν υποκατάστατο του πατέρα κι ο ρόλος
αυτός δεν ήταν βέβαια εύκολος, άφου ταυτόχρονα τους προστά-
τευε από τις πιθανές επειμβάσεις - έκπληξεις από μέρους του πα-
τέρα. Το έρώτημα που τίθεται τώρα είναι: γιατί έμπαινε σε τέ-
τοιες συγκρούσεις; Θα 'ταν πιο φυσικό να διηγηθεί τά πάντα στον
πατέρα του και να εκδικηθεί έτσι τη μητέρα του για την άπιστία
της. Θα πρέπει να υπάρχουν πολλοί λόγοι που δεν ένήργησε έ-
τσι: αυτό που συνειδητά τον συγκράτησε είναι χωρίς άμφιβολία
ο φόβος άπέναντι σε μια φοβερή πράξη αντιποίηση από μέρους
του πατέρα, του όποιου γνώριζε τη ζήλεια και τις κρίσεις όρ-
γής. Δεν θα σφάλουμε σίγουρα, αν άποδώσουμε στο άσυνείδητο
έναν πολύ πιο σημαντικό ρόλο αναφορικά με την αιτιολόγηση της
συμπεριφοράς του. Άπό τη συνειδητή του επιθυμία να έχει μια
συνουσία με την ίδια του τη μητέρα, όταν στεκόταν πίσω από
την πόρτα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ή αίμομικτική σκέψη
προυπήρχε από πολύ καιρό σε λανθάνουσα κατάσταση μέσα στο
άσυνείδητό του, τότε άκόμα που παρατηρούσε την άρχή του δε-
σιμού. Άλλά και πιο πριν, (όπως διηγείται στην ανάλυση), βλέ-
ποντας τη μητέρα του να κλείνεται το άπόγευμα στο δωμάτιο με
τον πατέρα του, πριν από τον μεσημεριανό του ύπνο, είχε σκεφτεί
ότι «σίγουρα αυτή τη στιγμή έχουν σχέσεις». Βλέπουμε έτσι ότι
οι στιγμές που άκούει, παρατηρεί και φαντάζεται ένα σωρό πρά-
γματα, διαδέχονται ή μία την άλλη, συνδυασμένες μεταξύ τους
με μία κάποια όμοιότητα, όσον άφορά τις έξωτερικές συνθήκες
και μπορούμε επομένως να υποθέσουμε ότι άποτελούν την είσα-
γωγή και την αίτια των μεταγενέστερων νοσηρών έμμονων ιδεών
του. Η άσυνείδητη αίμομικτική σκέψη, τη στιγμή της ανακάλυ-
ψης του δεσιμού θα πρέπει να ήταν πολύ θύαιη, τόσο μάλλον που

ο σεξουαλικός έκφοβισμός από τον πατέρα, (ο φόβος δηλαδή και η διαπίστωση της ανωτερότητάς του) εδώ δεν υπήρχε καθόλου. Συνακόλουθα, η άσυνειδητη σκέψη του μπορεί να ήταν ή ακόλουθη: «Αυτόν μπορείς να τον υποσκελίσεις πολύ πιο εύκολα». Γιατί αυτό που μας κάνει εντύπωση είναι ότι ενώ είχε παρατηρήσει τη συνουσία ανάμεσα στον πατέρα και τη μητέρα του, καθώς και το μεταγενέστερο δεσμό σε ηλικία μεταξύ 8 και 12 χρονών, ο τελευταίος αυτός δεσμός απέτελεσε την ευκαιρία να αναγκωρίσει την παραβίαση της απαγόρευσης της συνουσίας. Ίσως υπεισέρχεται εδώ το γεγονός που αναφέρει ο Φρόυντ ότι, δηλαδή για το παιδί, που έχει παρατηρήσει τη γονεϊκή συνουσία, ή μητέρα που μέχρι τότε ήταν αντικείμενο λατρείας, αντιπροσωπεύεται από τότε στο άσυνειδητό του με την εικόνα μιάς πόρνης (είναι ο λόγος για τον οποίο θα γίνει αργότερα ένας πιστός θαμώνας των οίκων ένοχης, μη βρίσκοντας ικανοποίηση παρά μόνο σ' αυτούς).

Η μοιχεία της μητέρας μπόρεσε να επιδράσει πάνω του, όπως είδαμε παραπάνω, για έναν ακόμα λόγο, δοσμένου ότι, στη διάρκεια των σκηνών ζήλειας ανάμεσα στους γονείς του είχε ακούσει τον πατέρα του να αποκαλεί τη μητέρα του «πόρνη». Ο φοβερός ξεπεσμός της μητέρας του μπόρεσε να ενθαρρύνει την άσυνειδητη αιμομικτική επιθυμία του, σε βαθμό που να τον παρασύρει πραγματικά στο κατώφλι της παραβίασης.

Η θελτώση των σχέσεών του με τον πατέρα, μετά το θάνατο της μητέρας, δεν είναι παρά μια συμπληρωματική απόδειξη για την οιδιπόδεια θέση του, με την εξαφάνιση του αντικειμένου του ανταγωνισμού· ο ανταγωνισμός αυτός είχε κατά τα φαινόμενα σταματήσει χάρη στην ταυτοποίησή του με τον πατέρα (παρατηρείστε τη «συμπόνοια» που δείχνει απέναντί του).

Αναφορικά με τις πρόσφατες αυνανιστικές φαντασιώσεις, αποδεικνύεται, χωρίς αμφιβολία, από την ιστορία του και απ' αυτά που γνωρίζουμε γι' αυτόν, ότι είχε διαλέξει τη μητέρα του σαν αντικείμενο των φαντασιώσεών του, στη διάρκεια του αυνανισμού.

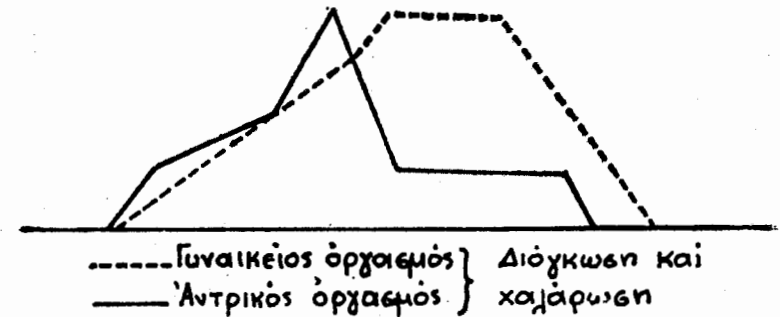
Επιπλέον, δεν θα ήθελα να παραλείψω να υπογραμμίσω ότι πέρα από το αίσθημα ένοχης που προκύπτει από το οιδιπό-

δειο σύμπλεγμα, πρέπει επίσης να θεωρήσουμε σαν ούσιαστικό παράγοντα της κατάθλιψής του, το γεγονός ότι είχε σταθεί ο θυμός μάρτυρας αυτού του «φριχτού μυστικού» και είχε παραλείψει να σώσει την οικογένειά του, παρόλο που κατά τη γνώμη του είχε τη δυνατότητα — θα μπορούσε, δηλαδή, να «είχε ξαναφέρει τη μητέρα του στα λογικά της» δριμώντας πίσω από τη ντουλάπα που κρυβόταν.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να διατυπώσω το πιθανό συμπέρασμα που θα μπορούσε να βγάλει κανείς απ' αυτή την περίπτωση: ο σεξουαλικός έκφοβισμός που δημιουργείται στο αγόρι απ' το κατωτερό αίσθημα μπροστά στον πατέρα, παίζει έναν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της αιμομικτικής απαγόρευσης στη διάρκεια της λανθάνουσας σεξουαλικής περιόδου, που εκτείνεται από το πέμπτο ως το δωδέκατο χρόνο της ηλικίας του (Φρόυντ) και σαν τέτοιος αποτελεί με κάποια ένοια ένα θεσμό πολιτισμικά απαραίτητο.

Σε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο με τον τίτλο «Πάνω στις χρονικές διαφορές του αισθησιασμού των δύο φύλων κατά τη διάρκεια της συνουσίας»³, ο Ουρμπαχ, στηριζόμενος στις έρευνες του Ροχλέντερ, του Βάλντεγιερ και άλλων πάνω στη φυσιολογία, προσπαθεί να ερμηνεύσει τη χρονική ασυμφωνία του όργασμού στον άνδρα και στη γυναίκα, σαν ένα φαινόμενο με βιολογική σκοπιμότητα. Ο συλλογισμός του είναι περίπου ο ακόλουθος: τόσο στον άνδρα όσο και στη γυναίκα μπορούμε να διακρίνουμε τρία στάδια στη διάρκεια της συνουσίας: 1) την ένταση του έρεθισμού, 2) τον όργασμό, 3) την εκτόνωση (το πρώτο και το τρίτο στάδιο αντιστοιχούν κατά προσέγγιση στη «διόγκωση» και τη «χαλάρωση» του Χάβελock Έλλις, ενώ το δεύτερο μπορεί να τοποθετηθεί ανάμεσα σ' αυτά τα δύο στάδια ή στην αρχή του τρίτου). Ακόμα κι αν η ποιότητά τους είναι ίδια και στα δύο φύλα, παρατηρούμε μεταξύ τους μία σημαντική ποσοτική διαφορά ή, μάλλον την άνιση αύξηση της έντασής τους κατά χρονική μονάδα.

(δείτε την κλίση των καμπυλών)

Ἐπιπλέον ὑπάρχει μιὰ ἔλλειψη σύμπτωσης τῶν σταδίων τοῦ ὄργασμοῦ, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ ἀνδρικός ὄργασμὸς ἐμφανίζεται πρόωρα ἢ, ἀκριβέστερα, ὅτι ὑπάρχει μιὰ καθυστέρηση τοῦ γυναικείου ὄργασμοῦ. Ἡ ἀκρίβεια τῶν καμπυλῶν ποὺ σχεδίασε ὁ Οὐρμπαχ πάνω στὸν ἀνδρικό ἢ τὸν γυναικείο ὄργασμὸ, ὅπως μελετήθηκαν χωριστά, δὲν ἀφήνει κανένα περιθώριο ἀμφιβολίας, γιατί πέρα ἀπὸ τίς ἀτομικὲς διαβαθμίσεις, φαίνονται νὰ ταιριάζουν στὸν μέσο ὄρο τῶν φυσιολογικῶν ἀτόμων. Ἡ κριτικὴ μου κατευθύνεται ἐναντία: 1) στὶς καμπύλες ποὺ σχεδιάζονται ἢ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη, δηλαδὴ πάνω στὸ κύρος ποὺ ἀναγνωρίζεται γενικὰ στὴ διατύπωση: «Ὁ γυναικείος ὄργασμὸς ἔρχεται κανονικὰ ἀργότερα», 2) Στὴ βιολογικὴ ἐξήγηση, 3) Στὴν ὑπόθεση ὅτι οἱ ἀνακαλύψεις δείχνουν μιὰ λογικὴ, βιολογικὰ θεμελιωμένη δυνατότητα ἐξισορρόπησης αὐτῆς τῆς διαφορᾶς μὲ ἓνα δεῦτερο ἀντρικό ὄργασμὸ στὴ διάρκεια τῆς συνουσίας.

Ὁ Οὐρμπαχ ἀναφέρει ὅτι φυσιολογικά, ἡ ἀνδρική ἐκσπερμάτωση καὶ ὁ ὄργασμὸς προηγούνται τοῦ γυναικείου ὄργασμοῦ. Διαπιστώνει παρακάτω: «Ὅσο πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ συμμετοχὴ τῶν γυναικείων γεννητικῶν ὀργάνων, τόσο πιὸ ἀποτελεσματικὸ κι ἰσχυρὸ εἶναι τὸ σπέρμα τῆ στιγμῆς ποὺ πραγματοποιεῖται ἡ ἀμφιμιξία καὶ τόσο καλύτερο τὸ προῖόν ποὺ θὰ παραχθεῖ». (Μ. Βέρτιγκ). Ἄν ὁ γυναικείος ὄργασμὸς ἔρχεται πρὶν ἀπὸ τὸν ἀνδρικό, τότε οἱ συνθήκες γιὰ τὴ σύλληψη θὰ ἦταν, σύμφωνα μὲ τὸν Οὐρμπαχ, ἰδιαίτερα εὐνοϊκὲς: ἡ μήτρα θὰ μετακινούνταν πρὸς τὰ κάτω, ὁ τράχηλος θὰ ἀνοιγε καὶ ἡ βλενογόνος μεμβράνη τοῦ Κρίσκελλερ θὰ διογκώνονταν. Τότε τὸ ἀνδρικό σπέρμα, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκσπερμάτωση, θὰ κατευθυνόταν ἔτσι πρὸς τὸν κόλπο κι ὁ χρόνος ποὺ μεσολαβεῖ ἀνάμεσα στὴν ἐκσπερμάτωση καὶ τὴν σύλληψη θὰ περιοριζόταν στὸ ἐλάχιστο.

Σύμφωνα μὲ αὐτά, ἡ πιὸ καθυστερημένη ἐναρξὴ τοῦ ἀνδρικοῦ ὄργασμοῦ ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη δυνατὴ προϋπόθεση γιὰ τὴ σύλληψη — τὸ ἀντίθετο φαινόμενο, δηλαδὴ, ἡ καθυστέρηση τοῦ γυναικείου ὄργασμοῦ ἐμφανίζεται νὰ λειτουργεῖ ἐναντία σ' αὐτὲς τίς ἰδανικὲς προϋποθέσεις. Ὁ Οὐρμπαχ λέει: «Βέβαια αὐτὸ μᾶς δίνει μᾶλλον τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ φύση τείνει νὰ προκα-

λέσει, μ' αὐτὴ τὴν περίεργα ἀργὴ ροὴ τῶν γυναικείων αἰσθησεων, ἓναν δεῦτερο ὄργασμὸ τοῦ ἀνδρα, καί, σὰ φυσικὴ συνέπεια, ἓνα νέο κατακλυσιμὸ τῶν γυναικείων ὀργάνων μὲ σπέρμα».

Δὲν πιστεύουμε ὅτι εἶναι δυνατόν, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἔχουμε ἀποφασίσει νὰ βρῖσκουμε μιὰν ἀπόλυτη ἐξήγηση σὲ κάθε φυσικὸ φαινόμενο, νὰ ἀνατρέχουμε σὲ μιὰν ἐπιστημονικὴ ἐριμηνεία ποὺ προϋποθέτει ἓνα ἀξίωμα ποὺ ἔχουμε δεχθεῖ ἐκ τῶν προτέρων, (ἔδῳ τὸ ἀξίωμα τῶν εὐλογικῶν βιολογικὰ θεμελιωμένων δεδομένων). Γιατί τίθεται τὸ ἐρώτημα γιὰ ποῖο λόγο ἡ φύση καταφεύγει, γιὰ νὰ πετύχει τοὺς σκοποὺς της, σὲ τέτοιες περιπλοκὲς, ὅπως λογοχάρη μὲ τὸ νὰ σημεῖται πιὸ νωρὶς ὁ ἀντρικός ὄργασμὸς; Αὐτὸ ὅμως δὲν εὐνοεῖ τὴ σύλληψη. Ἐπομένως ἡ ροὴ τῶν αἰσθησεων τῆς γυναίκας πρέπει νὰ εἶναι πιὸ ἀργή, μὲ ὀριζόντιο ὄργασμὸ, προκαλώντας μιὰ νέα ἐκσπερμάτωση τοῦ ἀνδρα καὶ ἔτσι αὐτὴ τὴ φορὰ οἱ καλύτερες δυνατὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴ σύλληψη μποροῦν νὰ ἐπιτευχθοῦν. Ἄν μποροῦσαμε νὰ συζητήσουμε μὲ τὴ φύση πάνω στοὺς σκοποὺς καὶ τὰ μέσα της, θὰ θέλαμε νὰ τὴ ρωτήσουμε γιατί δὲν ἔφτιαξε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὰ πράγματα ἔτσι ποὺ ὁ ἀνδρικός ὄργασμὸς ν' ἀκολουθεῖ τὸν γυναικείο. Κι ὅμως ἡ καθημερινὴ παρατήρηση μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ φυσικὸς τρόπος εἶναι ὁ πιὸ ἀπλὸς κι ὁ λιγότερο πολύπλοκος. Γιατί τότε ἓνα φυσικὸ φαινόμενο θὰ γινόταν περίπλοκο, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς ἀναπαραγωγῆς, στὸν ὁποῖο βασίλειται ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξὴ τῆς φύσης; Κάθε πολυπλοκότητα τῶν μέσων δὲν περιέχει ἄραγε ἓναν ἀξαναπόμεινο κίνδυνο ἀποτυχίας στὸν προσανατολισμὸ καὶ τὴν ἐπιτεῦξη τοῦ ἐπιθυμητοῦ σκοποῦ; Καὶ πράγματι, ἂν ἡ ἐριμηνεία ποὺ μᾶς δίνει ὁ Οὐρμπαχ ἦταν σωστὴ, ὅτι δηλαδὴ μιὰ βραδύτερη αἰσθησιακὴ ροὴ στὴ γυναίκα ἐπιτρέπει ἀκριβῶς μιὰ δευτέρη ἐκσπερμάτωση στὸν ἀνδρα, θὰ παρατηρούσαμε ἓνα σταθερὰ προοδευτικὸ ἐκφυλισμὸ τόσο στὰ ζῶα ὅσο καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Γιατί ἡ δευτέρη ἐκσπερμάτωση δὲν φαίνεται νὰ σημεῖται συνήθως στὰ ζῶα καὶ στοὺς ἀνθρώπους δὲν ἐμφανίζεται, παρὰ μόνο στὴν περίπτωση μᾶς ἀσυνήθιστης ἱκανότητας, τίς πιὸ πολλὲς φορὲς στὰ πρῶτα χρόνια τῆς τακτικῆς σεξουαλικῆς ἐπαφῆς καὶ μόνο σὲ μιὰ κατάσταση τέλειας ψυχικῆς εὐφορίας. Ὁ Οὐρμπαχ δὲν σκέφτηκε

άραγε, στην αναζήτηση του νόηματος και του σκοπού της φύσης, ότι το νόημα αυτό δεν εκφράζεται στις άκραιο περιπτώσεις αλλά πάντοτε στις συγνές και συνηθισμένες περιπτώσεις;

Άς ανακεφαλαιώσουμε: ή διαπίστωση ενός διαστήματος, που μεσολαθεί ανάμεσα στους δύο οργανισμούς είναι ακριβής, αλλά όχι και ή βιολογική εξήγησή του. Όσοσο δεν άμφισθητοίμε καθόλου ότι οι συνθήκες της συνουσίας θά ήταν πολύ καλύτερες στην περίπτωση μιās αντίστροφης οργανιστικής σειράς ή στην περίπτωση μιās καθυστερημένης ανδρικής έκσπερμάτωσης. Πιστεύουμε όμως ότι είναι σημαντικό να επιχειρήσουμε μιā έρευνα, όχι του τελικού αποτελέσματος αλλά των βασικών αιτιών αυτής της φαινομενικά παράλογης χρονικής άσυμφωνίας. (Στό βαθμό που δεχόμαστε το άξιωμα της σκοπιμότητας και είμαστε διατεθειμένοι να το κάνουμε αυτό στην περίπτωση αυτού του στοιχειώδους φυσικού φαινομένου, που είναι ή άναπαραγωγική λειτουργία). Στην προσπάθεια αυτή θά αφιερώσουμε τά σχόλια που θ' ακολουθήσουν.

Άρχικά, θά πρέπει να εξετάσουμε αν το ήδη διαπιστωμένο γεγονός της ύπαρξης ενός διαστήματος, που μεσολαθεί ανάμεσα στους δύο οργανισμούς, μπορεί να όριστεί σαν «φυσιολογικό», έρμηνεύοντας τον όρο «φυσιολογικό» όχι από την άποψη της βιολογικής σκοπιμότητας, αλλά από τη σκοπιά της άτομικής ψυχικής ευφορίας και των δυνατοτήτων μιās άμβισθαιας ίκανοποίησης.

Πρέπει να ύπογραμμίσουμε έδώ ότι δε θεωρούμε σε καμιά περίπτωση μιā κατάσταση σά «φυσιολογική», επειδή συμβαίνει σε μιā μεγάλη πλειονότητα περιπτώσεων. Μπορούμε να παραδεχθούμε χωρίς περισσότερες άποδείξεις ότι, στην περίπτωση που ο άνδρας και ή γυναίκα φθάνουν ταυτόχρονα στον οργανισμό, έξασφαλίζουν την ίκανοποίηση, ενώ στην αντίθετη περίπτωση και κυρίως στην περίπτωση του πρόωρου οργανισμού του άνδρα, ή ίκανοποίηση της γυναίκας είναι άμφισθητοί. Ύπάρχουν πολλοί άνδρες, άπόλυτα ίκανοί συνήθως, στους οποίους ή σύση έξαφανίζεται λίγο μετά την έκσπερμάτωση, ενώ σε άλλους ή σύση παραμένει για άρκετό διάστημα μετά. Στη δεύτερη περίπτωση, όμως, ή χρονική οργανιστική άσυμφωνία δεν θά έχει καμιά βασική επί-

πτωση στην ίκανοποίηση της γυναίκας ενώ στην πρώτη, οι επιπτώσεις είναι σοβαρές, αφού άποδεικνύεται ότι ή γυναικείος οργανισμός είναι στενά συνδεδεμένος με τη σύση του άνδρα. Έτσι, μπορούμε ίσως να χρησιμοποιήσουμε τον όρο «φυσιολογικός», απ' την ψυχολογική σκοπιά, για ταυτόχρονους οργανισμούς και για χωριστούς οργανισμούς με παρατεινόμενη σύση.

Κάνοντας το συλλογισμό μας με κριτήρια όχι μόνο βιολογικά αλλά και ψυχολογικά, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι πέρα και πάνω απ' την αυτόματη και οργανικά καθορισμένη διαδοχή των τριών σταδίων της συνουσίας, όπως παρουσιάζονται στις καμπύλες, μιā ψυχική αίτια μπορεί να επιδράσει τόσο στην επιτάχυνση όσο και στην επιβράδυνση της διόγκωσης. Φυσικά, αφήνουμε κατά μέρος τις περιπτώσεις της άυξημένης έρεθιστικότητας, είτε λογουχάρη, ύστερα από μακρόχρονη άποχή είτε για καθορισμένους ένδοψυχικούς λόγους. Θά πούμε ότι για να επιτευχθεί μιā φυσιολογική συνουσία που να ίκανοποιεί παρόμοια και τους δύο συντρόφους, είναι άπαραίτητη μιā κάποια άρμονία, που μπορεί να επιδράσει πάνω στα καθαρά αυτόματα άνακλαστικά στη διάρκεια της πράξης. Οι διαταραχές αυτής της ίκανότητας επίδρασης μπορούν να έχουν διάφορα αίτια και όπως θά δούμε, να παρουσιαστούν σε άτομα που είναι φαινομενικά ή άπόλυτα ύγιή.

Βασικά, ύπάρχουν δύο τέτοια αίτια: το ψυχολογικό και το κοινωνικό αίτιο, που έξασκούν μιā ίσχυρη άλληλεπίδραση ανάμεσα τους. Όσο για τά κριτήρια στα όποια θά καταλήξουμε, με σκοπό τη διάγνωση του «ύγιους» ή του «φυσιολογικού», θά βασιστούμε κυρίως στην εξέταση των περιπτώσεων εκείνων των όποίων οι προύποθέσεις έχουν παθολογικά διαστραφεί και συνακόλουθα έξαφανίζονταν ιδιαίτερα μεγενθυμένες. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν ή άνικανότητα στον άνδρα και ή ψυχρότητα στη γυναίκα.

Ξεκινώντας απ' τις πιό πάνω ήπιες περιπτώσεις, συναντάμε όλες τις δυνατές διαβαθμίσεις των διαταραχών της σεξουαλικής ίκανοποίησης, από την πρόωρη έκσπερμάτωση, ως την πλήρη άνικανότητα για σύση. Η πείρα μας, όπως προκύπτει από

τήν ψυχαναλυτική θεραπεία αὐτῶν τῶν περιπτώσεων, δείχνει συνεχῶς ὅτι ὑπάρχει, (παράλληλα μὲ ἄλλες προδιαθέσεις τοῦ ἀτόμου ποὺ εἶναι συνήθως ὑπεύθυνες γιὰ τὴ σοβαρότητα ἢ τὸν εἰδικὸ χαρακτήρα τῆς ἀσθένειας, ὅπως τὰ αἰσθήματα ἐνοχῆς, ἢ συνειδητὴ ἢ ἀσυνείδητη ἑμοφυλοφιλία κλπ.) ἓνα χαρακτηριστικὸ ποὺ εἶναι κοινὸ σ' ὅλους τοὺς ἀσθενεῖς, ποὺ πάσχουν ἀπὸ ἀνικανότητα: τὸ διχασμὸ κάθε λιμπιντικῆς ὀρμῆς σὲ ἓνα συναισθηματικὸ καὶ σ' ἓνα αἰσθησιακὸ συστατικὸ. Τὸ χαρακτηριστικὸ αὐτὸ τὸ βρίσκουμε ἰδιαίτερα ἔντονο στὶς περιπτώσεις τῆς «προαιρετικῆς» ἀνικανότητας ὅπου, λογουχάρη, ὁ ἀσθενὴς εἶναι ἀνίκανος νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴ γυναῖκα του, ἀλλὰ δὲν ἀποτυχαίνει ποτὲ μὲ μιὰ πόρνη. Ὅσο γιὰ κείνους ποὺ παραξενεύτηκαν προηγουμένα, ὅταν ἀναφέραμε τοὺς κοινωνικοὺς παράγοντες ὡς αἰτία τῆς χρονικῆς ὀργανικῆς ἀσυμφωνίας, δὲ χρειάζεται παρὰ νὰ παρατηρήσουν ὅτι μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε, μὲ τὸν πῶς σαφὴ τρόπο, τέτοιες ἀντιφάσεις στὴ δομὴ τῆς κοινωνίας μας: δηλαδὴ, τὸ διπλὸ σεξουαλικὸ πρότυπο καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῆς πορνείας⁴.

Ἀναφορικὰ μὲ τὴ γυναικεία ψυχρότητα, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκπλαγῆ ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ψυχοθεραπευτὴς καλεῖται νὰ θεραπεύσει τὴν ψυχρότητα πάλι πῶς ὅσπια ἀπ' ὅ,τι τὴν ἀνικανότητα. Ἡ σπανιότητα τῶν περιπτώσεων καὶ συνακόλουθα ἡ ἔλλειψη πρακτικῆς ἐμπειρίας, δὲν μᾶς ὀδηγοῦν σὲ κανένα ἀξιόλογο συμπέρασμα, τόσο γύρω ἀπὸ τὴ φύση τῆς ψυχρότητας ὅσο καὶ γύρω ἀπὸ τίς ἐπιπτώσεις τῆς πάνω στὴν ἀνδρική ἰκανότητα γιὰ συνουσία. Ὅ,τι ἔχομε μάθει μέχρι τώρα, μέσα ἀπὸ τὴν ψυχαναλυτικὴ πρακτικὴ ἢ ἀπὸ ἄλλες πηγές, μᾶς ὀδηγοῦν στὴν ὑπόθεση ὅτι ἐπιβαλίνουν βασικὰ καὶ ἐδῶ παρόμοιοι παράγοντες μ' αὐτοὺς ποὺ συναντήσαμε στὴν ἀνδρική ἀνικανότητα. Πρόκειται συνήθως γιὰ τὴ νευρωσικὴ ἀπόρριψη τοῦ ἐπιθεωρημένου καὶ ἐλεύθερα ἐκλεγμένου συζύγου. Σὲ πολλὰς περιπτώσεις φαίνεται ὅτι τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν παρατεταμένη ψυχρότητα τῆς γυναίκας τὴν ἔχει ἡ ἀνικανότητα τοῦ ἀνδρα. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις, ἡ ψυχρότητα μπορεῖ νὰ ὑποχωρήσει χωρὶς ἄλλα προβλήματα, χάρις στὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ ἀρσενικοῦ ἐρωτικοῦ συντρόφου ὅταν, λογουχάρη,

ἡ ἀπαραίτητη ἀπόθεση τῆς κλειτοριδικῆς σεξουαλικότητος ἢ μᾶλλον ἡ μετάθεσή της στὸν κοιλιακὸ χῶρο, δὲν ὑπῆρξε ἐπιτυχῆς στὴ διάρκεια τῆς ἐφηβείας. Χάρη στὴν κατάλληλη συμπεριφορὰ τοῦ συντρόφου, μπορεῖ νὰ προκληθεῖ μεταγενέστερα μιὰ μετάθεση, στὸ μέτρο ποὺ δὲν ὑπάρχουν βαθύτερες ψυχολογικὲς διαταραχές. Στὶς ἀναλύσεις τῶν ἀνδρῶν ἀσθενῶν ἀνακαλύπτουμε συχνὰ στοιχεῖα, ποὺ τίς περισσότερες φορές περνοῦν ἀπαρατήρητα ἢ στὰ ὁποῖα ἀφιερώνουμε συνήθως πολὺ λίγη προσοχή. Λογουχάρη, ὑπάρχουν πολλὰς γυναῖκες (θὰ ἴταν ἀδύνατο χωρὶς λεπταμερῆ στατιστικὰ στοιχεῖα νὰ καθορίσουμε τὸ ποσοστὸ τους) ποὺ μένουν μόνιμα περισσότερο ἢ λιγότερο ψυχρὲς, χωρὶς ὡστόσο νὰ αἰσθάνονται δυσἀρέσκεια, γυναῖκες ποὺ ἀγνοοῦν ἀκόμα καὶ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ γυναικείου ὄργανου καὶ ποὺ βρίσκουν μιὰ κάποια ἀναπλήρωση στὰ παιδιὰ τους. Μποροῦμε ἴσως νὰ τοποθετήσουμε σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία τίς περισσότερες ἐργαζόμενες μητέρες ποὺ ἀνήκουν στὴν ἐργατικὴ τάξη. Σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις ὑπεύθυνη μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ κοινωνικὴ ἀναγκαιότητα (παιδιὰ καὶ ἐργασία) καθὼς ἐπίσης (καὶ ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ ἀνικανότητα) ἡ ἔλλειψη ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀνδρα γιὰ τὴν ἰκανοποίηση τῆς γυναίκας του. Αὐτὴ τὴν τελευταία πλευρὰ θὰ τὴν ξανασυναντήσουμε πῶς κάτω. Κατὰ γενικὸ κανόνα, μποροῦμε νὰ πῶμε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ συμπεράνουμε πῶς ἓνα εἶδος γυναικείας ψυχρότητας ἀφείλεται σὲ κολπικὴ ἀναισθησία, δοσμένου ὅτι, ὅπως γνωρίζουμε καὶ στὶς ὑγιεῖς γυναῖκες ἄλλα μέρη τοῦ σώματος μποροῦν νὰ ἀναλάβουν τὴ λειτουργία τῆς σεξουαλικῆς ἰκανοποίησης. Ὅ,τι μᾶς ἐπιτραπεί ἢ ἀκόλουθη ἀναλογία: ἡ γυναῖκα θὰ μπορούσε νὰ συγκριθεῖ μὲ μιὰ σφαῖρα φορτισμένη μὲ ἠλεκτρισμὸ, τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἀνδρας, μόνον ποὺ στὴν τελευταία ἠλεκτρισμένη σφαῖρα προεξέχει μιὰ ἀκίδα (τὸ πέος). Ὅπως ἀκριβῶς τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἠλεκτρισμοῦ συγκεντρώνεται στὴν ἀκίδα ποὺ προεξέχει ἀπ' τὴ σφαῖρα αὐτή, ἔτσι καὶ ἡ σεξουαλικότητα τοῦ ἀνδρα συγκεντρώνεται στὸ πέος. Ἡ γυναῖκα φαίνεται νὰ ἔχει μιὰ σεξουαλικότητα διάχυτη. Ἡ μεγάλη σημασία τῆς τελειότητας στὴν τέχνη τοῦ ντυσμάτος καὶ τῆς κίνησης, ἡ ἰδιαίτερα γυναικεία κοκεταρία, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα πράγματα, μαρτυροῦσαν αὐτὸ καὶ φαίνονται

νά είναι αντιστοιχίες της φαλλικής σεξουαλικότητας. Θα μπορούσαμε με κάθε επιφύλαξη να διατυπώσουμε την υπόθεση ότι η κολπική σεξουαλικότητα απ' τη μιά μεριά και αυτή του υπόλοιπου σώματος απ' την άλλη, είναι αμοιβαία συμπληρωματικές. Οι άνδρες αναφέρουν πολύ συχνά την απογοήτευση που δοκιμάζουν με γυναίκες κοκέτες, αναφορικά με την οργανική τους ικανότητα, ενώ δοκιμάζουν, από την άλλη μεριά, ευχάριστες εκπλήξεις με γυναίκες που επιφανειακά φαίνονται ψυχρές. Έτσι, η οριζόντια οργανική γραμμή της γυναίκας, που εμφανίζεται στο σχήμα, είναι επομένως δικαιολογημένη. Παραμένει όμως αναπάντητο το ερώτημα αν είναι τόσο υψηλή (κατά μέσο όρο όσο του άνδρα).

Η πρόωρη έκσπερμάτωση ίσως να πλησιάζει την έκσπερμάτωση που προηγείται του γυναικείου οργασμού, που ο Ούρμπαχ θεωρεί φυσιολογική και όπου βρίσκεται παθολογικά τονισμένο αυτό που στον φυσιολογικό άνδρα προκύπτει από ορισμένες ατομικές και κοινωνικές εμπειρίες. Θα μπορούσαμε ίσως να το διατυπώσουμε ακόλουθα: αν επικρατήσουν οι ατομικές και παιδικές εμπειρίες, παραμενόντων αμετάβλητων δλων των άλλων παραγόντων, σε συνδυασμό με την επέμβαση ορισμένων παραγόντων που προκαλούν συνήθως ανικανότητα, προκύπτει μια πρόωρη έκσπερμάτωση αν υπερισχύσουν οι κοινωνικοί παράγοντες έχουμε σαν αποτέλεσμα μια έλλειψη ενδιαφέροντος για την ικανοποίηση της γυναίκας. Αναφέραμε ήδη παραπάνω ότι η διαίρεση του ορμησιακού λιμπιντικού συνόλου σε μία συνιστώσα συναισθηματική και μία συνιστώσα αισθησιακή, τονίζεται έντονα μέσα στην κοινωνική δομή και στην περίπτωση της ανικανότητας. Θ' ασχοληθούμε αρχικά μ' αυτή την τελευταία πλευρά.

Η πρόωρη έκσπερμάτωση και η «προαιρετική» ανικανότητα εμφανίζονται συχνά μαζί, ή πρώτη όμως συμβαίνει πολύ συχνά χωριστά και σε σχέση με όλες τις γυναίκες. Είναι ή έκφραση ενός κάποιου ασυνείδητου φόβου, τις περισσότερες φορές του φόβου του ευνουχισμού. Τέτοιοι ασθενείς μπορεί επίσης να κατέχονται από ανασταλτικές ιδέες: όπως, λογουχάρη, ότι η γυναίκα έχει δόντια μέσα στον κόλπο της, ή ότι υπάρχει κάτι στο βάθος

του «σωλήνα» της γυναίκας που μπορεί να τους αρπάξει το όργανό τους κλπ. Αντίθετα, όταν η πρόωρη έκσπερμάτωση είναι το σύμπτωμα μιας «προαιρετικής» ανικανότητας, υπάρχει ταυτόχρονα ένας έντονος φόβος μπροστά σε κάθε συνουσία με μια γυναίκα της κοινωνικής τάξης του ασθενούς ή με την ίδια τη σύζυγο. Οι λόγοι αυτής της αντιπάθειας και της περίεργα αδιατάρακτης ικανότητας συνουσίας με πόρνες μπορεί να βρεθούν ύστερα από μια βαθύτερη έρευνα, σ' έναν διχασμό του πρώτου έρωτικού αντικειμένου, που επιθύμησε άλλοτε στην παιδική του ηλικία, ο ασθενής, (τις περισσότερες φορές ή μητέρα, ή παραμιάνα ή η μεγάλη αδερφή) σε δύο ανταγωνιστικές μορφές την πόρνη και την εξιδανικευμένη γυναίκα που είναι απρόσιτη και «άγια» και που δεν μπορεί να την πλησιάσει κανείς παρά μόνο με απόλυτο σεβασμό. Όπως απέδειξε ο Φρόυντ, ή εικόνα, της πόρνης έχει κι αυτή προέλθει από αυτό το μέρος της μητρικής εικόνας, που υποτάσσεται στον πατέρα. Τέτοιοι ασθενείς, όταν είναι οι ανύπαντροι, απορρίπτουν με αγανάκτηση κάθε ιδέα συνουσίας με τη νέα που λατρεύουν. Αν τελικά την παντρευτούν (εφόσον υπάρχουν και όλες οι προϋποθέσεις για μια νευρωτική ασθένεια) αποδειχνονται «προαιρετικά» ανίκανοι. Στις πιο σοβαρές περιπτώσεις είναι ολοκληρωτικά ανίκανοι, ενώ στις πιο ήπιες μπορεί να εμφανίζουν μόνον πρόωρη έκσπερμάτωση. Οι άνδρες αυτού του τύπου υποφέρουν από μια υπερεξιδανίκευση των γυναικών.

Οι σεξουαλικές συνήθειες της σύγχρονης νεολαίας, που ανήκει στις ανώτερες τάξεις, εμφανίζουν έντυπωσιακές ομοιότητες μ' αυτό το είδος του νευρωτικού προτύπου. Αυτό που στην πρώτη περίπτωση οφείλεται σε πρώιμες παιδικές εμπειρίες, εμφανίζεται στη δεύτερη περίπτωση σε συνέπεια εξωτερικών (κοινωνικών) επιδράσεων. Ας εξετάσουμε πιο προσεκτικά τα σεξουαλικά προελήματα από κοινωνική άποψη.

Μια νέα κοπέλα μεγαλώνει μέχρι το γάμο της μέσα σε μια απόλυτη αποχή στη συνέχεια φθάνει στην ήδονή, αν ο σύζυγός της της ταιριάζει σεξουαλικά. Στην αντίθετη περίπτωση, εξακολουθεί να παραμένει αναισθητη σε σχέση με τους σεξουαλικούς ερεθισμούς και βρίσκει ικανοποίηση στα παιδιά της ή, ανάλογα με

τήν ιδιοσυγκρασία της, καταλήγει στη μοιχεία. Ένας νεαρός από τα 20 ως τα 30 του χρόνια, που δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να παντρευτεί νωρίς, καταφεύγει στους οίκους ανοχής και συνουσιάζεται με «ακριβές» ή «φτηνές» πόρνες ανάλογα με το πάχος του πορτοφολιού του (αισθησιακή συνιστώσα), ενώ ταυτόχρονα διατηρεί συνήθως έναν πλατωνικό δεσμό με μια νέα της τάξης του (συνασθηματική συνιστώσα). Γνωρίζουμε ότι συνήθως οι πόρνες δεν είναι ικανές για όργασμό, ή τουλάχιστον μόνο με το μαστροπό τους. Η μειονότητα, οι νέες κυρίως, μιμούνται τον όργασμό, πράγμα που σύντομα δεν άσκει καμιά επίδραση πάνω σ' έναν έμπειρο άνδρα. Μ' αυτόν τον τρόπο οι νέοι υίοθετούν γρήγορα μια άπαθη στάση απέναντι στη γυναίκα και προσπαθούν να βρουν, σε λίγο πολύ περιορισμένες παραλλαγές της συνουσίας, μία αναπλήρωση της ήδονης που θα τους πρόσφερε ή ήδονική, επιθυμητή και αναμενόμενη συμμετοχή της γυναίκας. Είναι περιττό να πούμε ότι δεν τολμούν να επαναλάβουν αργότερα τέτοιες έρεθιστικές σεξουαλικές πρακτικές με τη νέα που παντρεύτηκαν. Αυτό έχει τελικά σαν αποτέλεσμα να αισθάνονται για τις γυναίκες μια απάθεια ή περιφρόνηση, (αντίθετα με τον άνικανο). Ο άνδρας συμπεριφέρεται έντελως έγωϊστικά, όπως άλλοτε με την πόρνη, γιατί σπάνια ή ποτέ, δεν έχει ζήσει την ανοδική πορεία της ήδονης του μέσα από τον όργασμό της γυναίκας. Συνακόλουθα, δεν προσπαθεί με κανένα τρόπο ούτε να ικανοποιήσει τη γυναίκα, ούτε να μεταβάλει έθελοντικά, στη διάρκεια της συνουσίας, τις ανακλαστικές του κινήσεις, δηλαδή, να συγχρητιστεί με τη σύντροφό του. Λείπει ο ψυχοσεξουαλικός δεσμός, ο έγωϊστικο-άλτρουϊστικός παράγοντας, πράγμα που αφήνει τον άνδρα μερικά ή απόλυτα άνικανοποίητο, όταν λείπει ή συμμετοχή της γυναίκας, παρά την ύπαρξη συναισθηματικού δεσμού. Σε άλλες περιπτώσεις ο άνδρας μπορεί να αισθανθεί την έλλειψη της δεξιότητας της πόρνης και την εύκαιρία προσφυγής στις σεξουαλικές παραλλαγές στις όποιες επιδιόταν προηγουμένα. Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ή παραλλαγή στον τρόπο της συνουσίας, είναι απαραίτητη και για τις δυο πλευρές, ώστε ή γενική ανθρώπινη ανάγκη για σεξουαλικές παραλλαγές, που συναντάμε συχνά στον άνδρα, καθώς και

οι πολυγαμικές τάσεις, να μην οδηγήσουν στην ανία και στην αμοιβαία αλλοτρίωση. Αν αναρωτηθούμε από πού προέρχεται ή άρνηση αυτής της παραλλαγής που θεωρείται απαραίτητη στις μονογαμικές σχέσεις, δεν παίρνουμε παρά μόνο μιάν απάντηση: «Η συζυγική κρεβατοκάμαρα δεν είναι οίκος ανοχής. Μιά καθώς πρέπει γυναίκα δεν χρειάζεται αυτές τις βρωμίες».

Είναι προσωπικό θέμα του καθενός να αποφασίσει πάνω στο πρόβλημα αυτό αλλά δεν υπάρχει αμφιβολία πως ή άρνηση αυτή προκύπτει από την αντίθεση ανάμεσα στο γάμο και στην πορνεία.

Θα θέλαμε να υπογραμπίσουμε πως δεν έχουμε καθόλου την πρόθεση να θεωρήσουμε την ταχύτερη εκόσπερμάτωση του άνδρα σά μια μετριασμένη και σχεδόν φυσιολογική μορφή της πρόωρης εκόσπερμάτωσης. Στην τελευταία περίπτωση έχουμε ένα φόβο εύνουχισμού και μιάν έξιδανίκευση της γυναίκας ενώ στην πρώτη περίπτωση έχουμε μία υποτίμηση και μία αδιαφορία απέναντι στη γυναίκα· αυτό είναι το χαρακτηριστικό που τις διακρίνει· το κοινό τους στοιχείο είναι ο διχασμός της συνολικής λιμπιντικής όρμης που αιτιολογεί τις όμοιότητες των δύο περιπτώσεων. Το γεγονός, έξάλλου, ενός όργανικά ταχύτερου όργασμού στον άνδρα, μπορεί να επιβεβαιωθεί απ' την χρονική σχέση με τον πιο καθυστερημένο όργασμό της γυναίκας. Έδώ όρισμένοι παράγοντες φαίνονται να είναι γενικά υπεύθυνοι για την προέκταση και τη μειωμένη ένταση του γυναικείου όργασμού: 1) Η διάχυτη σεξουαλικότητα 2) Η πιο μειωμένη γενετήσια έρεθιστικότητα, έξαιτίας μίας σχετικά μικρότερης ανάπτυξης των μυών της λεκάνης, (ιδιαίτερα των ισχυοσπρηραγγιδών και βολβοσπρηραγγιδών μυών), εκείνων στους όποιους όφείλεται το μεγαλύτερο μέρος της σεξουαλικής ήδονης του άνδρα. 3) Η άπώθηση της κλειτοριδικής σεξουαλικότητας, μίας συνιστώσας του γενετήσιου έρωτισμού, που μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη ή μικρότερη άπώθηση του καλτικού όργασμού, (σε άκραία περίπτωση, στην ψυχρότητα). 4) Η δυνατότητα να βρει ένα «υποκατάστατο» της σεξουαλικής ικανοποίησης στο παιδί, ή σ' ένα υποκατάστατό του πχ. σ' έναν άνδρα που μετά τη συνουσία παλινδρομεί στην παιδική ήλικία. 5) Τέλος, μπορεί να προστεθεί σαν όρος παράγοντας ή κοινωνικοπολιτική άπαίτηση για προγαμιαία

σεξουαλική άποχή, που κι αυτή, με τη σειρά της, συνδέεται πολύ στενά με τον 3ο παράγοντα κι έχει κοινή προέλευση με το διπλό σεξουαλικό πρότυπο (διχασμός των ένοποιημένων όρμων μέσα στην κοινωνία). Αυτή ή προέλευση, που αποτελεί τη βάση της ψυχικής άνικανότητας, εϋθύνεται επίσης για την υποτίμηση της γυναίκας άπ' τον άνδρα. Έτσι, οι άνατομο-φυσιολογικοί, ψυχο-άτομικοί και κοινωνικοί παράγοντες, φαίνονται να καθορίζουν την έλλειψη σύμπτωσης του χρόνου των αντίστοιχων όργασμών και τη σχετικά μικρότερη έρεθιστικότητα της γυναίκας (βλέπε το υ-ψος των καμπυλών του σχήματος). Κι οι δύο τους είναι αντίθετες με τις σταθερές, βιολογικά θεμελιωμένες όρμες του άνδρα (δηλαδή, στην επίδρασή τους πάνω στη διαδοχή των σταδίων της συνουσίας με άνακλαστική έξάρτηση, με την έννοια μιας άναστολής ή μιας μείωσης).

Όταν υπάρχει σύμπτωση των συναισθηματικών και αίσθησιακών συνιστώσων, τότε φυσικά το πρόβλημα είναι έντελώς διαφορετικό. Ένας έμπειρος άνδρας που συνδέεται με μια γυναίκα σε επίπεδο συναισθηματικής και σωματικής ισότητας, μπορεί, στο μέτρο που είναι άπόλυτα έκανός, να επιδράσει θεληματικά στα διάφορα στάδια της σεξουαλικής σχέσης, που καθορίζονται όργανικά, χάρη στα αισθήματά του για τη γυναίκα. Θα μπορέσει έτσι, να φθάσει στον όργασμό σχεδόν ταυτόχρονα με τη σύντροφό του και να πλησιάσει έτσι τις καλλίτερες δυνατές συνθήκες για τη σύλληψη. Στην περίπτωση που αυτός έρεθίζεται πιο γρήγορα, ή που ή γυναίκα είναι πιο άργή, ή έκσπερμάτωση θα συμβεί τότε νωρίτερα αλλά το λιμπιντικό του ενδιαφέρον για την έκανοποίηση της συντρόφου του, θα του επιτρέψει να διατηρήσει τη σύση, μέχρι να επιτευχθεί ο επιθυμητός στόχος. **Ε π ο μ έ ν ω ς , α υ τ ό π ο υ ά π α ι τ ε ι ή φ ύ σ η δ έ ν ε ι ν α ι μ ι ά δ ε υ τ ε ρ η έ κ σ π ε ρ μ ά τ ω σ η , α λ λ ά ή σ ύ μ π τ ω σ η τ η ς σ υ ν α ι σ θ η μ α τ ι κ ή ς και τ η ς α ι σ θ η σ ι α κ ή ς π α ρ ό ρ μ η ς .** Στο φώς των συνθηκών που αναφέρθηκαν πρόχειρα παραπάνω, αυτό είναι όντως πολύ σπάνιο. Η σημασία του, όμως, δε θα μπορούσε να άγνοηθεί, αν δέν παραγκυριζόνταν ο συναισθηματικός παράγοντας. Η πρα-

κτική πείρα δείχνει πολύ καθαρά ότι, τα παράπονα σχετικά με την έλλειψη έκανοποίησης, τα συναντάμε πολύ σπάνια σε γάμους που έγιναν κάτω άπό έυνοϊκές συνθήκες ή στις λεγόμενες ελεύθερες έρωτικές σχέσεις, στο μέτρο φυσικά, που δέν υπάρχουν βαθύτερες άτομικές ψυχικές διαταραχές.

Η διαφορά στη συμπεριφορά των φύλων, πριν και μετά τη συνουσία, αξίζει επίσης να της άφιερώσουμε μια σύντομη εξέταση.

Άφου είναι άδιανόητο να έξαντλήσουμε όλες τις δυνατές περιπτώσεις, θα περιοριστούμε σε δυο τύπους συμπεριφοράς, που συναντάμε πολύ συχνά. Κι εδώ επίσης τα αίτιά τους άνατρέχουν πίσω στο διχασμό ή στην σύμπτωση των συναισθηματικών και αίσθησιακών επιθυμιών.

Πολλοί νέοι άνδρες, αλλά και πιο ήλικιωμένοι παντρεμένοι άνδρες, παραπονούνται συχνά ότι αισθάνονται, μετά την έκσπερμάτωση και με τρόπο λιγότερο ή περισσότερο άμεσο, άδιαφορία ή και άηδία για τη γυναίκα τους. Σε μερικούς άνδρες αυτό το συναίσθημα της άηδίας υποχωρεί σύντομα για να παραχωρήσει τη θέση του σε μια νέα σύση. Σε άλλους, αυτή ή άηδία έμποδίζει κάθε νέα όρμησιακή ώση της λιμπιντο και άναγκάζει μάλιστα πολλές φορές τον άνδρα στη φυγή. Αυτό το βλέπουμε συχνά στους άνδρες που πηγαίνουν με πόρνες. Άφήνοντας κατά μέρος όλες τις πρώιμες παιδικές ιδέες, όπου κόλπος και πέος συγχέονται, ή έλλειψη κάθε συναισθηματικής ανταπόδοσης άπό μέρος της πληρωμένης γυναίκας, άποδείχεται κατά τα άλλα έκανή να προκαλέσει (με τη βοήθεια ίσως, της άσυνείδητης πρακτικής σημασίας του χρήματος), συχνά με τρόπο έλοφάνερο, σωματικές αντιδράσεις άηδίας. Δέν είναι σπάνιο να συναντήσουμε παρόμοια φαινόμενα σε μια νευρωτική βάση, σε ύστερικές νέες κοπέλες και στους άνδρες που υποφέρουν άπό έδσοψυχαναγκαστική νεύρωση. Στους άνικανους άνδρες, τα βρίσκουμε συχνά σαν έκδηλώσεις φυγής άπ' τη σύση.

Στην περίπτωση μιας συνολικής όρμησιακής επιθυμίας συμβαίνει το αντίθετο: δέν υπάρχει καμιά ροπή για διάσταση, αλλά, μάλλον μια έξίσου έντονη, αν και ποιοτικά διάφορη επιθυμία μετά τη συνουσία: παιδική, παιδομορφική και παθητική στον άν-

δρα, μητρική κι ενεργητική στη γυναίκα. Κι οι δυο είναι ένδιαφέροντα φαινόμενα, που έχουν πολύ βαθιές άσυνείδητες ρίζες, αλλά δεν έχουμε περιθώρια να τής εξετάσουμε εδώ. Θα συγκρίνουμε με τρόπο καθαρά περιγραφικό τη συμπεριφορά πριν και μετά τον όργασμό, υπογραμμίζοντας ακόμα μια φορά ότι δεν θα ασχοληθούμε με όλες τις δυνατές παραλλαγές. Στα ψυχικά υγιή άτομα, μπορεί να θεωρηθεί σαν περισσότερο ή λιγότερο συνηθισμένη ή ακόλουθη συμπεριφορά: Πριν από τη συνουσία ο άνδρας παίζει ένα ρόλο κατακτητικό, ενεργητικό, κυριαρχικό, ενώ η γυναίκα είναι ενεργή μέσα από την παθητικότητά της (αυτή η γυναικεία παθητικότητα, στο βαθμό που ερεθίζει την ανδρική επιθυμία, συναντάται και στο ζωϊκό βασίλειο), παραδίδεται στην κατάκτηση και επιθυμεί να κυριαρχηθεί (μια επιθυμία, που συχνά έντονοποιείται από τις εφηβικές φαντασιώσεις διακόρευσης). Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μέσα σε ειδικές συνθήκες μπορούν να αντιστραφούν τα πράγματα. Αυτή η αντιφατική συμπεριφορά παραμένει ίδια στο στάδιο της διόγκωσης. Η δραστηριότητα του άνδρα μεταβάλλει προοδευτικά τη γυναικεία παθητικότητα σε ενεργητικότητα, ή οποία έντείνεται ταυτόχρονα με εκείνην του άνδρα μέχρι το κορύφωμα του όργασμού. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο πραγματοποιείται η στροφή: η συμπεριφορά του άνδρα γίνεται παθητική, όχι όμως με την έννοια μιας φυγής, ή φύση του γίνεται πιο παιδική, μαζεύεται πλάι στη γυναίκα, ενώ εκείνη του αποκαλύπτει μια πλευρά των όργασμών της, που ήταν ως τότε κρυμμένη. Τώρα αυτή είναι που τον τυλίγει με τα χέρια της, ενώ πριν από τη συνουσία, ενώ ήταν το αντικείμενο της προοργασμικής αντρικής επιθετικότητας, κρατάει συνήθως τα πόδια της το ένα κοντά στο άλλο και τα χέρια της σφιγμένα πάνω στο σώμα της. Η συμπεριφορά του άνδρα αντιστοιχεί στις πιο βαθιές, πρώιμες επιθυμίες και φαντασιώσεις της παιδικής του ηλικίας. Εκείνη την εποχή είχε επιθυμήσει ενεργητικά τη μητέρα του, αλλά αναγκάστηκε να υποχωρήσει μπροστά στην πίεση της απώθησης. Παρόλο όμως το ότι βγήκε χωρίς ζημιές απ' την παραίτηση αυτή και ότι συνακόλουθα, κατόρθωσε να σπάσει δλότελα αυτή του την προσκόλληση, στη διάρκεια της εφηβείας του, δεν θα μπορούσε να ξε-

φύγει απ' την επανάληψη των πρώτων παιδικών του πράξεων σ' αυτές προστίθεται ή εκπλήρωση μιας παλιās και φλογερής άλλοτε επιθυμίας: συναντά τη μητέρα με τη μορφή μιας εικόνας και ε ικανοποιημένος άνδρας επιδιώκει να ικανοποιήσει άμέσως ακόμα πιο πρώιμες επιθυμίες. Είναι και πάλι το παιδί που βρίσκεται στην αγκαλιά της μητέρας του. Αυτή ή συμπεριφορά του άνδρα συμπληρώνεται από τη συμπεριφορά της γυναίκας, που καθορίζεται κι αυτή από τις δικές της παιδικές εμπειρίες. Κι αυτή επίσης, στην πρώιμη παιδική ηλικία, επιθυμούσε τον πατέρα της τόσο έντονα, όσο ίσως και το αγόρι τη μητέρα του και εύχεται ν' αποκτήσει ένα παιδί απ' αυτόν. Η δραστηριότητά της (κλειτοριδική σεξουαλικότητα), που υποχρεώθηκε να παραχωρήσει τη θέση της, στη διάρκεια της εφηβείας, σε μια ενεργητική συμπεριφορά διαμέσου της παθητικότητάς της (κολπική σεξουαλικότητα), τώρα αναβιώνει. Στην πραγματικότητα ή επιθυμία απόκτησης των παιδιών δεν γίνεται συνειδητή παρά μόνο σπάνια ή πολύ καιρό μετά το γάμο αλλά βρίσκει ένα υποκατάστατο του παιδιού στον άνδρα που τής παραδίδεται σαν παιδί, εξαιτίας της δικής του παλινδρόμησης^β. Τώρα μπορεί να παίξει το ρόλο της μητέρας. "Αν ή στοματική της καθήλωση δεν είναι πολύ ισχυρή, ή επιθυμία της να ε ι ν α ι παιδί συγχωνεύεται μαζί με την επιθυμία να ε χ ε ι ένα παιδί (μεταβάλλεται στο αντίθετό της). "Η, διαφορετικά, αυτές οι επιθυμίες ενώνονται για να σχηματίσουν μια πολύ χαρακτηριστική γυναικεία στάση: είναι ξαπλωμένη, αγκαλιάζοντας τον άντρα με τα χέρια και τα πόδια της, ενώ ταυτόχρονα κολλάει πάνω του σαν να ζητάει προστασία.

Η συνείδηση της πιθανότητας να έχει πραγματικά συλλάβει ένα παιδί μόλις πριν, συμβάλλει (από την πλευρά της στο να βλέπει προκαταβολικά το παιδί αυτό στο πρόσωπο του άντρα. Έτσι οι παλιές πρώιμες παιδικές επιθυμίες του άνδρα και της γυναίκας, που είναι ψυχικά υγιείς, συναντιώνται και οι ατομικές ψυχολογικές εκδηλώσεις συμπιπτουν, στις περιπτώσεις τέλειας άρμονίας, με τις βιολογικές τάσεις.

Οι εξηγήσεις μας δεν έκαναν τίποτε άλλο από το ν' αγγίζουν απλώς την ουσία και πολλά σημεία παρουσιάστηκαν με μια

μορφή υπερβολικά σχηματική. Μία έρευνα πλατύτερη και βαθύτερη θα ξέφευγε από τα όρια ενός απλού άρθρου.

Άς συνοψίσουμε. Ένας άντρας που συνδέεται και συναισθηματικά με τη γυναίκα του, μπορεί να επιδράσει έθελοντικά πάνω στη διαδοχή των οργανικο-ανακλαστικών σταδίων του της συνουσίας, πετυχαίνοντας έτσι μια χρονική σύμπτωση των δύο δραστηριοτήτων και, έμμεσα τις συνθήκες που είναι ευνοϊκές για τη σύλληψη. Οι διαφορές στη συμπεριφορά των δύο φύλων, πριν και μετά τη συνουσία, έχουν και αυτές τη βιολογική τους σημασία παρόλο που καθορίζονται ψυχολογικά. Όταν ο άντρας εκπληρώσει την αναπαραγωγική του λειτουργία, γίνεται παθητικός, «έχει εκπληρώσει το βιολογικό του καθήκον» (αναλογία = ο θάνατος των άρσενικών εντόμων, μερμύγκια, μέλισσες, τερμίτες, μετά τη γονιμοποίηση του θηλυκού). Η γυναίκα προετοιμάζεται τώρα για το νέο έργο και το νέο καθήκον της: η ενεργητικότητά της αυξάνεται και γίνεται απαραίτητη στην έγκυμοσύνη και κατόπιν στον τοκετό και την ανατροφή του αναμενόμενου παιδιού.

Όταν μελετά κανείς τα ιεθγενικά και βιολογικά προβλήματα, προσκρούει πάντοτε σ' αυτό το περίεργο γεγονός (που συχνά είναι άκατανόητο στις μορφές του) μιας πλήρους και μερικές φορές άκατανόητης παραγνώρισης των ατομικών ψυχολογικών παραγόντων. Μέσα στο ζήλο και τη φροντίδα τους, για την ευτυχία και την επιβίωση της ανθρωπότητας, οι έρευνητές ξεχνούν τον ίδιο τον άνθρωπο. Τα επιχειρήματα υπέρ της ύπαρξης ενός βιολογικού σκοπού στη φύση, (τά οποία δεν καταδικάζουμε καθόλου), αναφέρονται πολύ συχνά και επίμονα. Μερικές φορές μοιάζουν τόσο πειστικά και έλκυστικά, που θα μπορούσε κανείς να σκεφθεί: «Αν ήταν τουλάχιστον αληθινά!». Δεν έχουμε όμως κανένα λόγο ν' αποθαρρυνόμαστε, γιατί στην πραγματικότητα η φύση ενεργεί με σοφία αν και διαφορετικά απ' ό,τι φαντάζονται οι άνθρωποι. Ο Φρόνιτς το διατύπωσε κάποτε μέσα στο έργο του: η φύση προσφέρει στους εκπροσώπους της ένα ωραίο βραβείο για τις δραστηριότητές τους στη διαίωνηση του είδους, δηλαδή, την ήδονή στη διάρκεια της συνουσίας. Η φύση έχει πάρει τα μέτρα της. Οι άνθρωποι, ωστόσο, πιστεύουν ότι ξέρουν

περισσότερα: συνιστούν μια δεύτερη έκπερμάτωση. Θα ήταν πια επιθυμητό αν οι βιολόγοι και οι ειδικοί της δημογραφίας, άφροσινόνταν στην ιδέα του βραβείου της ήδονής σαν έγγύηση της αναπαραγωγής.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥ ΑΥΝΑΝΙΣΜΟΥ

Όταν αναλύουμε τὰ στοιχεία ἑνὸς ὄνειρου δὲν ἀρκούμαστε, κατὰ γενικὸ κανόνα, σ' αὐτὰ πού μᾶς μεταφέρει ὁ ἀσθενής, δηλαδή, ὅτι τὸ ὄνειρικὸ στοιχείο X μπορεῖ ν' ἀντιστοιχεῖ στὸ βίωμα Y. Προσπαθοῦμε μᾶλλον νὰ μάθουμε γιὰ ποῖό λόγο τὸ Y διάλεξε ἀκριβῶς τὸ X ὡς ἐκπρόσωπό του. Διαμέσου ἀκριβῶς μᾶς διευκρίνησης τῆς ἰδιαιτερότητάς μᾶς τέτοιας ἐκλογῆς, ἐλπίζουμε δικαιολογημένα νὰ φτάσουμε σὲ μιὰ βαθύτερη κατανόηση τῶν λεπτομερειῶν, μὲ βάση τίς ὁποῖες θὰ μπορέσουμε νὰ ἀνασυνθέσουμε τὸ σχηματισμὸ καὶ τὸ περιεχόμενον ἑνὸς συμπτώματος. Πιστεύουμε ὅτι, αὐτὴ ἢ πὶδ αὐστηρὴ ἔρευνα τῶν εἰδικῶν καθοριστικῶν παραγόντων, πρέπει ν' ἀναγνωριστῆ ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς βασικότερους κανόνες τοῦ ἴδιου τοῦ ἀναλυτικοῦ ἔργου γενικότερα. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, θὰ προχωρήσουμε, μέσα ἀπὸ τὰ σύντομα σχόλια πού θὰ ἀκολουθήσουν, στὸ χῶρον τῶν ὀμηρικῶν ἐκφράσεων, στὶς ὁποῖες ἡ ψυχανάλυση ἔχει ἀποδώσει μιὰ καθολικὴ σημασία.

Ἡ φύση τοῦ αὐνανισμοῦ ἔχει διευκρινιστῆ καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν τυπικῶν ἀσυνείδητων φαντασιώσεων μὲ τὰ αἰσθήματα ἐναχῆς πού συνεπάγονται, ἔχουν σὲ μεγάλο μέρος ἐξηγηθεῖ. (9) Θὰ θέλαμε, ὅμως νὰ καλύψουμε ἐδῶ ἓνα μικρὸ κενὸ ἀναφορικὰ μὲ τὴν κατανόηση τοῦ αὐνανισμοῦ, παρατηρώντας τίς εἰδικές μορφές πού μπορεῖ νὰ πάρει. Οἱ δυσκολίες πού ἐμφανίζονται στὴ διάρκεια τῆς θεραπείας τῆς ἀνεκτικότητας, μὲ δίδαξαν ν' ἀφιερῶνω εἰδικὴ προσοχὴ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο αὐνανίζεται ὁ ἀσθενής. Ἀνα-

κάλυφα ότι πολλές άσυνείδητες όρμές μπορούν να έκφραστούν και να έκτονωθοούν, μέσα από μιá κατάφωρη αλλά φαινομενικά δευτερεύουσα λεπτομέρεια του τρόπου άναγνισμού. Τό στοιχείο αυτό διαφεύγει από την συζήτηση στη διάρκεια της άνάλυσης, όσο ή έκφρασή του δέν έρχεται στο φώς και όσο θα συμβουλευόμαστε στον άσθενή να καταστέλλει, όχι τον άναγνισμό του, αλλά αυτή ή την άλλη λεπτομέρεια του τρόπου πραγματοποίησής του. (10)

Δοσμένους ότι οι περιπτώσεις είναι πολυάριθμες, δέν θα άναφέρουμε παρά μόνον δύο, που αναλύθηκαν διεξοδικά.

Π ε ρ ί π τ ω σ η Π ρ ώ τ η : Άσθενής 28 έτών, έπαγγελματίας σερβιτόρος. Μακρόχρονη δολοκληρωτική άνικανότητα σύσης. Η άνάλυση συνεχίζεται για όχτώ μήνες κανονικά. Κανένας άναγνισμός στην έφηβεία. Πρώτος άναγνισμός στη διάρκεια του πολέμου σε ηλικία 21 χρονών. Η άνάλυση μπλοκάρει μιá μέρα στη διάρκεια μιás συζήτησης των συμπλεγμάτων πρωκτικού έρωτισμού και των φαντασιώσεων φетиχισμού της γάμπας. Άκολουθεί μιá άσυνήθιστα παρατεινόμενη περίοδος αντίστασης στη διάρκεια της οποίας επανεμφανίζεται ξανά ο άναγνισμός.

Μ ο ρ φ ή : Τό πέος πιέζεται προς τα πίσω ανάμεσα στα πόδια και χαιδεύεται από πίσω με τό ένα χέρι, ενώ τα πόδια είναι σφιγμένα τό ένα πάνω στο άλλο. Ό ψυχαναλυτής ζητάει άπ' τον άσθενή να του άναφέρει και τις πιό μικρές λεπτομέρειες του άναγνισμού και τον βάζει να τις διηγηθεί πολλές φορές. Τότε έρχεται στον άσθενή ή ιδέα ότι ή ήδονή που αισθάνεται στη διάρκεια του άναγνισμού έντοπίζεται πολύ λίγο και μερικές φορές μάλιστα έλάχιστα πάνω στο ίδιο τό όργανο, αλλά κυρίως στην έσωτερική πλευρά του μηρού. Αυτό τον κάνει να σκεφτεί την ήδονή που αισθάνεται όταν τρίβει τό αιδεο τό της γυναίκας με τό πόδι του. «Γιατί λοιπόν έχω μιá τέτοια δύναμη στα πόδια και όχι στο πέος μου;» «Ζουλάω τό όργανό μου». Πίσω άπ' όλα αυτά ξαναδοίσκουμε την επανάληψη μιás συμπεριφοράς που έχει πολλή μεγάλη σημασία για την άνικανότητά του: ο άσθενής υπέφερε μέχρι τον έκτο χρόνο της ηλικίας του από νυκτερινή ένούρηση, από την όποία τον «γιάτρεψε» ο πατέρας του (σε βά-

ρος του) με ξύλο. «Σφίγγω τους μηρούς τον ένα πάνω στον άλλο, όπως παλιότερα, όταν από φόβο προσπαθοόσα να συγκρατήσω τό όδρα μου».

Η άνάλυση αυτού του τρόπου άναγνισμού κράτησε πολλούς μήνες. Θ' αποφύγουμε να δώσουμε έδώ την πορεία της άνάλυσης. Να όμως τα αποτελέσματα:

1. Έπανάληψη της κατάστασης όπου έσφιγγε τό πόδια του τό ένα πάνω στ' άλλο για να συγκρατήσει τό όδρα του.

2. Τό ξύλο γινόταν αισθητό σαν άπειλή ένουχισμού άπ' την όποία προστατεύονταν τό πέος.

3. Η έρωτογενής άνταπόκριση είχε μετατεθεί από τό γεννητικό όργανο στους μηρούς. Οι μηροί χρησιμεύουν σαν άμυνα και ταυτόχρονα αναλάβαιναν την σεξουαλική λειτουργία. Διαμέσου της προβολής, τό πόδια και τό στήθος, (αυτό τό τελευταίο για άλλους λόγους) υπερέχουν σά μέσα προσέλευσης γυναικών.

4. Μία άμυνα ενάντια στη σκέψη της σεξουαλικής επαφής με τη μητέρα: «Δέ θέλω να διεισδύσει κάποιος άλλος μέσα στη γυναίκα» μιá γυναίκα σφίγγει τό πόδια όταν δέν θέλει».

5. Η άνάλυση του «χαιδέματος από πίσω» άνοιξε διάπλατα την πόρτα για να φθάσουμε πρώτα σ' ένα πλατύ πεδίο παθητικών-θηλυκών τάσεων κι ύστερα στο χώρο του αυτοερωτισμού καθώς επίσης και των φαντασιώσεων πρωκτικού έρωτισμού και αυτογονιμοποίησης, (τό πέος σαν κόπρανο).

6. Υπήρχε ένας άσυνείδητος φόβος μπροστά στον άναγνισμό με τό χέρι, είτε πρόκειται για τό δικό του ή για κάποιον άλλου. Στη διάρκεια της έφηβείας του ο άσθενής είχε αλφνιδιάσει την υπηρέτρια με τον έραστή της τη στιγμή ακριβώς πριν από τη συνουσία και είχε πιάσει τον άντρα από τό σηκωμένο του πέος. Έτσι είχαν ξυπνήσει μέσα του σαδιστικές τάσεις και συνακόλουθα αισθήματα έννοχής είχαν κάνει τό χέρι του ταμπού, (ή πλήρης άνικανότητα στήσης δέν ήταν βασικά παρά ένα μόνο τεράστιο ταμπού). (Αυτό τό HORROR MANUS τό συναντάμε συχνά σε περιπτώσεις βαριάς άνικανότητας κι ή άνάλυση μπορεί να θεωρηθεί τουλάχιστον σά μιá προσωρινή θεραπευτική έντυχία, όταν ο άσθενής ξαναρχίζει να άναγνίζεται, άνοιχτά, με τό

χέρι, χωρίς αλοθήματα ένοχής. Άνήκει τότε στον ψυχαναλυτή τὸ σοβαρότερο καθήκον νὰ δδηγήσει τὸν ἀσθενή, ἀπὸ τὸν αὐνανισμό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο συχνὰ ἔχει ἀποκαμίσει τὶς πιδ ἰσχυρὲς στύσεις του, στὴν ἱκανότητα γιὰ συνουσία).¹¹

Μὲ τὰ μέσα ποὺ περιγράψαμε παραπάνω, ἔχουμε συγκεντρῶσει ἔτσι ἓνα παλὺ σημαντικό ὕλικό, μέσα σὲ σχετικὰ σύντομο χρόνο, ἐνῶ ἂν ἀκολουθούσαμε ἄλλο δρόμο θὰ χρειαζόμαστε σίγουρα πολὺ περισσότερο καιρό. Ἡ ἐπιτυχία δὲν ἄργησε νὰ ἔλθει: μὲ τὴν ἀνάλυση τῶν ἀσυνείδητων καθαριστικῶν διεργασιῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ταμποῦ τοῦ χεριοῦ, ἐμφανίστηκαν στὴ διάρκεια τοῦ αὐνανισμοῦ στύσεις δυνατὲς καὶ μόνιμες, κι οἱ ἐρωτογενεῖς ἀνταποκρίσεις τοῦ πέους ἀποδεσμεύτηκαν καὶ πάλι.

Π ε ρ ῖ π τ ω σ η Δ ε ὕ τ ε ρ η : Ἄσθενής 32 χρόνων, ψυχοσεξουαλικὸς ἐρμαφρόδιτος, μὲ διπλὴ σεξουαλικὴ δραστηριότητα. Ὑποφέρει ἀπὸ μακροχρόνιες διαταραχὲς τῆς ἱκανότητάς του νὰ συνουσιαστῆ μὲ γυναῖκες. Προσωπικότητα ναρκισσιστική, μὲ τὴ μανία τῆς αὐτοανάλυσης· ἡ ἀντίσταση στὴ θεραπεία ἐκδηλώνεται μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς ἐπιδέξιας ἐπιχειρηματολογίας ποὺ ὑποδαυλίζει τὴ νοημοσύνη του. Ὁ ἀσθενής ἔχει μερικὲς ἰγνώσεις γύρω ἀπὸ τὴν ψυχανάλυση, πρὸς μεγάλη του ἀτυχία. Ξέρει τὰ πάντα, ἐξηγεῖ τὰ πάντα ἄμεσα καὶ αὐθόρμητα, ἔχει πολλὲς ἰδέες, μὰ ἑσωτερικὰ δὲν τὸν ἀγγίζει τίποτα. Ὑπερβολικὸς αὐνανισμὸς ἀπὸ τὸν ὄγδοο χρόνο τῆς ἡλικίας του μέχρι σήμερα. Ὁ ψυχαναλυτὴς καταφεύγει στὸ νὰ τὸν συμβουλεύει τὴν καταστολὴ τοῦ αὐνανισμοῦ. Ὁ ἀσθενής, ποὺ ἔχει πολὺ μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνεῖ καλά, ἀντιδράει γιὰ πολλὲς βδομάδες μὲ μιὰ ἀντίσταση ποὺ παίρνει τὴ μορφή τῆς πρόκλησης καὶ τῆς σιωπῆς, ἀλλὰ ἀκολουθεῖ τὴ συμβουλή. Στὴ θέση τοῦ αὐνανισμοῦ, ποὺ γινόταν τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ, ἀρχίζει τὴν ἓνα νυκτερινὸς αὐνανισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ συνήθως ἓνα ὄνειρο. Ὁ ἀσθενής ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἐμποδίσει. Γίνεται φανερό τόσο στὸν ψυχαναλυτὴ ὅσο καὶ στὸν ἀσθενή ὅτι ὁ αὐνανισμὸς ἀπορροφᾷ ὅλη τὴν ἐνέργεια ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκφραστῆ στὴ θεραπεία καὶ ὅτι ὁ ἀσθενής δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὶς αὐνανιστικὲς φαντασιώσεις του. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἡ ἀπαγόρευση τοῦ αὐ-

νανισμοῦ θὰ ἦταν ἐπικίνδυνη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ ἀνάλυση δὲν προχωρεῖ παρὰ τὶς ἐπίμονες προσπάθειες καὶ τῶν δύο μερῶν.

Ὁ ψυχαναλυτὴς ζητᾷ ἀπὸ τὸν ἀσθενή νὰ διηγηθῆ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο αὐνανίζεται. Αὐτός, στὴν ἀρχή, δὲν θυμᾶται τίποτα. Σιγὰ σιγὰ ὀρισμένες χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια. Ὁ ἀσθενής αὐνανίζεται ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι, γερμένος πρὸς τὰ πίσω, ἢ ἀκριβέστερα, προτεινόντας τὸ πῆος του πρὸς τὰ ἔμπρός, μὲ τὸ ἓνα πόδι ἔξω ἀπὸ τὸ κρεβάτι. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκσπερμάτωση, ἀρπάζει τὸ ὄσχειο τῆς νυκτός, ὑποτίθεται γιὰ νὰ μὴν λερώσει τὸ κρεβάτι. Αὐνανίζεται μὲ τρία δάχτυλα μόνον, ἢ ἀκριβέστερα μὲ τὴν ἄκρη τῶν τριῶν δαχτύλων, βάζοντας τὸ δείκτη καὶ τὸ μέσο στὴ ράχη τοῦ πέους, ἐνῶ ὁ ἀντίχειρας εἶναι ἀπὸ κάτω. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ ἀσθενής κοιμᾶται, ἀκόμα καὶ σήμερα, στὸ ἴδιο δωμάτιο, μὲ τὴ μητέρα του¹², τῆς ὁποίας ἦταν νόθο παιδί. Τὸ γεγονός ὅτι ἀφήνεται νὰ γείρει πρὸς τὰ πίσω, τὸν ἔκανε νὰ θυμηθῆ πὼς εἶχε δεῖ, μιὰ μέρα, ὅταν ἦταν παιδί, τὴν εἰκόνα τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαάκ. Ὁ τελευταῖος ἦταν ξαπλωμένος, δεμένος καὶ γερμένος πρὸς τὰ πίσω, ἐνῶ ἀπὸ πάνω του στεκόταν ὁ πατέρας του, μὲ τὸ μαχαίρι σηκωμένο. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ ἀσθενής εἶχε ἤδη ἀναφέρει αὐτὴ τὴν εἰκόνα πιδ πρὶν, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀντίδραση, ἐνῶ τώρα τὸ συναισθηματικὸ τῆς περιεχόμενου ἐκδηλώνεται ξεκάθαρα. Ἡ ναρκισσιστικὴ του ἀναδίπλωση, ποὺ μέχρι τώρα εἶχε μπλοκάρει κάθε πρόσβαση στὸ συναίσθημα, ἦταν κατὰ βάση μιὰ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια νὰ κυριαρχήσει πάνω στὸ ἔντονο ἄγχος εὐνουχισμοῦ. Ἡ συμπεριφορὰ του, σίγουρη καὶ ἀλαζονικὴ, ἔκρυβε ἓνα θαυμάσιο αἶσθημα κατωτερότητας καὶ μιὰ ἀσυνείδητη μαζοχιστικὴ ἐπιθυμία νὰ παραδοθῆ (ἐνῶ ἦταν ἐπιφανειακὰ μάλλον σαδιστής). Αὐτὴ ἡ μορφή αὐνανισμοῦ, ἐπομένως, συνέπιπτε μὲ τὴν ὑποταγὴ στὸν εὐνουχισμὸ ποὺ ἐπέβαλε ὁ πατέρας του, τὸν ὁποῖο ἀγαποῦσε καὶ μισοῦσε ταυτόχρονα. Σὰν ἦταν παιδί, ἐπιθυμοῦσε μὲ πάθος τὴν ἀπουσία τοῦ πατέρα του· καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ρίζα ἐνὸς μεγάλου μέρους τῆς ἁμοφυλόφιλης τάσης του. Μιὰ ἄλλη λεπτομέρεια θὰ μπορούσε νὰ μᾶς ἀποδείξει τὸ ἀντίθετο: προσπαθοῦσε νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸν αὐνανισμὸ βιάζοντας τὸ ἓνα πόδι ἔξω

από το κρεβάτι, λές κι επρόκειτο να το σκάσει. Το τρίψιμο του πέους με τα τρία δάχτυλα και η χαρακτηριστική τους τοποθέτηση καθώς και η χρησιμοποίηση του δοχείου της 'νυκτός, τον οδήγησαν κατόπιν σ' αυτή τη διαπίστωση: «Όταν αυνανίζομαι, παίζω ταυτόχρονα τη μητέρα και το παιδί».13 Έτσι έγινε απόλυτα συνειδητή η παλαιά επιθυμία του να έλθει η μητέρα του να του βγάλει το πέος και να του το κρατάει για να αιώρησει. Σ' αυτό το σημείο δε θα αναπτύξουμε το θέμα περισσότερο, αλλά θ' αναφέρουμε όμως ότι η ακριβής ανάλυση του τρόπου αυνανισμού, μ'ας πρόσφερε μια σημαντική πρόοδο, αποκαλύπτοντάς μας ένα ύλικό που συνδεόταν με την παιδική-ενοώρηση.

Στην δεύτερη περίπτωση, συμβουλέψαμε επομένως τον άσθενή, να καταστείλει προσωρινά τον αυνανισμό κι επιπλέον άφιερώσαμε μεγάλη προσοχή στην από μέρους του ακριβή διήγηση των λεπτομερειών του χειρισμού του αυνανισμού.

Στην πρώτη περίπτωση, άκολουθήσαμε την αντίθετη πορεία, λαβαίνοντας ύπ' όψη ότι εδώ επρόκειτο για μια όλοκληρωτική άπώθηση του γενετήσιου έρωτισμού, (ένω στην δεύτερη περίπτωση ο γενετήσιος αυτοερωτισμός ήταν ύπερτονισμένος). Δέν συμβουλέψαμε τον άσθενή να αυνανίζεται αλλά διαψεύσαμε τις ιδέες του για τα κακά του αυνανισμού και τις ζημιές που προκαλεί κλπ. και τον κάναμε να καταλάβει, μ' αυτή την εύκαιρία, ότι οι περισσότεροι φυσιολογικοί άνθρωποι αυνανίζονται και ότι ο αυνανισμός, όταν γίνεται για ένα όρισμένο χρονικό διάστημα, είναι ένα απόλυτα φυσιολογικό φαινόμενο: έκτονώνει την ένταση της άπώθησης. Άρκετο καιρό πριν, οι αήμοικτικές φαντασιώσεις είχαν έρθει στο φώς και λίγο καιρό μετά, ο άσθενής άρχισε να αυνανίζεται με τον τρόπο που περιγράψαμε παραπάνω.

Ό έλεγχος της αυνανιστικής δραστηριότητας στη διάρκεια της θεραπείας, είναι ένα βασικό κι ενεργητικά θεραπευτικό εργαλείο στα χέρια του ψυχαναλυτή. Σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να συνεπάγεται κίνδυνο, πράγμα που άπαιτεί την άπόκτηση, μ'ας πολύ μεγαλύτερης έμπειρίας αναφορικά με τη χρήση του.

Είναι παραδεχτό και έχει άποδειχτεί άπειρες φορές ότι οι πιο βασικές όρμησιακές τάσεις συσσωρεύονται, εκφράζονται κι

άποδεσμεύονται στον αυνανισμό, ο όποιος λειτουργεί σαν η κεντρική έστία της παιδικής και της έφηβικής σεξουαλικότητας.

Σε πολλές περιπτώσεις πρέπει να προσπαθήσουμε να έφαρμόσουμε αυτές τις γνώσεις στις τεχνικές πλευρές της ανάλυσής μας. Κάνοντας αυτό, βρίσκουμε εκεί την επιβεβαίωση της ύπόθεσής μας, ότι, δηλαδή, η καλύτερη προσέγγιση των αυνανιστικών φαντασιώσεων πετυχαίνεται διαμέσου της ανάλυσης όχι μόνο των τωρινών, αλλά και των παλιότερων τρόπων αυνανισμού. Φυσικά μια σωστή μεταβίβαση καθώς και όλα τα άλλα κριτήρια μ'ας ανάλυσης που προχωράει όμαλά, επιβάλλονται και εδώ. Θα θέλαμε ακριβέστερα να εκφράσουμε την έλπιδα, ότι το γεγονός πως δώσαμε έμφαση στη σημασία του τρόπου αυνανισμού, δέν θα έρμηνευτεί σαν μια άπόπειρα να θεωρήσουμε την εκτίμηση αυτή σαν ένα θαυματουργό φάρμακο. Θέλουμε άπλώς να πούμε ότι μ' αυτό τον τρόπο φθάνουμε στη γνώση όρισμένων θεμάτων που άφορούν το γενετήσιο έρωτισμό, εύκολα και γρήγορα. (Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις περιπτώσεις άνικανότητας).

Γνωρίζουμε ότι ο αυνανισμός λαβαίνει χώρα φυσιολογικά, για μια μικρότερη ή μεγαλύτερη περίοδο, στην εποχή της έφηβείας. Όσο για το έρώτημα αν πίσω από τον αυνανισμό κρύβονται ή όχι διαδικασίες που δημιουργούν άνησυχίες για το μέλλον, ή μελέτη του τρόπου του αυνανισμού μπορεί να μ'ας προσφέρει πολλές άπαντήσεις. Άλλά αυτό σε καμιά περίπτωση δέν μπορεί να μ'ας τά πει όλα.

Ένα άγόρι που έχει γενικά καλή πνευματική ύγεια, αυνανίζεται μ' ένα τρόπο που αντικατοπτρίζει ξεκάθαρα το ρόλο του. Μέχρι τώρα έχουμε εξοικειωθεί με τις άκόλουθες βασικές μορφές:

1. Αυνανισμός στον όποιο το άτομο είναι ξαπλωμένο μπρούμυτα, με ενεργητικές κινήσεις της λεκάνης πάνω στο σεντόνι ή πάνω σ' έναν αυτοσχέδιο κόλπο (πουκάμισο, μαξιλάρι, κλπ.), χωρίς τη βοήθεια του χεριού. Σ' αυτή τη περίπτωση η προσαρμογή του άρσενικού φαίνεται να εξασφαλίζεται κι οι φαντασιώσεις στρέφονται προς το αντίθετο φύλο (άκόμα κι αν άσυνείδητα είναι αήμοικτικές). Η δύναμη που κυριαρχεί εδώ είναι ο έτεροερωτισμός.

2. Στόν αυνανισμό με τὸ χέρι, ὅταν τὸ ἄτομο εἶναι ξαπλωμένο στὸ πλάι, στὸ κρεβάτι ἢ στὸ μπάνιο, τὸ αὐτο-ἐρωτικὸ στοιχεῖο εἶναι πιὸ ἰσχυρό. Σύμφωνα με τὴν ἐμπειρία μας, ὁ αυνανισμὸς αὐτὸς εἶναι ὁ πιὸ συχνός.

3. Ἡ πρόγνωση δὲν εἶναι καλὴ ὅταν τὸ ἄτομο αυνανίζεται ξαπλωμένο ἀνάσκελα, με ὅλη του τὴ δραστηριότητα ἐντοπισμένη στὰ χέρια, ἐνῶ ὁ κορμὸς παραμένει παθητικός. Ἡ πείρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι αὐτὸς ὁ τρόπος αυνανισμοῦ ἐφαρμόζεται κυρίως ἀπὸ ἄνδρες ποὺ ἔχουν θηλυκὲς τάσεις.

Οἱ μορφές αυνανισμοῦ ποὺ μοιάζουν μ' αὐτὲς ποὺ περιγράψαμε παραπάνω, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς παθολογικές. Νὰ μερικὰ παραδείγματα:

Ἐνα ἀγόρι αυνανίζεται στὴν κρεβατοκάμαρα τῶν γονιῶν του, στὴ διάρκεια μιᾶς συνοσίας τῶν τελευταίων, προσπαθώντας νὰ κάνει ἔτσι ὥστε ὁ ὄργανισμὸς του νὰ συμπίσει μ' ἐκεῖνον τοῦ πατέρα του. Δύο ἀναλύσεις (ἐρυθροφοβία καὶ ἀγχώδης νεύρωση) μού ἀποκάλυψαν τοὺς κινδύνους μιᾶς παρόμοιας συμπεριφορᾶς. Ὁ αυνανισμὸς, ὅπου τὸ πέος τοποθετεῖται ἀνάμεσα στὸν τοῖχο καὶ τὸ κρεβάτι ἢ ἀνάμεσα στὰ στρώματα — τὸ πέος μαγκώνεται ἔτσι ὅπως καὶ στὴν περίπτωση ποὺ τυλίγεται με ἓνα ρούχο. Κι οἱ δύο αὐτὲς μορφές ἀντλοῦν τὴν καταγωγὴ τους ἀπὸ τάσεις αὐτοτιμωρίας καὶ ἡ τελευταία αὐτὴ μορφή ἐκλογικεύεται με τὴν ἔκφραση «για νὰ μὴν πονάει». Ὁ αυνανισμὸς μπροστὰ στὸν καθρέφτη (ναρκισιστικός), ἐνῶ τὸ ἄτομο διαβάζει σκληρὲς βιβλία (αὐτὸ συμβαίνει πολὺ συχνά), στὴν τουαλέτα, σὲ δημόσια πάρκα, προστατευμένος πίσω ἀπὸ θάμνους, ὁ ἀμοιβαῖος αυνανισμὸς μεταξὺ συμμαθητῶν, κλπ. Ὅλα αὐτὰ μαρτυροῦν τὴν ὑπάρξη παθολογικῶν διεργασιῶν μέσα στὸ ἀσυνείδητο.

Στάθηκε δυνατό ν' ἀποκαλύψουμε μιὰν εἰδικὴ μορφή αυνανισμοῦ, ὡς μιὰ ἐνεργητικὴ ὁμοφυλόφιλη πράξη, μετατοπισμένη πάνω στὸ ἴδιο τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς ἐξαιτίας τῆς ἀπίσθησης: ὁ ἀσθενής, (ποὺ πάσχει ἀπὸ ἰδιοφυχαναγκαστικὴ νεύρωση) αυνανιζόταν τὶς περισσότερες φορὲς στὸ μπάνιο του, κλίνοντας τὸν κορμὸ πρὸς τὰ ἔμπρός, καὶ με τὸν τρόπο αὐτὸ ἔτριβε τὸ διογκωμένο του πέος, ποὺ εἶχε σαπουνίσει προηγουμένως στὸ πᾶνω μέρος

τῶν μηρῶν. (Τὸ ἀντίθετο αὐτοῦ τοῦ τρόπου εἶναι ὁ τρόπος αυνανισμοῦ ποὺ ἀναφέραμε στὴν πρώτη περίπτωση: ὁ παθητικὸς-γυναικεῖος).

Στὰ κορίτσια, ὁ αυνανισμὸς τῆς κλειτορίδας (πρὶν ἀπὸ τὴν ἐφηβεία) καὶ τῶν χειλέων τοῦ κόλπου (μετὰ τὴν ἐφηβεία), ὅταν εἶναι παθητικὰ ξαπλωμένα ἀνάσκελα, πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὡς φυσιολογικός. Σὰ μορφές παθολογικῆς ἔκφρασης, θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε ἐδῶ τὶς ἀκόλουθες: τὸν αυνανισμό ποὺ συνεπάγεται τὸ τράβηγμα τῆς κλειτορίδας (ἢ ἐπιθυμία γιὰ ἓνα πέος) ἢ ὅταν τὸ ἄτομο εἶναι ξαπλωμένο μπροῦντα, με τὰ χέρια σφηνισμένα κάτω ἀπὸ τὸ στήθος¹⁴, καθὼς καὶ τὸν πρωκτικὸ αυνανισμό (ποὺ εἶναι ἐπίσης πολὺ συχνὸς στοὺς ἄνδρες).

Μένει ἀνοικτὸ τὸ ἐρώτημα: τί πρέπει νὰ σκεφτοῦμε γιὰ τὸν γυναικεῖο αυνανισμό, ποὺ γίνεται με πίεση τοῦ ἐνὸς μηροῦ πάνω στὸν ἄλλο; Συνήθως θεωρεῖται ὡς φυσιολογικός, ἀλλὰ ἐμεῖς νομίζουμε, ὕστερα ἀπ' τὴν ἀνάλυση τῆς περίπτωσης μιᾶς ἐνοουρητικῆς γυναίκας, ὅτι σὲ τέτοιες περιπτώσεις μπορεῖ νὰ ὑπάρξει σημαντικὴ διαταραχὴ.

ΤΟ ΨΥΧΟΓΕΝΕΣ ΤΙΚ ΣΑΝ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΟ ΤΟΥ ΑΥΝΑΝΙΣΜΟΥ

Η Α. Φ. ήταν μία κεντήστρα, 45 χρονών. Προηγούμενη διάγνωση από τη νευρολογική κλινική Βάγκνερ-Γιάσνυρεγκ: ψυχασθενές τικ του διαφράγματος. Τα συμπτώματά της ήταν ξαφνικές σπαστικές έκπνοές που συνοδεύονταν από βίαιους σπασμούς σ' όλο το σώμα, ιδιαίτερα στο κεφάλι και το λαιμό και από μία κράμπα στους ώμους. Μερικές φορές επρόκειτο μόνο για ένα ξύσιμο του λάρυγγα και απότομα κοφτά τινάγματα του κεφαλιού μπροστά και πάνω. Πέρα από αδιάκοπα βασανιστικά συμπτώματα, η ασθενής υπέφερε από μία βαθιά κατάθλιψη, το ψυχαναγκαστικό αναμιάσημα των σκέψεών της, άπνιες, ανικανότητα για εργασία και από μία σειρά από δευτερεύοντα συμπτώματα, όπως τραβήγματα στα άκρα, πονοκεφάλους, έντονο γενικευόμενο πόνο στο κάτω μέρος της πλάτης και άλλες παρόμοιες ψυχοσωματικές αισθήσεις. Στο νευρολογικό επίπεδο δε βρέθηκε τίποτα άλλο πέρα από μία διάχυτη υπερευαισθησία και μία υπεραλγησία.

Ιστορικό της περίπτωσης

Η ασθενής μεγάλωσε μέσα σε μία μεσοαστική οικογένεια. Είχε δύο αδελφές, που ήταν δέκα και έντεκα χρονών, μεγαλύτερες απ' αυτή και κανένα αδελφό. Η μητέρα της, που διεύθυνε το σπιτικό, αγαπούσε πολύ τη μικρότερη κόρη της, την «παραχαί-δευε» αλλά και την ανάθρεψε με μεγάλη αυστηρότητα. Πάνω απ'

Έλα τής αρνιόταν κάθε είδος ανεξαρτησίας και τής παρουσίαζε κάθε άτομική πρωτοβουλία σαν μιὰ επικίνδυνη περιπέτεια. Συχνά γίνονταν σκηνές όπου ή μητέρα και ή μεγάλη κόρη συμμαχούσαν ενάντια στη μικρή. Φώναζαν πολύ και μερικές φορές τή χτυπούσαν. Συνήθως ή ασθενής τελικά όμολογούσε τις τύψεις της και συμφιλιώνονταν.

Οι δύο άδελφές της παντρεύτηκαν όταν ή ασθενής ήταν ακόμη πολύ μικρή. Μετά από τόν γάμο τους, ή μητέρα της τής φερόταν ακόμα πιό αυστηρά. Όταν, σαν νεαρή κοπέλα, έλεγε πώς κάποιος άνδρας τής είχε μιλήσει στο δρόμο, τής άπαντούσαν πώς ήταν ή μεγαλύτερη προσβολή που μπορούσαν να τής κάνουν. Τελικά δέν τολμούσε να ξαναπεί τίποτα στη μητέρα της αλλά ούτε και τόλμησε να κάνει μιὰ δική της ζωή έν άγνοία τής μητέρας της. Ήταν μάλλον σύμφωνη με τόν τρόπο που έδλεπε τά πράγματα ή τελευταία. Λογουχάρη, ή άλληλογραφία της λογοκρινόταν για πολλά χρόνια μετά τήν ένηλικίωσή της και αισθανόταν σαν μιὰ άχάριστη άμαρτωλή, όταν και μέσα της επαναστατούσε ενάντια στη μεταχείριση αυτή. Οι σχέσεις της με τή μεγαλύτερη άδελφή της — που ήταν κι αυτή πολύ αυστηρή — ήταν παρόμοιες μ' αυτές που είχε με τή μητέρα της.

Όταν ή ασθενής ήταν 20 χρονών, ή μεγαλύτερη άδελφή της έπαθε μηνιγγίτιδα. Ο γιατρός θεώρησε τήν περίπτωση χωρίς έλπίδα. Μαθαίνοντάς το αυτό ο σύζυγός της αυτοκτόνησε. Η άδελφή άνάρρωσε, αλλά έμεινε τυφλή εξαιτίας των συνεπειών τής μηνιγγίτιδας. Τά γεγονότα αυτά προκάλεσαν σόκ στην άσθενή και (δπως άνάφερε ή ίδια κάποτε), ή τύφλωση τής άδελφής της, τής φαινόταν κατά κάποιον τρόπο σαν άποτέλεσμα τού θανάτου τού συζύγου.

Στά 22 της χρόνια, ή ασθενής έπαθε πλευρίτιδα. Ο θήχας της ήταν άδυνηρός για άρκετό καιρό μετά τήν άνάρρωσή της. Ο πατέρας της, που ήταν κι αυτός άρρωστος τήν ίδια περίοδο, μοιραζόταν τόν δωμάτιό της. Όταν κι ο ίδιος ένα πολύ νευρικό πρόσωπο, δέν μπορούσε να υποφέρει τόν θήχα τής κόρης του. Τή μάλλωνε, κυρίως τή νύχτα, λέγοντάς της πώς έπρεπε να τόν σκέφτεται και να πνίγει τόν θήχα της. Όλες οι προσπάθειες

τής άρρωστης προς τήν κατεύθυνση αυτή είχαν τόν αντίθετο άποτέλεσμα. Μιὰ μέρα ή μητέρα της τής έδωσε μιὰ άρκετά μεγάλη δόση μορφίνης για να τής κόψει αυτό τόν θήχα. Τότε ο θήχας έγινε σπασμωδικός και πήρε τή μορφή «πηδημάτων» (έτσι ονόμαζε ή άσθενής τόν τίχ της). Έξακολουθεί να διατηρεί αυτή τή μορφή. Η άσθενής άρχιζε να κάνει «πηδηματα» όταν ήταν με άλλους, ποτέ όμως όταν ήταν μόνη της.

Τρία χρόνια άργότερα, ή μητέρα της, που τήν είχε περιποιηθεί με τόσο μεγάλη άφοσίωση, πέθανε από ένα καρδιακό νόσημα. Άκολούθησε μιὰ έντονη χειροτέρευση των «πηδημάτων». Ύστερα από τή συμβουλή τού γιατρού της, ή άσθενής μπήκε στην Ρόζενχυγκελ16, όπου ένας άλλος γιατρός ανέλαβε τήν περίπτωση τής ύστερα από μερικές έπαφές μαζί της, ή κατάσταση τής άσθενούς βελτιώθηκε έλαφρά. Λίγο καιρό άργότερα υπέστη δυο διαδοχικές τραυματικές έμπειρίες, που ήταν ικανές να δαιωνίσουν τήν κατάστασή της.

Η πρώτη άφορούσε τόν πατέρα της. Όταν ή άσθενής ήταν 4 χρονών, ο πατέρας της είχε έμφανίσει ψυχικές διαταραχές, ύστερα από μιὰ μεγάλη οικονομική ζημιά. Κατά τά φαινόμενα είχε γίνει καλά και μέσα στα χρόνια που άκολούθησαν είχε βρει μιὰ σχετική ίσορροπία, αλλά υπέστη όμως μιάν ύποτροπή. Σύμφωνα με τήν περιγραφή τής κατάστασής του άπ' τήν άσθενή, έπρόκειτο σίγουρα για μιὰ μελαγχολία. Θεωρούσε άπόλυτα φυσιολογικό να ζεί μαζί του και να τόν περιποιείται, δοσιμένου ότι ήταν ο φυσικός διάδοχος τής μητέρας της. Οι γιατροί τήν απέτρεψαν λέγοντας ότι ο πατέρας της θα έβρισκε μιάν έξίσου καλή περιποίηση σ' ένα ειδικευμένο ίδρυμα και ότι μιὰ νέα κοπέλα δέν έπρεπε να περάσει τή ζωή της μαζί με έναν άρρωστο γέρο. Δέχτηκε να πεισθεί και ο πατέρας της μπήκε σ' ένα ίδρυμα (τό Σταίνχοφ). Τότε ή άσθενής άρχισε να υποφέρει από τριμερές τύψεις αισθανόμενη ότι είχε ένεργήσει άκαρδα. Τά «πηδηματά» της χειροτέρεψαν και έμφανίστηκαν επιπλέον άύπνιες και πονοκέφαλοι.

Τό δεύτερο γεγονός υπήρξε άρχικά εύνοικό για τήν κατάσταση τής άρρωστης. Άρραβωνιάστηκε μ' ένα φίλο της που γνώ-

ριζε από τα παιδικά της χρόνια. Μέχρι τότε ο νέος αυτός δεν της είχε κάνει καμιά εντύπωση, τώρα όμως που αισθανόταν έντελώς μόνη το πρόσφερε όλη την αγάπη της. Ώστόσο την περιέμενε κι εδώ μια πικρή απογοήτευση. Ο άρραβωνιαστικός της άρρώστησε κι αυτός κάτω από πολύ περίεργες συνθήκες: σύμφωνα με τα λόγια της, η ασθενής αγνοούσε τα πάντα γύρω από το σέξ. Το γάμο τον φανταζόταν μόνο σαν μια «αρμονική και φιλική ένωση». Μην έχοντας την παραμικρή ιδέα γι' αυτό, ο μνηστήρας της θέλησε να της εμπιστευτεί κάποιο μυστικό του για να την προσυλλάξει από μεταγενέστερες απογοητεύσεις. Σήμερα, η ασθενής πιστεύει ότι ήθελε να της δηλώσει την ανικανότητά του, χωρίς όμως να είναι σίγουρη. Δεν μπορούσε να καταλάβει το τί άφορούσε. Ο μνηστήρας της άδικα προσπαθούσε να της δώσει να καταλάβει, μένοντας ελοένα και πιο έκπληκτος: «Δεν ξέρεις λοιπόν τίποτα γι' αυτό;». Η ασθενής αισθανόταν φοβερή ντροπή. Οι συζητήσεις τέτοιου είδους τους έκαναν και τους δυο όλο και πιο νευρικούς και «γενικά εκείνος ήταν πάντα πολύ νευρικός». Στο μεταξύ, ο άρραβωνιαστικός «ξελογιαστικώς» από τη σπιτονακοκυρά και τελικά, αφού «κατέρρευσε», εισάχθηκε στο Ρόζενχουγκελ. Τότε ο γιατρός, που τον είχε αναλάβει, έγραψε πολλά γράμματα στην ασθενή, συμβουλεύοντάς την να δώσει στον άρραβωνιαστικό της την ελευθερία του για το καλό του και να μην επιμένει στην ιδέα του γάμου. Εκείνη απάντησε ότι δεν ήθελε να γίνει εμπόδιο στην ίαση του νέου αυτού και αποσύρθηκε. Αυτός ο χωρισμός στάθηκε ένα πολύ βαρύ χτύπημα γι' αυτήν κι από κει και πέρα αισθανόταν ότι η ζωή της είχε συντριβεί ολοκληρωτικά. Λίγο καιρό μετά έκανε μια απόπειρα αυτοκτονίας, πίνοντας ένα μεγάλο μπουκάλι βρωμιούχου ποτασίου την ανακάλυψαν όμως εγκαίρως και της έκαναν πλύση στομάχου — ένωσε μεγάλη ντροπή γι' αυτό.

Από τότε είδε τον πρώην άρραβωνιαστικό της πολλές φορές. Παρ' όλο που σε κάθε συνάντηση αισθανόταν νευρική, τώρα αισθάνεται αδιαφορία γι' αυτόν. Από τότε, κατέχεται από μιαν έντονη και μόνιμη νοσταλγία, χωρίς να μπορεί να πει γιατί. Πάντως δεν είναι για τον άρραβωνιαστικό της.

Ο πατέρας της πέθανε ένα χρόνο μετά την απόπειρα αυτοκτονίας. Ένιωθε ότι ήταν υπεύθυνη γι' αυτό (αν τον είχε πάρει κοντά της μετά το θάνατο της μητέρας της, θα ήταν ακόμη ζωντανός). Την ίδια εποχή, ή κώφωση από την οποία υπέφερε από την παιδική της ηλικία, χειροτέρεψε.

Με το πέρασμα του χρόνου ήρθαν να προστεθούν κι άλλα συμπτώματα, σ' αυτά που αναφέραμε ήδη. Για μια σειρά ετών υπέφερε από ύστερικά άγχη που μοιάζουν με κλειστοφοβία. Αισθάνεται φόβο όταν μένει για πολλή ώρα μόνη στο δρόμο, φοβάται μήπως παγιδευτεί μέσα σ' ένα «πλήθος», αλλά κυρίως φοβάται όταν είναι πολύς κόσμος στο δρόμο, στο τραίνο ή σ' ένα κλειστό χώρο. Έξάλλου φοβάται όλα γενικά τα μεταφορικά μέσα, γιατί, νομίζει ότι οι άνθρωποι θα την κοιτάζουν εξαιτίας των «πηδημάτων» της — που έξάλλου χειροτερεύουν μόνο και μόνο επειδή τα σκέφτεται. Φοβάται επίσης ότι θα την παρασύρουν τα αυτοκίνητα, σε σημείο που να μη διασχίζει ένα δρόμο που έχει κίνηση. Γενικά, φοβάται επίσης να μείνει μόνη και παραπονιέται για μια ακαθόριστη «νοσταλγία», που εμφανίζεται κυρίως το βράδυ και την κάνει πολύ μελαγχολική. Άλλα κυρίως παραπονιέται ότι δεν μπορεί να υποφέρει τίποτα που να μοιάζει με εξαναγκασμό, πράγμα που εμποδίζει την εξέλιξή της στη δουλειά της. Λογουχάρη, ταραίζεται πολύ και όλα μέσα της επαναστατούν, όταν πρέπει να παραδώσει μιαν εργασία σε καθορισμένη ημερομηνία. Έτσι ρώτησε επίσης αν ήταν αναγκασιμένη να έρχεται σε ορισμένη ώρα για τη θεραπεία. Στην πραγματικότητα, δεν ήρθε ποτέ καθυστερημένη — αντίθετα μάλιστα, έρχόταν πάντα πιο νωρίς.

Τα «πηδημάτα» της γίνονται πιο έντονα όταν νομίζει ότι την παρακολουθούν. Φοβάται ιδιαίτερα τον γαμπρό της, που δεν μπορεί να τα υποφέρει. Ώστόσο το τίς της είναι λιγότερο δυσάρεστο από την ιδέα ότι κάποιοι μπορεί να την παρατηρούν και να την πάρουν για τρελή. Παλιότερα είχε ζήσει την ίδια εμπειρία όπως και με το θήλα της: πίστευε και τότε ότι την παρακολουθούσαν και την περιφρονούσαν. Η σειρά ήταν η ακόλουθη: έήχας — ντροπή για το θήλα μπροστά στον πατέρα της — ντρο-

πή να δήξει στο τράμι, μπροστά σ' όλο τον κόσμο — πνίξιμο του θήχα — άγχος μήπως ο θήχας εμφανιστεί και πάλι στο τράμι — εμφάνιση του τικ στο σπίτι και στο τράμι — άγχος για το τικ — εμφάνιση του τικ σε άλλες καταστάσεις — χειροτέρευση του τικ ύστερα από κάθε απογοήτευση που δοκίμασε στη ζωή της. Κατά περίεργο τρόπο, η άσθενής υπογραμμίζει συνεχώς ότι το τικ είναι «κάτι το ειδικά» δικό της, ότι κανείς άλλος δεν έχει κάτι τέτοιο και ότι οι γιατροί δεν καταλαβαίνουν καθόλου αυτό που της συμβαίνει. Η άσθενής βρίσκει αρκετά παράξενο το γεγονός ότι δεν μπορεί «να ζήσει χωρίς να υποφέρει με κάποιον τρόπο». Έχει παρατηρήσει πολλές φορές ότι όταν τα «πηδήματα» σταματάνε αυθόρμητα, ένα άλλο σύμπτωμα αναδιώνει ή εμφανίζεται ένα νέο. Αντίστροφα, δεν υποφέρει από καμιά άλλη άνωμαλία όταν τα «πηδήματα» γίνονται πολύ έντονα.

Αυτές είναι όλες οι πληροφορίες που συγκεντρώσαμε διαμέσου μερικών επαφών, που δεν προχώρησαν σε βάθος.

Έχουμε να κάνουμε με μια ψυχοπαθητική προσωπικότητα με ιδεοψυχαναγκαστικά και άγχωτικά προβλήματα. Από την πλευρά του πατέρα και της μητέρας, έχει μια «βεβαρυμένη κληρονομικότητα». Η μία από τις αδελφές ήταν «νευρική».

Η θ ε ρ α π ε ί α

Η άσθενής ήλθε στα ψυχαναλυτικά εξωτερικά ιατρεία ύστερα από μια ύποτροπή, το Μάρτη του 1922. Για μια περίοδο έξι περίπου εβδομάδων, ακολούθησε μια καθημερινή ψυχαναλυτική θεραπεία, που χρειάστηκε να διακοπεί όταν ο γιατρός που τη νοσήλευε έφυγε από τη Βιέννη. Στις 4 Σεπτεμβρίου ανέλαβα την περίπτωση, μόνο όμως για μια θεραπεία δια της ύποβολης, γνωρίζοντας καλά το γεγονός ότι σε μια τόσο σοβαρή περίπτωση η μέθοδος αυτή θα μπορούσε να την ανακουφίσει μόνον προσωρινά από τη βαθιά της κατάθλιψη. Όλες οι θέσεις για ανάλυση που διαθέταμε ήταν κατειλημμένες, αλλά δεν μπορούσαμε ν' αφήσουμε την άρρωστη να περιμένει. Ήταν παράλογο να περιμέ-

νομε αρκετά ικανοποιητικά αποτελέσματα από μια απλή θεραπεία ύποβολης, παρόλο που συμπεριλάβαινε και τη χρήση ύπνου, μιας άσθενους στην οποία είχαν ήδη εφαρμόσει, χωρίς καμιά επιτυχία, όλες τις μεθόδους που μπορεί να φανταστεί κανείς. Η μόνη δυνατότητα ήταν να δοκιμάσουμε μια ψυχοκαθαριστική διερεύνηση, σύμφωνα με τον Μπρόουερ και τον Φρόντ. Όταν κι αυτή η απόπειρα στάθηκε μια άποτυχία εξαιτίας της αδυναμίας μας να θυθίσουμε την άρρωστη σε βαθιά ύπνωση. Ούτε η μερική, ούτε η παρατεταμένη ύπνωση δεν κατάφεραν να την πάνε πιδ μακριά από μια κατάσταση ελαφρής καταθληπτικής ύπνηλίας. Μού έκανε έντύπωση ότι αντιδρούσε με έντονα «πηδήματα» σε κάθε ιδέα ύπνου, οά να ήθελε έτσι να διαμαρτυρηθεί: κατάλαβα τελικά την περίεργη συμπεριφορά της άρρωστης που, όπως θα δούμε σε λίγο, ήταν πολύ υποβόλιμη. Ήταν φανερό πως επαναλάμβανε μια σκηνή που άνηκε στην εποχή που άρρώστησε από πλευρίτιδα. Και την εποχή εκείνη, ο πατέρας της της είχε ζητήσει να κοιμηθεί και είχε αντιδράσει με έναν έντονο θήχα. Η επανάστασή της απέναντι σε κάθε εξαναγκασμό μπορεί επίσης να είχε παίξει ένα ρόλο. Δεν μπορούσε να γίνει τίποτα. Καθώς ήταν φοβερά σημαντικό να θρούμε το πιδ σημαντικό σημείο καθήλωσης της λιμπιντό της, δηλαδή την ενεργητική απώθηση που αποτελούσε τη βάση της τελευταίας ύποτροπής της, αποφάσισα να χρησιμοποιήσω την «παλιμνηστική μέθοδο» του Κόλτσαμ. Αυτή συνεπάγεται το να ζητήσουμε άπλως απ' τον άσθενή να ονειρευτεί μια ιδιαίτερη κατάσταση ή άπλως να ονειρευτεί. Παρόλο που δεν μπορούσαμε να περιμένουμε και πολλά πράγματα, ήταν ενδιαφέρον να δούμε μέχρι σε ποιό σημείο μπορούσαμε να διεισδύσουμε στο άσυνειδητο, χωρίς να εξουδετερώσουμε, στην πραγματικότητα, την αντίσταση, με τον τρόπο που απαιτεί η ψυχαναλυτική τεχνική.

Έτσι, στο μέτρο που άφορά τις ψυχαναλυτικές έρμηνείες των ονείρων που ακολουθούν, αυτές δεν διεκδικούν κανένα ιδιαίτερο κύρος γιατί δεν στηρίζονται στην ψυχαναλυτική τεχνική. Βασίζονται στην προηγούμενη εμπειρία που είχε αποκτηθεί από άρρώστους που είχαν ήδη ψυχαναλυθεί και σε αποδείξεις της δρ-

θότητάς τους, που δόθηκαν από την ίδια την ασθενή. Πρέπει να επισημάνουμε επίσης ότι η ασθενής δεν γνώριζε τίποτα για την ψυχανάλυση και πώς δεν είχε λάθει καμιάν εξήγηση στη διάρκεια των έξι εβδομάδων της αναλυτικής θεραπείας στην οποία είχε υποβληθεί προηγουμένα.

19 Οκτώβρη. Η ασθενής διηγείται με αδιάφορο τόνο όλα τα γεγονότα που αποτέλεσαν τους προδρόμους του τίκ της. Πολύ πριν απ' την πλευρίτιδά της, όπως και αργότερα εξάλλου, υπέφερε από «συσπάσεις» σε διάφορα σημεία του σώματός της. Ένα από τα τίκ της, λογουχάρη, ήταν να γυρίζει συνεχώς το κεφάλι δεξιά-αριστερά. Το σύμπτωμα αυτό είχε κάνει την εμφάνισή του στα 35 της χρόνια, στη διάρκεια μιας κηδείας σ' ένα νεκροταφείο. Το έκανε σαν να ήταν αναγκασμένη να λέει συνεχώς «όχι». Η ασθενής, κάτω από ελαφρά ύπωση, δέχτηκε την πρώτη εντολή: «Απόψε θα όνειρευτείτε καθαρά και με σαφήνεια το νόημα που είχε αυτή η κίνηση του κεφαλιού σας στο νεκροταφείο».

20 Οκτώβρη. Η ασθενής ανέφερε ότι όντως όνειρεύτηκε, αλλά δυστυχώς όχι τίποτα σχετικό με τις κινήσεις του κεφαλιού της. Παρόλα αυτά της ζήτησα να συσχετίσει το όνειρο. «Ήταν πολύ συγκεχυμένο. Φοβόμουν, γινόταν μια επανάσταση στο δρόμο, φασαρία, έπιαναν τα ζώα με λάσο, έσπαγαν τα τζάμια». Χωρίς τα σχόλια της αρρωστής, τα στοιχεία αυτά δεν ήσαν και πολύ χρήσιμα: από την άλλη μεριά, δεν ήθελα να διαταράξω το πείραμα με τα δικά μου σχόλια. Στην πορεία της συζήτησης η ασθενής έφθασε να μιλήσει για τον πρώην μνηστήρα της, λέγοντας ότι μια μέρα είχε γίνει υπερβολικά πιστικός. Εκείνη είχε άμυνθεί έντονα και τον είχε εκλιπαρήσει να μην ξεπεράσει τα όρια. Πότε είχε συμβεί αυτό; Πριν από την αναχώρησή της για το Μπ— όπου είχε τελεστεί η κηδεία. Αυτό εξήγησε μερικά πράγματα. Είχε όνειρευτεί το ξεπαρθενιά της, μ' ένα λογοκριμένο αλλά παρόλα αυτά τυπικό τρόπο, απ' όπου προερχόταν ο φόβος της ότι κάποιος έσπαγε τζάμια. Το τίκ του «όχι» ήταν η έκφραση της άμυνας της. Πρέπει να σημειώσουμε ότι χωρίς να της ζητήσουμε να κάνει όνειρους, η ασθενής, αφού πέρασε προ-

ηγούμενα από ορισμένους άλλους όνειρους, είχε διεισδύσει κατευθείαν στο λανθάνον περιεχόμενο του όνειρου και τη σημασία του τίκ. Δεύτερη εντολή: «Απόψε θα όνειρευτείτε τις έρωτικές προτάσεις του αρραβωνιαστικού σας».

23 Οκτώβρη. Καμένα όνειρο. Το βράδυ, πριν ν' αποκοιμηθεί, τα πηδήματα ήταν ιδιαίτερα έντονα. Τρίτη εντολή: τα «πηδήματα» θα είναι έντονα μόνον ανάμεσα στις 11 και τις 12 το μεσημέρι, την υπόλοιπη μέρα η ασθενής θα είναι ήρεμη. Το βράδυ αυτό θα όνειρευτεί τον πατέρα της και την πλευρίτιδα.

24 Οκτώβρη. Καμένα όνειρο. Παραπονιέται ότι αισθάνεται πόνους στην αριστερή πλευρά από το πρωί: είναι όπως «την έποχή εκείνη». Την συμβουλεύουμε να υποβληθεί σε μια έσωτερική φυσική εξέταση και να μείνει στο κρεβάτι μερικές μέρες.

4 Νοεμβρίου. Η φυσική εξέταση δεν δείχνει τίποτα παραπάνω από μία συμφόρηση της κορυφής του δεξιού πνεύμονα. Δεν υπάρχει καμιά αξιοσημείωτη μεταβολή στα πλευρά της. Όστόσο η ασθενής έχει θερμοκρασία 38 βαθμούς Κελσίου. Οι πόνοι επιμένουν. Δεν μπορούσα να εξηγήσω το αίτιο αυτό παρά μόνο με τον ακόλουθο τρόπο: η ασθενής ακολούθησε την εντολή μου να όνειρευτεί την πλευρίτιδά της σε τέτοιο σημείο, που αναπαρήγαγε τα συμπτώματα με τη μορφή μετατροπής. Η υπόθεσή μου ήταν σωστή γιατί ο πυρετός και ο πόνος εξαφανίστηκαν εύκολα με τη χρήση της υποβολής. Έγινε έλοφάνερο ότι παρουσίαζε μια ιδιαίτερα έντονη αντίσταση απέναντι στο να φέρουμε στο φως τις έμπειρίες που είχε ζήσει την έποχή της πλευρίτιδάς της. Παραπονιέται ότι τα «πηδήματά» της είναι ιδιαίτερα ίσχυρά πριν ν' αποκοιμηθεί και δεν μπορεί ν' αποκοιμηθεί παρά μόνο το πρωί.

Έπρεπε να υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος λόγος για τα «πηδήματα» αυτά, που παρουσιάζονταν πριν ν' αποκοιμηθεί το βράδυ και στη διάρκεια της ύπωσης. Η ψυχανalyτική πείρα μας διδάσκει ότι κάθε σύμπτωμα είναι ο λογοκριμένος τρόπος ικανοποίησης μιας απαγορευμένης άπωθημένης όρμητης καθώς επίσης και η έκφραση μιας άμυνας από μέρους του προσώπου που πραγματοποιεί την άπόθνηση. Κατά συνέπεια, έπρεπε να μάθω πρώτα απ' όλα, ποιό είδος ικανοποίησης άντλούσε η ασθενής απ' το βα-

σικό σύμπτωμα. Ήταν επίσης απόλυτα φανερή μιὰ έκφραση γενικής πρόκλησης. Ή ασθενής δέχεται τὴν τέταρτη ἐντολή, νὰ δειρευτεῖ τὴ σχέση πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸν πατέρα της καὶ στὰ «πηδῆματα», πού ἐμφανίζονταν πρὶν ν' ἀποκοιμηθεῖ.

6 Νοεμβρίου. Τὸ ὄνειρο: «Κάθουμαι σ' ἕνα καφενεῖο μὲ τὸν πατέρα μου καὶ τὸ γιατρὸ Ρ. Εἶμαι νιόπαντρη. Ὁ γιατρός Ρ. μοῦ δίνει ἕνα πρόβλημα ἀριθμητικῆς πού δὲν μπορῶ νὰ λύσω». Ἐξαιτίας τῆς ἀντίστασής της δὲν ἀκολούθησε τὴν ἐντολή μου: τὸ πρόβλημα πού τῆς ἔδωσα ἦταν πολὺ δύσκολο, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ λύσει (δηλαδή, δὲν ἤθελε). Αὐτὴ τότε διηγῆθηκε ὅτι ὁ πατέρας της ἔβηκε πάντοτε δυνατὰ καὶ βογοῦσε πρὶν νὰ κοιμηθεῖ, πράγμα πού αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρει. «Πολλές φορές σκεφτόμουν πὼς ἦταν ἁμαρτία ἀπὸ μέρους μου. Δὲν θὰ ἔπρεπε ποτὲ κανεὶς νὰ κοροϊδεύει τίποτα, μπορεῖ νὰ πάθαινε τὰ ἴδια». Στὸ τραῦμα, ὅταν ἔδλεπε κάποιον πού εἶχε ἕνα τίκ, δὲν μποροῦσε νὰ ἐμποδίσει τὸν ἑαυτὸ της νὰ τὸν μιμηθεῖ· δὲν μποροῦσε νὰ κρατηθεῖ. Παρατήρησα ὅτι ἴσως νὰ μιμόταν τὸν πατέρα της μὲ τὰ «πηδῆματά» της, ἴσως σὰν τιμωρία ἐπειδὴ τὸν κοροϊδεύε ἐνῶ ἐκείνη ἦταν καλὰ στὴν ὑγεία της. Ἡ ασθενής δὲν ἀντέδρασε ἄμεσα στὴν ἐξήγηση αὐτῆ.

10 Νοέμβρη. Ἡ ασθενής ὄνειρεύτηκε ξανά. Ἰδιαιτέρα ἕνα ὄνειρο πού τὴν βασανίζει ἀπὸ χρόνια. Ἡ μητέρα της εἶχε ἕνα πουλὶ πού ἡ ασθενής ἀγαποῦσε πολὺ, μὰ πού ὁ πατέρας δὲν μποροῦσε ν' ἀνεχθεῖ. «Ὀνειρεύομαι συχνὰ αὐτὸ τὸ πουλὶ μέσα στὸ κλουβὶ του καὶ κακίζω τὸν ἑαυτὸ μου γιὰ τὸ ὅτι τὸ παραμέλησα ἢ τὸ ἄφησα νὰ πεθάνει ἀπὸ τὴν πείνα». Δὲν ὄνειρευόταν ὅμως τὸ πουλὶ αὐτὸ παρὰ μόνον ἀπὸ τότε πού πέθανε. Ξέρουμε ὅτι στὰ ὄνειρα τὸ πουλὶ εἶναι ἕνα συνηθισμένο φαλλικὸ σύμβολο. Θυμώμαστε τὰ αἰσθήματα ἐνοχῆς της ἐπειδὴ δὲν φρόντισε τὸν πατέρα της. Εἶχα προσεγγίσει μαλακὰ τὸ θέμα αὐτὸ στὴν προηγούμενη συνεδρία. Γιὰ χάρη τῆς ἐπιτυχίας τοῦ πειράματος, ἡ ασθενής δὲν ἔλαβε καμιὰ ἐξήγηση πάνω στὸ συμβολισμὸ κλπ. Διηγῆθηκε αὐθόρμητα ὅτι, ἑπτὰ χρόνια πρὶν ν' ἀρχίσουν τὰ «πηδῆματά» της, εἶχε περάσει γιὰ μερικὸς μῆνες μιὰ κρίση χασμουρητῶν πρὶν ν' ἀποκοιμηθεῖ. Οἱ κρίσεις αὐτὲς ἐμφανίζονταν κυρίως ὕστερα ἀπὸ

μιὰ ἐνδιαφέρουσα συζήτηση. Μιὰ μέρα συνέθηκε κάτι πολὺ παράξενο. Μέχρι τὰ 13 της χρόνια κοιμόταν στὸ δωμάτιο τῶν γονιῶν της, ὕστερα, ὅταν παντρεύτηκε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀδελφές της, πῆγε σ' ἕνα ἄλλο δωμάτιο. Μιὰ νύχτα ἡ ασθενής σηκώθηκε κοιμισμένη, πῆρε τὸ μαξιλάρι της κάτω ἀπ' τὴ μασχάλη καὶ μπῆκε στὸ δωμάτιο τῶν γονιῶν της, φάχνοντας ψηλαφητὰ νὰ βρεῖ τὸ κρεβάτι τους. Ἡ μητέρα της τὴ φώναξε καὶ ξύπνησε. Πέμπτη ἐντολή: Ἐπρεπε νὰ δειρευτεῖ τὸ λόγο γιὰ τὸν ὅποιο πῆγε στὸ δωμάτιο τῶν γονιῶν της ἐκείνη τὴ νύχτα καὶ τί σήμαινε τὸ ὅτι πῆρε μαζί της τὸ μαξιλάρι. (Ἐκίνα τὸ λάθος νὰ τῆς δώσω μιὰ ἐντολή πολὺ περίπλοκη γιὰ ἕνα πράγμα πού ἔπρεπε νὰ περιμένει κανεὶς μιὰ πολὺ ἐκτεταμένη ἀπόκλιση).

13 Νοέμβρη. Ἀποκοιμῆται χωρὶς δυσκολία, παρουσιάζει ὅμως συμπτώματα ναυτίας καὶ πονοκεφάλους λίγο μετὰ τὸ ξύπνημα. Ὀνειρεύτηκε ὅτι εἶχε πόνους στὴν καρδιά κι ὅτι χασμουριόταν. Ἡ ασθενής δὲν αἰσθάνεται ναυτία παρὰ μόνον ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσει τὴν κούρασή της. Αἰσθάνθηκε ναυτία γιὰ πρώτη φορά, ὅταν τῆς ἤρθε ἡ πρώτη της περίοδος σὲ ἡλικία 12 χρόνων. Μόνιμη δυσμηνόρροια. Τελευταία περίοδος τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1922. Τὴν ἐποχὴ πού ἐμφάνισε τὸ τίκ τοῦ «ὄχι», εἶχαν περάσει δυὸ μῆνες χωρὶς νὰ τῆς ἔρθει περίοδος.

Αὐτὸ πού ἐπεδίωκα τώρα ἦταν νὰ μάθω τὴ συνάφεια ἀνάμεσα στὴν κρίση τῶν χασμουρητῶν καὶ τὴν ἀϋπνία ἀπ' τὴ μιὰ μεριά καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη τὴ συνάφεια ἀνάμεσα στὰ ἔμμηνια καὶ τὴ ναυτία. Κατ' ἀναλογία, μπορούσαμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ πράξη τῆς ὑπνοβασίας κι ἰδιαιτέρα τὸ μαξιλάρι κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη, εἶχαν σὰν αἰτία τὴν ἀσυνείδητη ἰδέα νὰ κάνει ἕνα παιδί. Ἡ ὕστερικὴ ἀναπαραγωγὴ τῶν πόνων τοῦ στομαχιοῦ καὶ τῆς ναυτίας, καθὼς καὶ ἡ στενὴ συνειρμικὴ συγγένεια τῆς ἔμμηνης ρύσης, φαίνονται νὰ τὸ ἐπιβεβαιώνουν. Ἡ ὑπνοβασία ἀνῆκε στὴν ἴδια ἐποχὴ μὲ τὶς κρίσεις τῶν χασμουρητῶν. Ἐκτη ἐντολή: «Θὰ δειρευτεῖτε γιὰτί δὲν μπορούσατε νὰ κοιμηθεῖτε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη».

14 Νοέμβρη: Ἡ ασθενής εἶδε τὸ ἀκόλουθο ὄνειρο: «Ήταν πολὺ ἀκαθόριστο. Βρισκόμουν μέσα σ' ἕνα σκοτεινὸ δωμάτιο καὶ εφοβόμουν πολὺ. Κάποιος χτύπησε τὴν πόρτα. Ἄκουγα θορύβους

και ανοιξα αποτομα την πορτα. Ειχα σπασμωδικα τινάγματα...
"Ενας νεαρός ειχε ερθει να επισκεφτει την αδελφή μου που θρισκόταν στο διπλανό δωμάτιο παίζοντας πιάνο. Έγώ ζήλευα και ηθελα να παίζω στο δικό μου πιάνο. "Εφαχνα να βρω τις παρτιτούρες αλλά μου τις πήραν απ' τα χέρια». Πριν ν' αποκοιμηθαι ή άρρωστη ειχε έντονα χασμουρητά και βίαια «πηδημάτα». Τη φορά αυτή δέ δίστασε να έρμηνεύσει το όνειρό της: σχετικά με τους θορύβους, αναγνώρισε αυθόρμητα ότι δέν μπορεί να τους ειχε ακούσει εκείνη την εποχή, γιατί ή μητέρα της ήταν τότε πολύ γριά. ("Όταν γεννήθηκε ή ασθενής ή μητέρα της ήταν 46 χρονών). Η σαφήνεια του δεύτερου μέρους του όνειρου με ενθάρρυνε να τή ρωτήσω χωρίς περιστροφές αν ειχε ποτέ ανανιστεί. Με ρώτησε τί ήταν αυτό. Μετά την εξήγησή μου, μου δήλωσε ότι δέν ήξερε πως μπορούσε κανείς να ικανοποιηθαι μόνος του. Παραδέχτηκε ότι ήταν πιθανό να προσπαθήσε, γιατί μιá μέρα, σε ηλικία 8 χρονών, ή μητέρα της την ειχε χτυπήσει το χέρι επειδή επαιζε με τα γεννητικά της όργανα. Σκέφτηκα τότε τή συχνή χειροτέρευση των «πηδημάτων» και κάθε φορά που πίστευε ότι έχει κάνει κάτι για το οποίο την ειχε προειδοποιήσει ή μητέρα της, όπως το να πίνει κρύο νερό, να ιδρώνει κλπ. Τη ρώτησα αν ειχε ποτέ ανανιστεί από τότε. "Όχι, σίγουρα όχι, παρόλο που μερικες φορές εβαλε το χέρι της σε όρισμένα σημεία του σώματός της, όταν τα «πηδημάτα» της ήταν πολύ όδυνηρά και συχνά βέβαια και στα γεννητικά της όργανα. Και για να είναι απόλυτα ειλικρινής, παραδέχτηκε ότι ειχε βάλει ένα γυάλινο σωλήνα στον κόλπο της τον περασμένο Μάρτη, επομένως πριν από την τελευταία ύποτροπή της. Γιατί το ειχε κάνει; Η ανηψιά της ειχε μόλις παντρευτεί και για κάποιο λόγο που δέν μπορούσε να εξηγήσει, ή ασθενής, ήταν πολύ αναστατωμένη. Μετά απ' αυτό ειχε αισθανθαι άκρμα πιό έννευρισμένη, φοβόταν μήπως πληγώθηκε και ειχε πάει να την εξετάσουν.

Νά λοιπόν τί ήταν βέβαιο: ή παρουσία του ζευγαριού των άρραδωνιασμένων, μόνων στο διπλανό δωμάτιο, την ειχε έρεθίσει τότε ειχε αισθανθαι ζήλεια και το ίδιο θράδυ ειχε παλέψει με τον πειρασμό να ανανιστεί: δέν ειχε μπορέσει ν' αποκοιμηθαι το θρά-

δυ αυτό. Τα χασμουρητά της ήταν κι αυτά ένα σύμπτωμα της άπυθμημένης επιθυμίας της να ανανιστεί και τα «πηδημάτα» της πριν από τον ύπνο, ανέλαβαν άργότερα την ίδια λειτουργία. Η επιθυμία του ανανισμού ειχε εκφραστεί μέσα στο όνειρο με τή γνωστή μορφή «να παίξει στο δικό της πιάνο». Το πρώτο μέρος του όνειρου είναι ίσως μιá ανάμνηση της εποχής που μοιραζόταν το δωμάτιο των γονιών της. "Έτσι τα «πηδημάτα» ήταν ένα υποκατάστατο της ανανιστικής ικανοποίησης και έφεραν τή σφραγίδα των απαγορεύσεων από μέρους της μητέρας της. Έμφανίζονταν πάντα όταν ή ασθενής εκανε κάτι που της θύμιζε τις απαγορεύσεις αυτές. Η αντίθεσή της σε κάθε είδος εξαναγκασμού, γινόταν τώρα κατανοητή. Κάθε απαγόρευση ήχουσε σαν σεξουαλική απαγόρευση, κάθε εξαναγκασμός ειχε σαν συνέπεια την άσυνείδητη διαμαρτυρία ενάντια στον εξαναγκασμό της σεξουαλικής άποχής. "Ο δήχας πρώτα, ύστερα τα «πηδημάτα», χρησίμευαν σα μέσο για να εκφράσει την αντίθεσή της. Η ασθενής ειχε πάντως επαναστατήσει ενάντια στην αυστηρότητα της μητέρας της και τα «πηδημάτα» σα συμπτώματα μιás άπύθησης, περικλείνανε επίσης και την ταυτοποίηση με το καταπιεστικό άταμο, δηλαδή, τή μητέρα. Η ταυτοποίηση αυτή ειχε προκαλέσει άρχικά τήν άπύθηση, που διατηρήθηκε μέχρι τώρα.

Μπορούσα τώρα πιá ν' άπαντήσω στο αιώλιο έρώτημα της άρρωστης: «Γιατί ειμαι πάντα αναγκασμένη να κάνω κάτι άλλο ή το αντίθετο απ' αυτό που θέλω;» Αυτό το «κάτι άλλο» ήταν μιá πράξη ψυχαναγκαστική. "Αν αποφάσιζε να περάσει από ένα όδρομο, αισθανόταν ύποχρεωμένη να πάει από έναν άλλο. "Όταν πραγμαμάτιζε να κάνει κάποια εργασία, την άλλη μέρα ένιωθε άναγκασμένη ν' άρχισει κάποιαν άλλη. Τελικά έφτασε στο σημείο να προγραμματίζει να κάνει το αντίθετο άκριβώς απ' αυτό που σκόπευε να κάνει άρχικά. Το άσυνείδητο όμως δέν την παθαίνει τόσο εύκολα κι έτσι σε τέτοιες περιπτώσεις δέν αισθανόταν καμιá δυσκολία να κάνει αυτό που ψεύτικα προγραμμαμάτιζε. Η δυναμική ψυχολογική αίτιολογία των ψυχαναγκαστικών αυτών συμπτωμάτων γεννιόταν από τήν ψυχικήν υπερένταση ανάμεσα στην επιθυμία της να ανανιστεί και τή σχετική απαγόρευση. Το «ειμαι ά-

ναγκασμένη να κάνω κάτι άλλο απ' αυτό που θέλω», που έλεγε, μπορεί να έρμηνευτεί ως εξής: «Θέλω να ανανιστώ, αλλά πρέπει να κάνω αυτό που μου λέει η μητέρα μου, δηλαδή, όχι αυτό που θέλω αλλά κάτι άλλο». Η ταυτοποίηση με το πρόσωπο που απαγορεύει διατηρεί πάντα την πρώτη θέση.

Ο στόχος μου ήταν τώρα να καθορίσω με μεγαλύτερη ακρίβεια το ρόλο της μητέρας και των απαγορεύσεων της στη συμπτωματολογία της άρρωστης.

Έβδομη έντολή: «Θά όνειρευτείτε την μητέρα σας να σας απαγορεύει να ανανιστείτε και τον τρόπο με τον οποίο ανανιστήκατε».

17 Νοέμβρη. Το όνειρο: «Ήταν σαν να με είχε κατηγορήσει ή μια για κάτι πολύ φοβερό. Αισθανόμουνα πειραγμένη από η μητέρα μου που φερόταν σαν μητριά. Ήμουνα καθισμένη σ' ένα σκαμνί της κουζίνας κι αισθανόμουνα πολύ λυπημένη. Τα χέρια μου ήταν ακρωτηριασμένα αλλά ή μια δέν το παρατήρησε. Είχα πάει σέ μιας φίλης μου που είχε μόλις παντρευτεί. Ήμουνα ξαπλωμένη φορώντας όλα μου τα ρούχα, στο κρεβάτι της φίλης μου, (υπήρχαν δύο κρεβάτια) και σκεφτόμουνα με άηδία ότι ήμουνα ξαπλωμένη σ' ένα κρεβάτι που είχε χρησιμοποιηθεί από κάποιον άλλο». Το βράδυ εκείνο ή ασθενής είχε αποκοιμηθεί εύκολα, αλλά είχε ξυπνήσει ύστερα από λίγη ώρα και είχε ανανιστεί. «Ήταν μια περίεργη αίσθηση, σαν ένα ρίγος σ' όλο μου το σώμα». Καθώς το διηγόταν αυτό, μπερδεύε τα λόγια της και είπε «έκανα πηδήματα» αντί να πει «ανανίστηκα». Ύστερα ξανακοιμήθηκε χωρίς δυσκολία. Σήμερα, για πρώτη φορά έδω και πολλά χρόνια, δέν είχε καθόλου «πηδήματα» για πολλές ώρες. Ακόμη και στο τραύμα ήταν πολύ περιορισμένα. Αυτό το απότομο σταμάτημα των πηδημάτων, ύστερα από τον ανανισμό και τον όργανισμό, αποκάλυψε οριστικά ότι το σύμπτωμα ήταν ένα υποκατάστατο της ικανοποίησης του ανανισμού. Φυσικά δέν ήταν δυνατό να περιμένουμε ότι ή ασθενής θα προσαρμοζόταν χωρίς προβλήματα σ' αυτή τη νέα εμπειρία ή, μάλλον, στο γεγονός ότι ή εμπειρία αυτή έγινε συνειδητή. Η ανάλυση έχει δείξει ότι μια απόθεση που διαρκεί ολόκληρες δεκαετίες δέν εξαφανίζεται μ' ένα χτύπημα του μαγικού

ραβδιού. Έτσι, μόνο ή όρμη άπελευθερώθηκε από την απόθεση και όχι οι φαντασιώσεις και τα αισθήματα ένοχής, όπως απόδειξε ξεκάθαρα το τελευταίο όνειρο: ή ασθενής ήταν καθιστή, με τα χέρια κομμένα, έτσι υλοποιήθηκε μέσα στο όνειρο κι ή τιμωρία για τον ανανισμό.

Όπως και να έχουν τα πράγματα, ή επιτυχία της θεραπείας εξαρτιόταν απ' το πώς θα χρησιμοποιήσει ή άρρωστη τις άπελευθερωμένες όρμες. Μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι ή ικανοποίηση από τον ανανισμό, χωρίς αισθήματα ένοχής, θα τη βοηθούσε να περάσει χωρίς προβλήματα τα χρόνια της έμμηνοπαύσης. Οι θεραπευτικές προοπτικές είναι πιδ ενοϊκές για πιδ νέους νευρωτικούς, που έχουν άκόμενη την ευκαιρία καθώς επίσης και την ικανότητα να χρησιμοποιήσουν τις όρμες που άποδέσμευσε ή ανάλυση, κατά ένα μέρος διαμέσου της πραγματικής ικανοποίησης και κατά ένα άλλο διαμέσου της εξιδανίκευσης. Στην περίπτωση, όμως, που μας άπασχολεί δέν υπήρχε καμία δυνατότητα ικανοποίησης μ' ένα αντικείμενο, δοσμένου ότι δέν μπορούσε ούτε ήθελε να παντρευτεί και ότι στην ηλικία της, και ύστερα από μια τόσο μακρόχρονη άσθένεια, δέν υπήρχαν πιθανότητες για εξιδανίκευση. Αυτόι ήταν οι παράγοντες που μαρτυρούσαν ότι δέν ένδεικνύοταν ψυχαναλυτική θεραπεία. Όπως είχε αναφέρει ο Άμπρααμ στην έκθεσή του, ή ηλικία του άσθενή κι άκόμα περισσότερο ή διάρκεια της άσθένειας, παίζουν σημαντικό ρόλο σέ μια πρόγνωση. Στην περίπτωση μας, ή επιτυχία μιας ψυχαναλυτικής θεραπείας, που θα διαρκούσε δύο χρόνια τουλάχιστον, ήταν πολύ άμφιβολη.

Έπειδή ήταν σημαντικό ν' ανακαλύψουμε τις άσυνείδητες αντιδράσεις της άσθενούς άέναντι στον ανανισμό της έδωσα την όγδοη έντολή: «Θά όνειρευτείτε τη σχέση που υπάρχει άνάμεσα στον ανανισμό σας και τα ακρωτηριασμένα χέρια σας».

20 Νοέμβρη. Στις δεκαεπτά του μηνός ήταν γεμάτη χαρά. Τα «πηδήματα» είχαν σταματήσει, δέν μπορούσε να κοιμηθεί και είχε άναγκαστεί ν' ανανιστεί. «Ένωθα σά να είχα περίοδο». Στις δεκαοκτώ και δεκαεννιά Νοέμβρη, είχε πάλι άπνινες κι είχε νιώσει την έπιθυμία να ανανιστεί: προσπάθησε ν' αντισταθεί στην έπιθυμία αυτή, μα δέν τα κατάφερε παρά μόνο τη δεύτερη νύχτα.

Τὰ «πηδήματα» ήταν και πάλι πολύ ένοχλητικά και αισθανόταν ένοχη πού αυνανιζόταν. Δέν τολμούσε κι ούτε έπιθυμούσε πιά νά αυνακαστεί. Αναρωτιόταν αν θα μπορούσε νά κόψει τή συνήθεια αυτή. Ο άγωνας για μιá νέα άπόβηση τών όρμών είχε ήδη άρχίσει. Τί είχε λοιπόν όνειρευτεί: «Όνειρεύτηκα πώς ήμouνα ξαπλωμένη σ' ένα ντιβάνι. Η μητέρα μου και ή αδελφή μου μπήκαν στο δωμάτιο. Σηκώθηκα και τις κοίταξα με έκπληξη. Η μητέρα μου διηγήθηκε ένα χυδαίο ανέκδοτο. Έγώ έκανα έμετό και έβγαλα άκαθαρσίες πού τις πέταξα μακριά με τó χέρι. Η μητέρα μου μου είπε πώς έπρεπε νά τις καθάρισω. Ύστερα είδα πώς φορούσα ένα νυχτικό σκισμένο και λερωμένο με αίματα σαν νά είχα περίοδο. Η μητέρα μου είπε: «Πολύ καλά». Τό πιό περίεργο στοιχείο του όνειρου, κατά τή γνώμη τής άσθενούς, ήταν ότι ή μητέρα της διηγήθηκε μιá χυδαία ιστορία, πράγμα πού κατ' αυτήν θα ήταν αδύνατο νά γίνει στην πραγματικότητα. Η μητέρα της είχε πει επίσης: «Πολύ καλά» και έννοούσε τόν αυνανισμό. Με άλλα λόγια, «αυτό πού κάνεις δέν είναι κακό, αντίθετα μάλιστα, είναι καλό». Η μητέρα έκανε κι αυτή κάτι τó απαγορευμένο. «Διηγήθηκε μιá χυδαία ιστορία, άρα έχω δικαίωμα ν' αυνανίζομαι». Έτσι ή σύγκρουση ανάμεσα στην άπογόρευση και τήν έπιθυμία του αυνανισμού, λύθηκε με νίκη τής τελευταίας και με άνακούφιση τής ένοχής πού συνδεόταν με τήν έπιθυμία αυτή. Η αδελφή τής άρρωστης είχε πραγματικά πει ένα χυδαίο ανέκδοτο, (πρωτό ή τελευταία αυνανιστεί με τó γυάλινο σωλήνα, τó Μάρτη), σχετικά με μιá γυναίκα πού συστήγει τó σύζυγό της σέ μιá γνωστή της και παρουσιάζει σαν κουνιάδο της ένα κερί. Τό μόνο σχόλιο πού έκανε ή άσθενής σχετικά με τις άκαθαρσίες ήταν πώς όταν ήταν παιδί τήν έβαζαν συχνά νά καθαρίζει τις άκαθαρσίες τής γάτας και ότι αισθανόταν ταπεινωμένη πού ήταν αναγκασμένη νά τó κάνει. Τό ματωμένο νυχτικό δείχνει τόν κίνδυνο πού συνδέεται με τόν αυνανισμό. Αίμορραγία — έμμηνος ρύση — τραύμα.

23 Νοέμβρη. Η άρρωστη παραπονιέται ότι δέν αισθάνεται καθόλου καλά. Λέει ότι νιώθει πολύ χειρότερα από πριν. Τώρα δέν είναι μόνο τά «πηδήματα» αλλά και ο αυνανισμός. Αυνανι-

στηκε μιá φορά χθές και δύο φορές σήμερα. Πονούσε και αισθανόταν κάψιμο στα γεννητικά όργανα και φοβόταν ότι, είχε αυτο-τραυματιστεί. Κάτι παράξενο συνέβηκε τή νύχτα. Εύπνησε και είδε τó άριστερό της χέρι νά κρέμεται έξω από τó κρεβάτι «σαν νά ήταν νεκρό». Τή ρώτησα με ποιό χέρι αυνανίζεται. Ήταν τó άριστερό. Σήμερα, είναι ελάχιστα όμιλητική και δέν είδε κανένα όνειρο.

24 Νοέμβρη. Καθόλου «πηδήματα» χθές τó απόγευμα, ούτε σήμερα τó πρωί. Δέν υπήρχε άύπνια τή περασμένη νύχτα αλλά νυχτερινός αυνανισμός. Ύστερα από τόν αυνανισμό τó άριστερό χέρι ήταν δύο φορές «σαν νεκρό», «ξεραμένο» και «σαφώς άδυνατισμένο». Η έμπειρία ήταν πολύ άνησυχητική και συνοδεύταν από πόνους και άκαμψία στο άριστερό πόδι. Ρώτησε αν οι πόνοι και τó κάψιμο στα γεννητικά της όργανα είχαν σχέση με τά παράπονα τής μητέρας της σχετικά με τά ίδια της γεννητικά όργανα (ή μητέρα της είχε υποστεί μιá πτώση τής μήτρας και τής είχαν βάλει ένα άνορθωτικό διάφραγμα πού τής προκαλούσε πόνους). Η άσθενής δέχθηκε κάτω από ύπνωση τήν άκλόουθη έντολήτ' τó χέρι της νά υποστεί τήν ίδια μεταβολή όπως τή νύχτα. Τό χέρι έγινε χλωμό και αδύνατο και κατέθηκε άργά από τó στήθος. Οι παιδικοί της φόβοι ότι θα τιμωρηθεί για τόν αυνανισμό, αναβίωσαν μέσα απ' αυτό τó παρωδικό σύμπτωμα μετατροπής. Οι πόνοι και τó κάψιμο τών γεννητικών όργάνων θα πρέπει κι αυτά νά έρμηνευτούν σαν όλοποίηση μιás τιμωρίας τών όργάνων αυτών. Μερικές μέρες άργότερα ή άσθενής απέδειξε πόσο σωστές ήταν αυτές οι κατάφωρες υποθέσεις.

Τά όνειρά της σταμάτησαν ή ήταν τόσο λογοκριμένα πού ήταν αδύνατο νά έρμηνευτούν. Είναι επίσης πιθανό ότι άρχισαν νά θγαίνουν στην έπιφάνεια ειδικές έμπειρίες τής παιδικής ηλικίας, πού δέν μπορούσαν, όμως, νά γίνουν κατανοητές παρά μόνο μέσα στα πλαίσια μιás κανονικής άνάλυσης. Ταυτόχρονα άρχισε νά δυναμώνει και ή μεταβίβαση, πράγμα πού έκανε τά πράγματα πιό περίπλοκα, γιατί δέν μπορούσαμε νά καταφύγουμε σέ μιá βαθμιαία και προοδευτική λύση, πού είναι συνήθως άπαραίτητη για τήν άνάλυση. Μιá περίοδος με έντονη αίμορραγία έμφανίστη-

κε τότε και κράτησε όχτώ μέρες, ενώ συνήθως δέν κρατούσε πα-
ρά μόνον δύο. Η άσθενής συσχέτισε αυτό με τόν αυνανισμό. Τήν
έπεισα νά υποβληθεί σέ γυναικολογική εξέταση. Τήν άλλη μέρα
μού είπε ότι είδε τή γυναικολόγο της ή όποια δέν τής έδωσε τί-
ποτα άλλο παρά μόνον σύρροπίνη για τήν κυστίτιδά της. Και
ή αιμορραγία; Είχε ξεχάσει νά μιλήσει γι' αυτήν στη γιαιτρό.
Τής παρατήρησα ότι γι' αυτόν βασικά τó λόγο είχε πάει νά τήν
έπισκεφτεί. Δέν καταλάβαινε πώς μπόρεσε νά τó ξεχάσει αλλά έ-
τσι κι άλλιώς δέν είχε σημασία γιατί ή αιμορραγία είχε σταμα-
τήσει άπότομα τή νύχτα. Η διάγνωση τής γυναικολόγου ήταν ή
ακόλουθη: «Η κ. Φ. έχει γεννητικά όργανα σέ καλή κατάσταση,
παρουσιάζουν μιá κυστίτιδα πού θά μπορούσε ίσως νά εξηγήσει
τούς πόνους της». Οί πόνοι και ή αίσθηση τού γδαρσίματος στα-
μάτησαν κι αυτοί ύστερα άπό μερικés μέρες. Η άσθενής δέν αυ-
νανίζόταν πιά και τά «πυρήματα» είχαν μετριαστεί.

Είχε καταφέρει νά άπωθήσει ξανά τήν παράρρησή της για
αυνανισμό κάτω άπό τήν πίεση τού αισθήματος ένοχής και τού φό-
βου έννουχιισμού. Τó σύμπτωμα τού ξεραμένου χεριού, τής έντύ-
πωσης τού γδαρσίματος και τής αιμορραγίας άποτελούσε τήν ύλο-
ποίηση άσυνείδητων ιδεών (Φερέντσι). Δέν μπορούσα νά ανα-
καλύψω γιατί ή αιμορραγία σταμάτησε πριν άπό τήν έπίσκεψη
στη γυναικολόγο.

Δέν είχαμε πιά τίποτε άλλο νά μάθουμε άπό τήν άσθενή
με τήν παλιμνηστική μέθοδο πού χρησιμοποιούσαμε μέχρι τότε.

Θά ήθελα πάρα πολύ νά είχε ανακαλύψει τούς λόγους τής
«έρωτοποίησης» (Φερέντσι) τού έσωτερικού τού λαιμού και ιδι-
αίτερα τού λάρυγγα. Ο δήχας πού παρέμενε άκόμα, σάν σύμπτω-
μα τού τίκ, μπορεί νά συνέβαλε αλλά δέν ήταν ó άποφασιστικός
παράγοντας. Έμενε άκόμη νά έκτιμήσουμε τόν παράγοντα τής
«σωματικής συνεργασίας» (Φρόντ), δηλαδή τίς κρίσεις πονόλαι-
μου, πού επαναλαμβάνονταν συνεχώς άπ' τήν περίοδο τής νηπια-
κής ήλικίας. Έτσι ó λαιμός μπορεί, ιδιουσυστασιακά, νά άποτελού-
σε ένα σημείο συγκέντρωσης τού σεξουαλικού έρεθισμού (μετέθε-
ση πρós τά πάνω — Φρόντ). Άκόμα πιδό σημαντική ήταν ή
παρατήρηση τής ίδιας τής άρρωστης, πού έγινε πρós τó τέλος τής

θεραπείας και σύμφωνα με τήν όποία κάθε φορά πού κάτι τήν έ-
ρέθιζε πολύ, όπως και στη διάρκεια τού αυνανισμού, τήν κυρίευε
μιá περίεργη αίσθηση πού τή διάτρεχε «άπό τó λαιμό μέχρι τά
σεξουαλικά μου όργανα». Αυτή ή αίσθηση άποδειχνει ξεκάθαρα
ότι ύπάρχει κάποιος «δεσμός» ανάμεσα στις «έρωτογενείς ζώνες»
— τó στόμα και τó λαιμό (στη σωματική περιοχή) — και τά γεν-
νητικά όργανα. Ο δεσμός αυτός διαπιστώνεται σέ όλα τά ύστε-
ρικά συμπτώματα μετατροπής πού έχουν σωματική φύση τó
βροχικό άσθμα, τούς ύστερικούς έμετούς, τόν «κόμπο» στό λαι-
μό, τήν άφωνία κλπ. *Όταν ó γενετήσιος έρωτισμός άπωθείται,
δηλαδή, όταν δέν τού επιτρέπουν νά έκφραστεί, όπως σ' αυτή
τήν περίπτωση, μετατίθεται σέ άλλες έρωτογόνους ζώνες και δη-
μιουργεί αντίστοιχα ύστερικά συμπτώματα. Με τόν τρόπο αυτό,
τό ειδικό μέρος τού σώματος πού επενδύεται, άποκτά μιá γενετή-
σια σημασία (Φρόντ). Η συνακόλουθη γεννητισοποίηση τού έ-
σωτερικού τού λαιμού (Φερέντσι), πού πραγματοποιείται στην
περίπτωσή μας, περιγράφεται με τρόπο εύλογο άπό τήν άσθενή,
όταν μιλάει γι' αυτό πού αισθάνεται: είχε τήν έντύπωση ότι κά-
ποιος τής γαργαλούσε τó λαιμό μ' ένα φτερό πουλιού ή ότι έ-
σπρωχνε μέσα στό λαιμό της τó σωληνωτό μέρος τού φτερού με
μιá κίνηση παλινδρομική. *Όρισμένα τυπικά όνειρα περιλαμβά-
νανε τήν ιδέα ότι κάποιος, συνήθως ένας άνδρας, έκανε μιá κίνη-
ση παλινδρομική μέσα στό λαιμό της, με ένα ραβδί, ένα φτερό,
ένα μαχαίρι (όλα φαλλικά σύμβολα). Έπρόκειτο χωρίς άμφιβολία
για άπωθημένες επιθυμίες πειλοειχίας, πού είχαν επανενεργοποιη-
θεί μεταγενέστερα και πού είναι τυπικά φαινόμενα τής παλιν-
δρομικής άπό τή γενετήσια στη στοματική όργάνωση. *Όστόσο,
στην περίπτωση πού μας άπασχολεί, ή παλινδρομική δέν ήταν
πλήρης και ή γεννητική επένδυση παρέμενε ένεργητική παρά
τήν άπώθηση (έδλεπε αυτά πού είπε για τίς σχεδόν συνειδητές
άπόπειρές της νά αυνανιστεί, π.χ. «βάζοντας τά χέρια της πά-
νω στά γεννητικά της όργανα»).

Η περίπτωση μας παρουσιάζει ένα τίκ τού τύπου τής ύ-
στερίας μετατροπής. Ο Φερέντσι¹⁷ τó περιγράφει σάν ιδεο-
φυχαναγαστικό σύμπτωμα, στηριζόμενος στη μελέτη τών Μέιγκ

και Φέιντεζ¹⁸. Η προέλευση των ιδεοψυχαναγκαστικών υστερικών τικ αποτελεί ένα ειδικό πρόβλημα. Ο Φερέντσι¹⁹ στάθηκε ο πρώτος που τα αναγνώρισε σαν υποκατάστατα του αυνανισμού.

Υστερα από τρεις εβδομάδες καθαρά ψυχαναλυτικής θεραπείας, ή ανάλυση χρειάστηκε να διακοπεί γιατί ή κόφωση της άσθενους είχε χειροτερεύσει σε σημείο που έκανε αδύνατη κάθε επικοινωνία. Ωστόσο, είχαν κάπως μετριαστεί στο μεταξύ οι συγκρούσεις τους γύρω από τον αυνανισμό και ή άσθενής έλεγε τώρα ότι ήταν το «καλύτερο ύπνωτικό». Έτσι, στις μετέπειτα συναντήσεις, ή περισσότερη έμφαση δόθηκε στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη εξάλειψη των αισθημάτων ένοχής που συνδέονται με τον αυνανισμό — κατόπιν δέν έμεινε πια παρά να περιμένουμε.

Τ ε λ ι κ ή κ ρ ι τ ι κ ή α ν ά λ υ σ η

Έχουν περάσει από τότε 2 χρόνια. Η κατάσταση της άρρωστης βελτιωνόταν άργα αλλά σταθερά. Δέν αντιμετώπισε ειδικές δυσκολίες με την έμμηνοπάυση. Τό τικ έχει σχεδόν εξαφανιστεί και έδω και ένα χρόνο δέν εμφανίζεται παρά μόνον όταν ή άσθενής είναι πολύ άναστατωμένη υστερα εξαφανίζεται και πάλι. Πρέπει να επιστημόνουμε ότι στα πρώτα στάδια αυτής της βελτίωσης, εμφανίστηκε στη θέση του τικ μια κατάθλιψη και συνάμα έμμονες ψυχαναγκαστικές ιδέες, που εξαφανίστηκαν και πάλι μόλις τό τικ γινόταν έντονο. Η φροϋδική θεωρία της λιμπιντο και ή ψυχαναλυτική έρμηνεία της δυναμικής των συμπτωμάτων, έξηγούν πολύ καλά αυτή την υποκατάσταση. Οι έρεθισμοί που δέν έχουν εξαλειφθεί αναζητούν διέξοδο σ' ένα σύμπτωμα αν ο ένας δρόμος είναι φραγμένος, παίρνουν κάποιον άλλο. Την απόδειξη αυτού του φαινομένου μπορούμε να τη βρούμε σε κάθε ψυχοθεραπευτική προσέγγιση των συμπτωμάτων. Αν ένα κύριο σύμπτωμα χαθεί από τό προσκήνιο κάτω από την πίεση της υποβολής, ένα άλλο παίρνει τη θέση του, είτε άμέσως είτε πιά άργά, ανάλογα με τη δύναμη της σχέσης που έχει δημιουργηθεί με τό γιατρό.

Ο άγώνας της άρρωστης ένάντια στα αισθήματα ένοχής που της προκαλούσε ο αυνανισμός, ήταν μακρόχρονος και δύσκολος. Κατά περιόδους αποδοκίμαζε τον έαυτό της και τον βασάνιζε με διάφορους τρόπους. Στο τέλος όμως κατέληξε να συμβιβαστεί με την ένοχή. Οι άπωθημένες παρορμήσεις της δέν εξαλείφθηκαν, βέβαια, με την ψυχαναλυτική έννοια του ύρου, αλλά μόλις φθάνουν σε παθολογική ένταση βρίσκουν διέξοδο στον αυνανισμό. Άλλοτε, λογουχάρη, ή παραμικρή συζήτηση, ή παραμικρή άσυμφωνία, προκαλούσαν στον άσθενή κρίσεις δακρύων ή «πληγημάτων» που κρατούσαν μέρες δλόκληρες. Από τότε που ξεκαθαρίστηκε ο δρόμος απ' τα εμπόδια (από τότε δηλαδή, που τα αισθήματα ένοχής αναγκάστηκαν να σιωπήσουν) οι τέτοιου είδους έρεθισμοί ήρεμούν πολύ γρήγορα. Πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι οι πιο διαφορετικές συγκρούσεις και ο παραμικρός βαθμός έρεθισμού είχαν την ικανότητα να ενεργοποιούν αυτόματα τα αισθήματα αυτά και να επιδεινώνουν τα συμπτώματα.

Η άσθενής δέν υπέφερε πια από άυπνίες και είχε ξαναβρεί στο άκέραιο την ικανότητά της για έργασία. Κάπου κάπου ή κατάθλιψη ξαναεμφανιζόταν για να χαθεί και πάλι. Η υστερική μετατροπή των συμπτωμάτων δέν έπανεμφανίστηκε. Η φοβία που είχε άλλοτε να διασχίσει τό δρόμο τό χειμώνα, ο φόβος της μήπως βρεθεί μόνη σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο και άλλα παρόμοια, από τα όποια υπέφερε, εξαφανίστηκαν στο μέτρο που είναι τώρα ικανή να τα κάνει χωρίς να έμποδίζεται αισθητά από τό άγχος. Και έδω ή πρόοδος είναι σαφής, γιατί οι καταστάσεις άγχους που πέρασε αυτό τό χειμώνα απέχουν πολύ από τό να είναι τόσο σοβαρές όσο εκείνες του περασμένου χρόνου. Πρόσφατα, ή άσθενής παραιτήθηκε από την απομόνωσή της και έχει άρχισει να σκέφτεται την ιδέα να αναζητήσει ένα σύντροφο.

Η περίπτωση αυτή είναι διδακτική από πολλές απόψεις:

1. Τό έρώτημα που βάλαμε στην αρχή, δηλαδή, σε ποιό βαθμό μπορεί κανείς να ανακαλύψει τό άπωθημένο υλικό (να εξαλείψει την αντίσταση) χωρίς να χρησιμοποιήσει την ψυχαναλυτική μέθοδο, πήρε μια δριστηκή άπάντηση. Σε κάποιο δρισμένο σημείο της παλιμνηστικής μας διερεύνησης, τό πείραμα του δ-

νείρου απέτυχε και τα όνειρα της άρρωστης έγιναν άτυπα και σκοτεινά. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από μια αύξημένη «λογοκρισία» (Φρόντ), καθώς επίσης κι από το γεγονός ότι το ύλικό που αναφερόταν σε ειδικές έμπειρίες, άρχιζε να έρχεται στην επιφάνεια ένα ύλικό που μπορεί να έρμηνευτεί μ' επιτυχία μόνο με τη βοήθεια μιας συστηματικής ανάλυσης. Δέν υπάρχει καμιά άμφιβολία ότι η έντονη μεταβίβαση πάνω στον ψυχαναλυτή λειτούργησε σαν αντίσταση. Η λύση σ' αυτό, δηλαδή, ή διάλυση της μεταβίβασης (που είναι άπαραίτητη, αν θέλουμε να εξασφαλίσουμε την πρόοδο της ανάλυσης), δέν μπόρεσε να δοθεί. Υπάρχει μια ούσιαστική διαφορά ανάμεσα στην ψυχανάλυση και στις άλλες μορφές ψυχοθεραπείας. Στην πρώτη, ή συγκινησιακή σχέση με το γιατρό, ή ίδια ή μεταβίβαση δηλαδή, γίνεται το αντικείμενο της ανάλυσης και είναι μάλιστα ένα βασικό αντικείμενο. Η πείρα δείχνει ότι χωρίς την ψυχανάλυση δέν μπορούμε να εξαλείψουμε, ή μάλλον να ξεγελάσουμε, τις αντιστάσεις παρά μόνο σε πολύ μικρό βαθμό. Αυτό γίνεται φανερό σε κάθε ψυχοθεραπευτική θεραπεία με ύπνωση, στην όποια έχουμε την έντύπωση ότι ο άσθενής, κάτω από την επίδραση της ύπνωσης, δέν δίνει παρά μόνο το ύλικό που θα πρόσφερε πρόθυμα σε κατάσταση έγρηγορης αν έμπιστευόταν άρκετά τον ψυχαναλυτή του. Χωρίς την ψυχανάλυση καταλήγουμε άργά ή γρήγορα σε άδιέξοδο.

2. Η περίπτωση αυτή αποδεικνύει πειραματικά την ορθότητα των θεμελιακών ψυχαναλυτικών υποθέσεων, λογουχάρη, ότι ο παιδικός άνανισμός συνοδεύεται από ένα μεγάλο φόβο εύνουχιισμού, που έντοπίζεται είτε στο χέρι, είτε στα γεννητικά όργανα. "Ας θυμηθούμε το πείραμα με το ξεραμένο χέρι καθώς και την άφθονη αιμορραγία, που άκολουθούσε τον άνανισμό στη διάρκεια της έμμηνόπαυσης, καθώς και το φόβο της άρρωστης ότι είχε άποτραυματισθεί. Η άπαγόρευση της μητέρας δρ ά πάντοτε σε δεύτερο πλάνο. Η άπαγόρευση αυτή έξηγεί καθαρά τα «ηδήματα», που είναι άναμφισβήτητα ένα υποκατάστατο του άνανισμού (Φρέντς). Επίσης ο άνανισμός εκφράζεται παρόμοια στο συμβολικό νόημα του πιάνου («να παίζω στο δικό μου πιάνο»). Θα προχωρούσαμε πολύ μακρύτερα απ' όσο έχουμε το πε-

ριθώριο, αν προσπαθούσαμε να δείξουμε την ένδιαφέρουσα σχέση ανάμεσα στο σύμπτωμα του τικ και την ταυτοποίηση με τον πατέρα που θήχει, ή την άυστηρή μητέρα που συνεχώς επιπλήττει και άπαγορεύει. Έξάλλου είναι πολύ ένδιαφέρον το γεγονός ότι ή άσθενής άπάντησε στην έντολή να όνειρευτεί τον έρεθισμό της στη διάρκεια της πλευρίτιδας, με την άναπαραγωγή της ίδιας της πλευρίτιδας καθώς και του πυρετού, διαμέσου της ύστερικής μετατροπής.

3. Στο θεραπευτικό επίπεδο, το εύνοϊκό αποτέλεσμα απέχει πολύ από το ιδανικό της ψυχαναλυτικής έασης. Οι παιδικοί φόβοι και τα αισθήματα έννοχης, (ή άσθενής υπέφερε ήδη στην παιδική της ήλικία από όξεις καταστάσεις άγχους), δέν εξαλείφθηκαν έντελώς αλλά μάλλον παροπλίστηκαν από το κύρος του γιατρού, που θεβαίωσε την άσθενή ότι ο άνανισμός δέν προκαλεί δλάβες και ότι είναι μια καθολική ανθρώπινη συνήθεια. Έτσι, το άγχος μειώθηκε επειδή ο έρεθισμός έρθηκε μια διεξοδο, όπως είπαμε και παραπάνω. Ωστόσο, ή περίπτωση αυτή άποδειχνει ότι άκμα και οι σοβαρές νευρώσεις που υπάρχουν από πολλές δεκαετίες, είναι εύαίσθητες στην έπιρροή, αν χρησιμοποιήσουμε την ύποβολή με τρόπο αναλυτικό και αν ο ψυχαναλυτής είναι άρκετά ύπομονετικός ώστε να δημιουργήσει τουλάχιστον ένα ρήγμα στη δυναμική δομή της νεύρωσης. Αυτή ή άσθενής, ή όποια δοκίμασε χωρίς επιτυχία και σε διάρκεια είκοσι χρόνων, κάθε μέθοδο ύποβολής, άντέδρασε για πρώτη φορά με θετικό τρόπο, όταν το κρίσιμο σημείο της ανάπτυξης της (ή σεξουαλική άποχή) χρησιμοποιήθηκε σαν άφετηρία της θεραπείας. Με τον τρόπο αυτό κατάφερε να ξεπεράσει την κρίσιμη καμπή της έμμηνόπαυσης χωρίς μεγάλες διαταραχές. Έχουμε κάθε λόγο να υποθέτουμε ότι ο ψυχοθεραπευτής έχει στη διάθεσή του πολυάριθμα μέσα για να μετριάξει τα προβλήματα σ' όλες τις νευρωσικές περιπτώσεις και τις καταθλιπτικές καταστάσεις της κλιμακτικής περιόδου και ότι μπορεί να κάνει πολλά πράγματα, φθάνει να ξεετάξει την κάθε περίπτωση ξεχωριστά, παίρνοντας υπόψη την ψυχαναλυτική θεωρία και κυρίως τη σεξουαλικότητα του άσθενούς. Η σεξουαλική δομή των νευρωσικών είναι το κέντρο όλων των πιο περί-

πλοκων προβλημάτων τους, τὰ ὅποια πρέπει πάντοτε νὰ ἐξετάζονται ξεχωριστά. Κατὰ γενικὸ κανόνα δὲν εἶναι δύσκολο νὰ λυθοῦν σὲ μιὰ κανονικὴ ἀνάλυση. Ὡστόσο πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω ὅτι ἡ ψυχοθεραπεία τῶν σεξουαλικῶν διαταραχῶν ἀπαιτεῖ μιὰ βαθιὰ ψυχαναλυτικὴ κατάρτιση καὶ μεγάλῃ πείρα, ἂν δὲν θέλει κανεὶς νὰ διατρέξει τὸν κίνδυνο νὰ καλέσει πνεύματα ποὺ δὲν θὰ ξέρει μετὰ πῶς νὰ τὰ ἐξορκίσει. Γιὰ τὴν ὥρα θὰ περιοριστοῦμε στὴν ἀκόλουθη παρατήρηση: οἱ μεμονωμένες περιπτώσεις, ποὺ τυχὸν προκλήθηκαν ζημιές ἀπὸ τὴν ψυχανάλυση ὀφείλονται σὲ λάθος τοῦ γιατροῦ καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀποδοθοῦν στὴν ἴδια τὴ μέθοδο.

Σ η μ ε ι ὠ σ ε ι ς

1. Ἡ ἀραίωση δική μου (B. P)
2. Ἡ ἀραίωση δική μου (B. P)
3. Ἐπιθεώρηση Σεξουαλικῆς Ἐπιστήμης, Τόμος 8ος, 1922.
4. Θὰ τονίσουμε ρητὰ ὅτι στὶς σκέψεις αὐτὲς ἀποφεύγουμε καθ' ἑξοχὴν ἀξιολογικὴ κρίση. Περιορίζομαστε στὰ γεγονότα καὶ μόνο.
5. «Συνεισφορὲς στὴν Ψυχολογία τῆς Ἑρωτικῆς Ζωῆς» 1925.
6. Ὡστόσο, ἀνακαλύπτουμε καὶ στὸν ἀνίκανο μιὰν ὑποτίμηση τῆς γυναίκας, ὅταν ὑπερέχει ἡ ναρκισσιστικὴ ἀπόρριψη τῆς γυναίκας, σὲ συνδυασμὸ, συνήθως, μὲ δημοφιλεῖς τάσεις.
7. Τὸ παιδί καὶ τὸ ἀντρικὸ πέος, ἐξάλλου, γίνονται πολὺ συχνὰ ἀντιληπτά ὡς ὑποκατάστατα τοῦ πέους τῆς γυναίκας, ἡ ὁποία ὑποφέρει ἀπ' τὴν ἔλλειψή του.
8. Στὶς νευρωτικὲς γυναῖκες ποὺ δὲν ἔχουν ἀπωθήσει ὅσο χρειάζεται τὴν κλειτοριδικὴ τους σεξουαλικότητα, μπορεῖ ν' ἀφυπνιστεῖ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἔχουν ἕνα πέος ἀντὶ γιὰ τὴν ἐπιθυμία νὰ ἔχουν ἕνα παιδί. Ἀπ' αὐτὸ προκύπτουν φαντασιώσεις εὐνουχισμοῦ καὶ συχνὰ μιὰ ὑστερικὴ ἐνεργητικότητα πρὶν ἀπ' τὸν ὄργασμὸ, ἢ, σὲ ἄλλες περιπτώσεις, ἡ ψυχρότητα ἢ ὁ κολεοσπασμὸς.
9. Ὁ Αὐνανισμὸς. Συζήτηση στὴν Ψυχαναλυτικὴ Ἐταιρεία τῆς Βιέννης (1912).
10. Σαντόρ Φερέντσι: «Τεχνικὲς Δυσκολίες μιᾶς Ἀνάλυσης τῆς Ὑστερίας», Ψυχαναλυτικὴ Ἐπιθεώρηση. (1924)
11. Ὁ Χίτσημαν ἐπιβεβαίωσε, στὴ διάρκεια τοῦ συμποσίου, τὴ σημασία τοῦ γενετήσιου ἐρωτισμοῦ, ποὺ τολμᾷ νὰ ἐκδηλωθεῖ μὲ τὴ μορφή τοῦ αὐνανισμοῦ, γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ψυχρότητας.
12. Ὑστερα ἀπ' τὴ συμβουλὴ τοῦ ψυχαναλυτῆ, ὁ ἀσθενὴς ἄλλαξε κρεβατοκάμαρα, λίγο καιρὸ ἀργότερα.

13. Μπορούμε να θεωρήσουμε την ταυτοποίηση του άσθενή με τη μητέρα του σά μιὰ ἀπ' τὶς κυριότερες αἰτίες τῆς ὁμοφυλοφιλίας του, δοσμένου ὅτι τοῦ ἄρρεσε νὰ διδάσκει τοὺς ἐφήβους καὶ νὰ τοὺς μυεῖ στὴ σεξουαλικότητα (Σάτσερ: «Ἡ Θεωρία τῶν Σεξουαλικῶν Διαστροφῶν σὲ Ψυχαναλυτικὴ Βάση», Βιέννη 1921).
14. Στὴν πρώτη περίπτωση πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπιθυμία ἀνδρισμοῦ, δίχως ἀπώθηση τοῦ γενετήσιου ἐρωτισμοῦ καὶ στὴ δεύτερη μὲ ἀπώθηση. Ἡ καρδιά ἀναλαμβάνει τὸ ρόλο τῆς κλειτορίδας (χτυπήματα).
15. Μιὰ περίπτωση τῶν ψυχαναλυτικῶν ἐξωτερικῶν λατρειῶν τῆς Βιέννης.
16. Νευρολογικὴ κλινικὴ τῆς Βιέννης.
17. Φερέντσι: «Ψυχαναλυτικὲς Παρατηρήσεις πάνω στὸ Τίχ», Ψυχαναλυτικὴ Ἐπιθεώρηση, 1921.
18. «Τὸ Τίχ, ἡ Φύση καὶ ἡ Θεραπεία του».
19. «Ἰστερία καὶ Παθονευρώσεις», Βιέννη (1919).

